

Evaluering av Riksantikvarens fredningsstrategi fra 2015

Utarbeidet av Oslo Economics og NIKU (2022)

Om Oslo Economics

Oslo Economics utreder samfunnsfaglige problemstillinger og gir råd til bedrifter, myndigheter og organisasjoner. Våre analyser kan være et beslutningsgrunnlag for myndigheter, et informasjonsgrunnlag i rettslige prosesser, eller være til nytte for andre organisasjoner. Vi forstår problemstillingene som oppstår i skjæringspunktet mellom marked og politikk. Oslo Economics er et samfunnsfaglig rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt basert på bransjeerfaring, fagkompetanse og et nettverk av samarbeidspartnere.

Om NIKU

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø for norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet vurderer kulturminner og kulturmiljøer som et aktivum for samfunnet, og driver kulturminnerelatert forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører. Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

Evaluering av Riksantikvarens fredningsstrategi fra 2015/OE-rapport 2022-76

© Oslo Economics, 15. november 2022

Kontaktperson:

Svend Butenschøn Boye / partner

sbb@osloeconomics.no, Tel. 452 92 482

Foto/illustrasjon: Hytjanstorpet, skogfinsk gårdstun. Riksantikvaren v. Trond A. Isaksen

Innhold

Sammendrag og konklusjoner	4
1. Om oppdraget	7
1.1 Mandat for evalueringen	7
1.2 Evalueringsspørsmål	7
1.3 Metode	7
1.4 Informasjonskilder	9
2. Bakgrunn, tiltak og andre endringer i perioden	12
2.1 Fredningens historie og utvikling i Norge	12
2.2 Kulturmiljøforvaltningens oppfatning av situasjonen før fredningsstrategien	12
2.3 Bakgrunn for fredningsstrategien	13
2.4 Prosess med utarbeidelsen av strategien	14
2.5 Fredningsstrategien	14
2.6 Andre endringer som skjedde parallelt	16
3. Vurdering av måloppnåelse	18
3.1 Utvikling i utvelgelsen av fredningsobjekt	18
3.2 Utvikling i saksbehandlingstid	26
3.3 Samarbeidet med private eiere	28
3.4 Andre virkninger	30
4. Vurdering av strategiens påvirkning på fredningsprosessen	32
4.1 Kommunikasjon og oppfølging av strategien	32
4.2 Påvirkning samarbeidet mellom regional- og sentralforvaltningen	35
4.3 Utvelgelsen av kulturminner	36
4.4 Påvirkning på samarbeid med private eiere	39
4.5 Saksbehandlingstid	40
5. Vurdering av relevans – fredningsstrategien i en større sammenheng	42
5.1 Viktige grunnlag for kulturmiljøforvaltningens arbeid	42
5.2 Vurdering av målene i fredningsstrategien i lys av viktige grunnlagsdokumenter	42
5.3 Fredningsstrategien i en større kontekst	43
6. Konklusjoner og anbefalinger	45
6.1 Måloppnåelse	45
6.2 Anbefalinger	47
7. Referanser	51
Vedlegg A Fredninger	53
Vedlegg B Survey	68

Sammendrag og konklusjoner

Oslo Economics og NIKU har evaluert Riksantikvarens fredningsstrategi fra 2015. Vår evaluering viser at fredningsstrategien fra 2015 i betydelig, men ikke fullstendig, grad har lyktes i å nå målet om at et mer representativt utvalg kulturminner og kulturmiljøer skal være sikret gjennom vedtaksfredning. Forsvars og krigshistorie, samt kulturminner etter nasjonale minoriteter er blitt klart bedre representert på fredningslisten siden 2015, takket være strategien og oppfølgingen av den. Innenfor andre temaer er effekten av strategien mindre tydelig, sammenlignet med situasjonen fra 2011 til 2015. Resultatet må sees i lys av en langvarig ambisjon innenfor kulturmiljøforvaltningen om å frede et bredt utvalg kulturminner. Strategien har gitt en tydeligere retning for fredningsarbeidet ved å skape en omforent målsetting om hvilke temaer som bør dekkes bedre og hvilke temaer som allerede er godt dekket. Saksbehandlingstiden i fredningssaker gikk først klart ned etter 2015, i tråd med strategiens mål, men så opp igjen etter 2020, muligens på grunn av koronapandemien. Private eiere som har opplevd en fredningsprosess etter 2015, oppgir gjennomgående å ha blitt meget godt informert og ivaretatt. Disse eierne har i all hovedsak vært positive til fredning. Målet om å ta igjen etterslep er i stor grad blitt nådd, men en del saker gjenstår fortsatt.

Mandat

Riksantikvarens strategi «Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen» ble vedtatt i 2015. Den skulle utjevne skjevheter på fredningslisten, bidra til mer effektive fredningsprosesser og bedre informasjon til og involvering av eiere av fredede kulturminner. Med dette som bakteppe ønsket Riksantikvaren i 2022 bistand til å gjennomføre en evaluering av fredningsstrategien.

Bakgrunn

Det er særlig to virkemidler som kan brukes til sikring av verdifulle kulturminner: Fredning etter kulturminneloven og vern etter plan- og bygningsloven. Innenfor dagens lovverk er fredning det sterkeste juridiske virkemiddelet samfunnet har. Fredning innebærer både forpliktelser og begrensninger for eieren av kulturminnet, men også muligheter for økonomisk tilskudd og faglig støtte. Når kulturminner fredes etter kulturminneloven, trengs det oppfølging med nødvendige økonomiske ressurser og rådgivning. Omfanget av hva som fredes, må derfor tilpasses de til enhver tid økonomiske rammer som regjering og Storting gir (Riksantikvaren, 2015). Ifølge Riksantikvarens fredningsstrategi bør mange kulturminner av nasjonal verdi fortrinnsvis vernes gjennom plan- og bygningsloven.

De første bygningsfredningene ble foretatt på 1920-tallet. I begynnelsen var det fokus på byggverk som var ansett å være typiske eller for å ha historisk betydning for distriktet eller landet, eller som var spesielt vakre eller høyverdige, som embedsmannsgårder og tradisjonelle storgårder (Riksantikvaren, 2020). På 1970-tallet skjedde det et skifte i synet på hvilke kulturminner som hadde verneverdi, og det ble økt fokus på mangfoldet i Norges befolkning og kulturminner. Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner* fra 2005 stilte krav om at den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i listen over vedtaksfredede kulturminner i Norge skulle forbedres, og at et mer representativt utvalg skulle være fredet innen 2020.

I en rapport fra Riksrevisjonen i 2009 ble det daværende Miljødepartementet kritisert for å ikke i tilstrekkelig grad ha fulgt opp kravene fra stortingsmeldingen. I etterkant av granskningen til Riksrevisjonen fikk Riksantikvaren i oppdrag fra departementet å utforme en fredningsstrategi. Bestillingen kom i tildelingsbrevet for 2009.

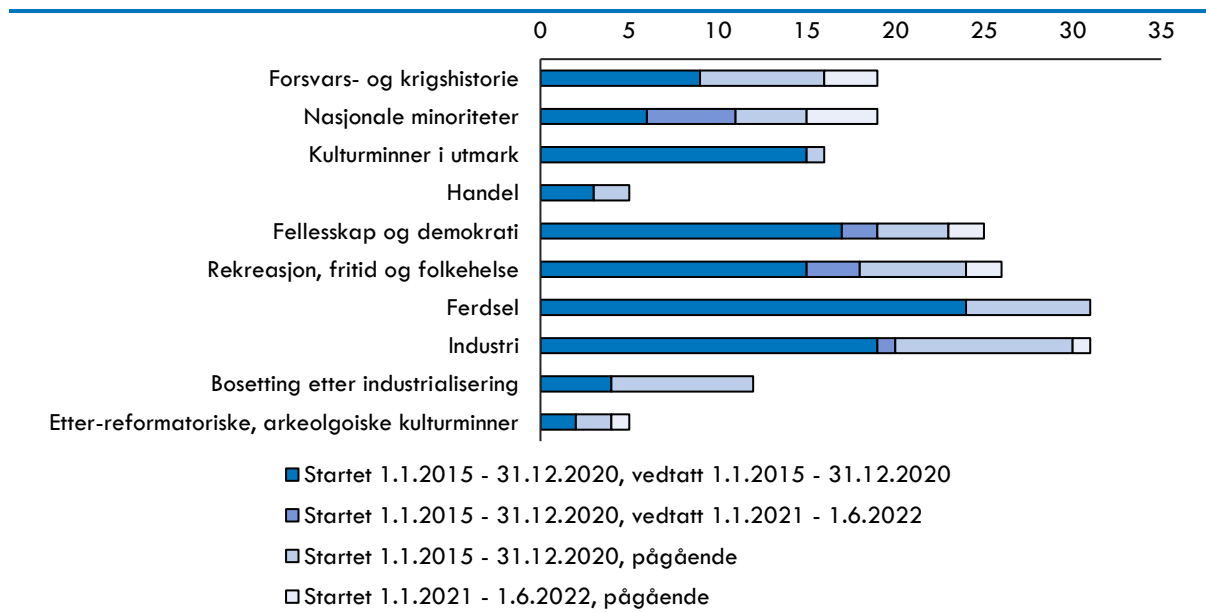
Arbeidet med og innholdet i fredningsstrategien

Som forarbeid for fredningsstrategien satte Riksantikvaren, i samarbeid med regionalforvaltningen, i gang en behovsanalyse og en kartlegging av fredede kulturminner. Dette ga bedre kunnskap om hva som var fredet, og også hvilke typer kulturminner som i mindre grad var representert på fredningslisten. På bakgrunn av disse forarbeidene ble det i strategien vedtatt ti temaer som skulle prioriteres for fredning i strategiperioden. I tillegg ble det satt mål om at saksbehandlingstiden normalt ikke skulle overstige 1,5 år, samt at involveringen av eiere skulle forbedres og at det skulle foreligge tungtveiende grunner for å gjennomføre fredninger mot eiers ønske.

Funn 1: Strategiens bidrag til bedre representativitet på fredningslisten

Som illustrert i figuren under har nokså mange fredninger igangsatt siden 2015 blitt kategorisert innenfor de prioriterte hovedtemaene Forsvars- og krigshistorie, Nasjonale minoriteter, Kulturminner i utmark, Fellesskap og demokrati, Rekreasjon, fritid og folkehelse, samt Ferdsel og Industri.

Figur: Antall fredninger innen hvert av hovedtemaene etter året sakene er igangsatt og status per 1. juni 2022, ikke unike saker

Oversikten viser ikke antall unike saker, da det er enkelte saker som knyttes til flere av de ti hovedtemaene. Oversikten inneholder ikke de fire stoppede fredningene som knyttes til de prioriterte temaene.

For temaene Forsvars- og krigshistorie og Nasjonale minoriteter er det etter vår vurdering en klar sammenheng mellom oppfølgingen av fredningsstrategien gjennom tematiske gjennomganger, og en økning i disse temaenes andel av fredninger fra perioden 2011-2015, til perioden 2015-2022. For de andre nevnte temaene er virkningen fra strategien mer usikker. Riksantikvaren og fylkeskommunene opplyser at temalisten er blitt brukt som sjekklister, ved at tilknytning til et tema har vært et av flere forhold som kan tale for fredning.

Samlet vurderer vi at strategien har hatt effekt i form av en viss bedring i representativiteten til fredningslisten. Det synes klart at det er gjort mange fredninger som har bidratt til bedre representativitet, og som ikke ville blitt gjort om det ikke var for strategien og oppfølgingen av den. I tillegg har strategien ført til at en del kulturminner ikke er blitt fredet, ettersom de ikke kan knyttes til prioriterte tema. Strategien har dermed bidratt til å prioritere begrensede saksbehandlings- og tilskuddsressurser til prioriterte tema og allerede fredede kulturminner.

Strategiens bidrag til økt effektivitet og kortere saksbehandlingstid

Flere fylkeskommuner merket seg strategiens punkter om avklaring av fremdrift og maksimal saksbehandlingstid. Flere viser til at de har tatt i bruk fremdriftsplaner som virkemiddel. Fylkeskommunene gir uttrykk for at det har vært en klar holdningsendring til saksbehandlingstid etter at fredningsstrategien kom. Saksbehandlingstid på opptil ett tiår, som før ikke var ukjent, regnes som uakseptabelt i dag.

I femårsperioden oktober 2011 til oktober 2016 var gjennomsnittlig beregnet behandlingstid for alle saker litt over to år og syv måneder i snitt, med en rekke saker som hadde ligget i tre, fire og fem år. I femårsperioden etter strategien falt gjennomsnittlig behandlingstid til ett år og nær ti måneder i snitt, og tilnærmet alle saker var avsluttet innen tre år var gått. For å undersøke den siste utviklingen, etter regionreformarbeid og koronapandemien, har vi undersøkt saksbehandlingstid i femårsperioden fra 1. august 2017 til 1. august 2022. I denne perioden steg gjennomsnittlig saksbehandlingstid tilbake til nivået før 2015 (litt over to år og syv måneder i snitt) og flere saker har ligget i over tre år.

Strategiens bidrag til god eierinvolvering og dialog

Fylkeskommunene oppgir å ha lagt stor vekt på informasjon til, og oppfølging av, eiere tidligere, men enkelte sier at de er blitt mer opptatt av å forsikre seg om at eiere forstår hva fredningen innebærer før de igangsetter

prosessen nå. De fleste har merket seg hensynet til at eiere skal være enige i fredninger. Det er flere eksempler på fylkeskommuner som har unnlatt å frede et kulturminne etter motstand fra eier og kommune.

Vår survey blant private eiere viser at de som har opplevd en fredningssak som er blitt startet etter 2015 generelt virker å være svært fornøyde med informasjon og dialog. Disse funnene kan etter vår tolkning forstås i lys av at eierne var positive til fredningen i utgangspunktet, samt at eierne, etter det de forteller, får god tilgang på kompetente fagfolk, sammenlignet med hva de generelt forventer fra offentlige myndigheter.

Strategiens virkning på etterslepssaker

I handlingsplanen i fredningsstrategien står det at fylkeskommunene skal ferdigstille saker som er startet før oktober 2013. Etter 2015 er det vedtatt i alt 26 fredninger fra etterslepslisten og 21 fredningssaker er stoppet og vil ikke bli gjennomført. Det er fortsatt 10 saker fra etterslepslisten som er pågående i august 2022. Målet kan dermed sies å være delvis, men ikke fullstendig, nådd. I tillegg til de 10 gjenværende etterslepssakene har det bygget seg opp en restanse av saker som ble startet før 2020, og som ennå ikke er avsluttet. Dette henger sammen med den omtalte økningen i saksbehandlingstid siden 2020.

Strategiens relevans

Målet om mer eierorientering er målet som er mest omdiskutert i strategien. De fleste vi har snakket med i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren støtter målet om at det skal foreligge tungtveiende grunner for fredning dersom både eier og kommune er imot, men ikke alle gjør det. Enkelte mener at dette hensynet er blitt tillagt uforholdsmessig høy vekt, sett opp mot kulturminnelovens formål om at kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes, både for å bevare vår kulturarv og identitet, og som et ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Vårt inntrykk, fra viktige grunnlagsdokumenter, som stortingsmeldingen «Leve med kulturminner», samt fra intervjuer, er at målet om mer eierorientering er klart forankret i både stortingsmelding, departementet og ledelsen hos Riksantikvaren. Hensynet er blant annet begrunnet med at flere mener at velvillige eiere gir best kulturminnevern for en begrenset mengde tilgjengelige ressurser. Samtidig kan hensynet til eiere i ytterste konsekvens være i strid med en enda viktigere kilde, nemlig kulturminnelovens formål om at kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes.

Anbefalinger

I mandatet for vårt oppdrag står det at evalueringen skal kartlegge måloppnåelse og fredningsprosessen sett opp mot målsetting i fredningsstrategien og gi anbefaling om konkrete forbedringstiltak. Vi forstår dette punktet slik at vi som del av evalueringen skal gi anbefalinger om videre bruk av en fredningsstrategi i kulturmiljøforvaltningen. På grunnlag av funnene i evalueringen har vi formulert følgende råd:

- Kulturmiljøforvaltningen bør jobbe etter en nasjonal fredningsstrategi også fremover.
- Strategien bør revideres med jevnlig mellomrom, muligens hvert femte eller hvert tiende år.
- I likhet med i årene før 2015, bør strategien revideres på grunnlag av en bred involvering av ansatte hos Riksantikvaren og regionalforvaltningen. Videre er det behov for en forbedring av informasjonsgrunnlaget/datasystemet for å vurdere hvilke typer kulturminner som er fredet og hvilken tilstand de har.
- Strategien bør omtale følgende forhold:
 - Prioriterte tema. Dette punktet kan muligens løftes opp til å gjelde kulturminne/kulturmiljøvernet generelt og ikke bare fredningsvirkemidlet spesifikt.
 - Saksbehandlingstid. Denne har igjen økt, etter å ha sunket fra 2015 til 2020.
 - Involvering av private eiere. I denne sammenheng kan det vurderes om strategien bør omhandle en differensiering av hensynet til private eiere, avhengig av type eier, type objekt og beliggenhet.
 - Andre forhold bør også tas opp, som det nye etterslepet som har kommet siden 2020, og håndtering av fredede statlige kulturminner etter salg til private eiere.
- Avhengig av hva ressursene tillater, kan kulturmiljømyndighetene vurdere å følge opp en revidert fredningsstrategi på tre ulike måter:
 - Tematiske gjennomganger, planlagt og drevet av Riksantikvaren.
 - Tematiske gjennomganger, planlagt og drevet av fylkeskommunene.
 - «Ad hoc» fredninger, gjennom vurdering av saker opp mot fredningsstrategien og andre viktige kilder.

1. Om oppdraget

1.1 Mandat for evalueringen

Riksantikvarens fredningsstrategi «Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen», ble vedtatt i 2015. Fredningsstrategien var ment som et verktøy for å nå de nasjonale målene som Storting og regjering hadde satt for kulturminnepolitikken (Meld. St. nr. 16 (2004-2005)), herunder å utjevne skjevheter på fredningslisten. Strategien skulle også bidra til mer effektive fredningsprosesser gjennom redusert saksbehandlingstid, samt styrking av forutsigbarhet og rettigheter for, og oppfølging av, eiere av fredede kulturminner.

Med dette som bakteppe ønsket Riksantikvaren i 2022 bistand til å gjennomføre en evaluering av fredningsstrategien. Evalueringen skulle undersøke både måloppnåelse og fredningsprosess. Formålet med evalueringen var tredelt:

1. Evalueringen skal kartlegge måloppnåelse og fredningsprosessen sett opp mot målsetting i fredningsstrategien og gi anbefaling om konkrete forbedringstiltak.
2. Evalueringen skal kunne benyttes som et kunnskapsgrunnlag i arbeidet med å revidere fredningsstrategien og å utforme nye bevaringsstrategier.
3. Evalueringen skal inngå som en del av Riksantikvarens rapportering til Klima- og miljødepartementet.

Oppdraget med å evaluere strategien ble gitt til Oslo Economics, representert ved ansvarlig partner Svend Butenschøn Boye, og Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU, representert ved seniorrådgiver Siv Leden. Oppdraget er blitt gjennomført mellom juni og november 2022.

1.2 Evalueringsspørsmål

I del 1 av evalueringen skulle oppdragstaker gjennomføre en kartlegging av oppnåelsen av målene i fredningsstrategien. I denne delen ønsket Riksantikvaren svar på følgende spørsmål:

1. I hvilken grad har vedtaksfredningene gjennomført i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til august 2022¹, bidratt til bedre representativitet på fredningslisten?

¹ Underveis i oppdraget foreslo vi for Riksantikvaren at vi også skulle vurdere vedtaksfredninger som er blitt iverksatt etter 2020. Grunnen er at strategien fremdeles er i bruk. Etter vår vurdering vil det være relevant for både

2. Hvordan har gjennomsnittlig saksbehandlingstid for fredningssaker utviklet seg i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til august 2022? Hva er de viktigste årsakene til avvik fra målet om saksbehandlingstid på 1,5 år?
3. Opplever eierne at det har vært god involvering og god dialog med kulturmiljøforvaltningen i fredningsprosessene i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til juni 2022?

I del 2 av evalueringen ønsket Riksantikvaren at vi som oppdragstakere skulle evaluere hvordan strategien har påvirket følgende deler av fredningsprosessen:

1. Utvelgelsen og prioriteringer av kulturminner som skal fredes
2. Samarbeidet mellom regionalforvaltningen og Riksantikvaren i fredningsprosessen
3. Involvering og veiledning av private eiere i fredningsprosessen

1.3 Metode

Spørsmålene i evalueringen har etter vår forståelse best kunne besvares gjennom det som i evalueringsfaget omtales som en effektevaluering (Finansdepartementet, 2005). En effektevaluering tar utgangspunkt i en effektmodell, eller en resultatkjedemodell. En resultatkjedemodell beskriver hvordan et tiltak er tenkt å lede til bestemte typer virkninger gjennom en viss prosess. Evalueringen kan også klassifiseres som en etterevaluering, eller en ex post-evaluering, ettersom den gjennomføres etter at et tiltak allerede er gjennomført.

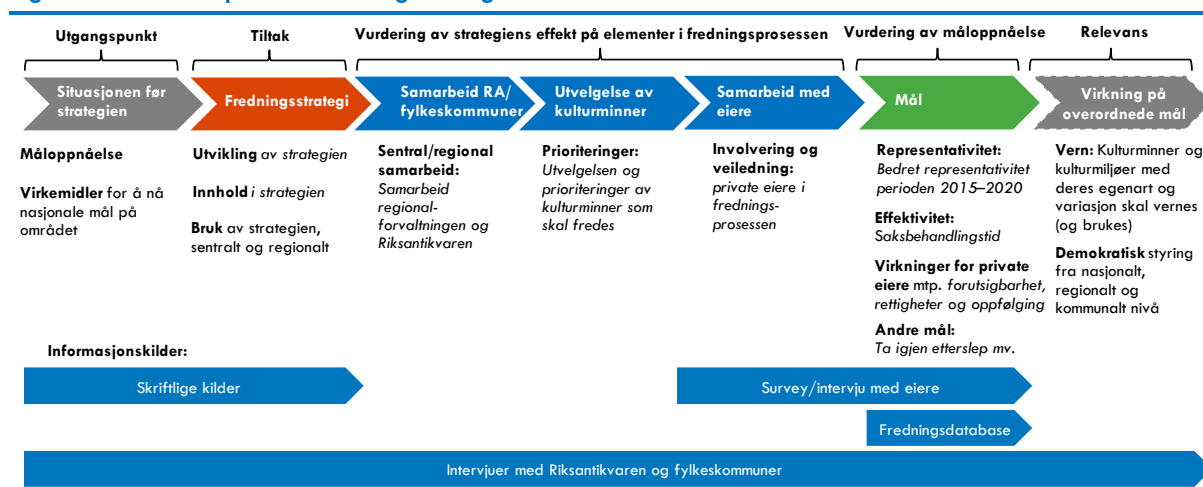
I denne evalueringen vil tiltaket være fredningsstrategien og implementering av den. Prosessen vil være kulturmiljøforvaltningens fredningsprosess og måloppnåelsen vil være representativiteten i fredningsobjektene, saksbehandlingstiden og kvaliteten på samarbeidet med eiere, samt andre mål.

I Figur 1-1 har vi illustrert resultatkjeden vi har utarbeidet som en del av oppdraget, der fredningsstrategien er å forstå som tiltaket, utvalgte elementer i fredningsprosessen er «innsatsfaktorene» og effekter på representativitet, tidsbruk og virkninger for private eiere er målene på måloppnåelse. I figuren kommer det frem at vi i evalueringen også har gjort en kort vurdering strategiens relevans; i hvilken grad målene i strategien

departementet, Riksantikvaren og fylkeskommunene å få et mest mulig oppdatert bilde av strategiens virkninger, og ikke avgrense analysen til virkningene ved utgangen av 2020.

kan sies å støtte opp om kulturmiljøforvaltningens overordnede mål, samt andre samfunns mål.

Figur 1-1: Resultatkjede for fredningsstrategien

Kilde: Oslo Economics, NIKU, Veileder i evaluering av statlige tilskuddsordninger (2007)

En fordel med å utvikle en resultatkjede er at dette setter kartleggingen av måloppnåelse og evaluering av fredningsprosessen i en sammenheng. Kartleggingen av måloppnåelse er en delvis kvantitativ og delvis kvalitativ dokumentasjon av representativitet, effektivitet i tidsbruk og effektivitet for eiere av det fredede objektet. Evalueringen av fredningsprosessen er de aktiviteter som fører frem til denne måloppnåelsen, herunder utvelgelsen av kulturminner, samarbeid mellom sentral og regional kulturmiljøforvaltning og samarbeid med eiere av de fredede objektene.

1.3.1 Vurdering av måloppnåelse

Første del av evalueringen har bestått i en kartlegging av måloppnåelse. Dette kan også forstås som en kartlegging av resultatene av fredningsstrategien og de tiltak som ble iverksatt i forbindelse med vedtak av strategien.

Effekt på representativitet

Den første dimensjonen som er blitt vurdert er representativitet, der dette er å forstå som hvorvidt porteføljen av fredede objekter er mer representativ enn den var i 2015. Dette er blitt operasjonalisert gjennom i hvilken grad vedtaksfredninger i perioden har tyngde mot de 10 prioriterte temaene for bedret representativitet.

Effekt på saksbehandlingstid

Den andre dimensjonen ved måloppnåelse eller resultat er effektivitet i tidsbruk. Ettersom det er satt et kvantitativt mål på tidsbruk på fredningsvedtak, har vi gjennomført analyser av gjennomsnittlig tidsbruk og varians i tidsbruk for ulike typer saker.

For å besvare disse evalueringsspørsmålene har vi i samarbeid med Riksantikvaren bearbeidet et datasett for fredningsvedtak siden oktober 2011.

Effekt på involvering av eiere

Den tredje dimensjonen av måloppnåelse er involvering av eiere. Denne dimensjonen er blitt undersøkt gjennom en kort spørreundersøkelse (survey) blant private eiere på telefon, samt gjennom oppfølgingsintervjuer med et utvalg eiere.

Andre mål

I tillegg til å vurdere virkningen på de tre nevnte hovedmålene, har vi også beskrevet virkningen på andre mål. Dette inkluderer målet om å ta igjen etterslep som nevnes som et mål i strategien, og fredningsstrategiens påvirkning på vern etter plan- og bygningsloven. Sistnevnte virkning er ikke noe som beskrives som tilsiktet i strategien. Vi tar likevel med virkningen, ettersom strategien også ser ut til å ha hatt en slik effekt.

1.3.2 Vurdering av strategiens effekt på fredningsprosessen

Evalueringen av fredningsstrategiens effekt på samarbeidet mellom Riksantikvaren og regionalforvaltningen, vurderinger rundt utvalg av fredningsobjekter og samarbeid med eiere er gjort for å forstå sammenhengen mellom strategien og måloppnåelsen, samt for å få innspill til anbefalinger til kulturmiljøforvaltningens videre arbeid.

Samarbeidet mellom regionalforvaltningen og Riksantikvaren i fredningsprosessen

Gjennom skriftlige kilder og intervjuer med Riksantikvaren og regionalforvaltningen, har vi gjort observasjoner og vurderinger for tre av spørsmålene

som Riksantikvaren har ønsket besvart i denne evalueringen:

- Har fredningsstrategien bidratt til felles forståelse for kulturmiljøforvaltningens samlede mål for fredningsarbeidet?
- I hvilken grad har kulturmiljøforvaltningen brukt fredningsstrategien som et strategisk og styrende verktøy i gjennomføringen av fredningsprosessen?
- I hvilken grad har fredningsstrategien bidratt til mer effektiv samhandling mellom regionalforvaltningen og Riksantikvaren i fredningsprosessen? Hva har eventuelt vært de viktigste barrierene mot effektiv samhandling?

Utvelgelse og prioritering av kulturminner som skal fredes

Formålet med evalueringen av prioriteringer og utvelgelse er todelt. For det første, skal evalueringen forklare beslutningsstrukturen og logikken bak de fredningsvedtakene som er fattet og vurdert i kulturmiljøforvaltningen (regionalforvaltningen og Riksantikvaren). For det andre skal evalueringen gi en vurdering av hvilke andre hensyn som tillegges særlig vekt i denne prosessen. Gjennom intervjuer, samt statistikk over fredningssaker, har vi forsøkt å besvare følgende temaer som Riksantikvaren har ønsket å få besvart:

- I hvilken grad er de ti prioriterte temaene i fredningsstrategien lagt til grunn ved forslag til fredning og vedtak om fredning?
- I hvilken grad har andre hensyn virket inn på vurderingen av hvilke kulturminner som skal fredes? Og hvordan har kulturmiljøforvaltningen veid disse hensynene mot målet om representativitet?
- Basert på funn i punktene over: Er det forskjeller innenfor kulturmiljøforvaltningen? Hva er i så fall de viktigste årsakene til dette?

Involvering og veiledning av private eiere i fredningsprosessen

Gjennom intervjuer med private eiere, samt nevnte survey, har vi besvart følgende spørsmål fra Riksantikvaren:

- I hvilken grad har de private eierne opplevd å få tilstrekkelig veiledning og informasjon fra regionalforvaltningen og/eller Riksantikvaren om rettigheter, muligheter og ansvar underveis i fredningsprosessen?
- Er private eiere blitt fulgt opp i etterkant av vedtatt fredning?

² Relevans er ett av seks evalueringskriterier som skal vurderes brukt i evalueringer ifølge OECDs utviklingskomité

1.3.3 Vurdering av relevans

Gjennom oppdraget har vi vurdert at det kan være hensiktsmessig å ta inn en del perspektiver på i hvilken grad strategien kan sies å ha bidratt til å nå overordnede politiske mål for kulturmiljøforvaltningen og for regionreformen. Innenfor evalueringsfaget kalles dette gjerne vurderinger av tiltakets, i dette tilfellet strategiens, relevans². Vurdering av relevans var ikke en del av den opprinnelige bestillingen til dette evalueringsoppdraget. Grunnen til at vi likevel velger å inkludere en vurdering av relevans er at det er kommet flere innspill til strategiens målsetninger som er riktigst å vurdere under evalueringskriteriet relevans, snarere enn under vurdering av måloppnåelse.

1.4 Informasjonskilder

I evalueringen har vi brukt følgende informasjonskilder:

- Skriftlige informasjonskilder
- Database for analyseformål
- Survey og intervjuer blant private eiere
- Intervjuer med ansatte hos Riksantikvaren
- Intervjuer med regionalforvaltningen

Skriftlige kilder

Følgende skriftlige kilder har vært særlig viktige i evalueringen:

- Kulturminneloven (1987)
- Meld. St. 16 (2004–2005) Leve med kulturminner
- Riksrevisjonens undersøkning av korleis Miljøverndepartementet varetok det nasjonale ansvaret sitt for freda og verneverdige bygningar (2008-2009)
- Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen
 - Hoveddokument: Fredningsstrategi 2015-2020
 - Vedlegg 1: Prioriterte tema til fredningsstrategien
 - Vedlegg 2: Fredningsarbeid i praksis
 - Vedlegg 3: Kartlegging av fredede å bygninger og anlegg
 - Vedlegg 4: Behovsanalyse 2012-2014

For informasjon om ytterligere skriftlige kilder viser vi til referanselisten (bakerst i rapporten) og fotnoter.

Database med oversikt over fredningssaker

Vi har benyttet en database i Excel utviklet av Riksantikvaren med oversikt over alle (368) fredningssaker siden oktober 2011 til og med 1. juni 2022. Databasen som er blitt sammenstilt til

(DAC) sine anbefalinger for evalueringskriterier. For mer informasjon, se: Revisjon av evalueringskriteriene (norad.no)

evalueringen inneholdt også 171 etterslepssaker, som er sakene som var i prosess i oktober 2013. Denne databasen er blitt sammenstilt til evalueringen spesielt, ettersom kulturmiljøforvaltningens database, Askeladden, ikke inneholdt tilstrekkelig informasjon/funksjonalitet.

Fredningssakene i databasen er blitt kategorisert av Riksantikvaren innen én eller flere av de 10 hovedtemaene og tilhørende undertema. Videre har vi gjort analyser på grunnlag av Riksantikvarens kategorisering.

Samtlige saker er videre sortert i følgende tidskategorier av Riksantikvaren:

Tabell 1-1: Forklaring av tidskategoriene

Kategori	Fredningssak startet	Er fredningssaken avsluttet?
A	Fredningssaker startet mellom okt. 2011 og des. 2014	Sakene ble avsluttet innen desember 2020
B	Fredningssaker startet mellom okt. 2011 og des. 2014	Sakene var fortsatt pågående, eller ble avsluttet januar 2021-1. juni 2022
C	Fredningssaker startet mellom januar 2015- desember 2020	Sakene var fortsatt pågående, eller ble avsluttet januar 2021-1. juni 2022
D	Fredningssaker startet mellom januar 2015- desember 2020	Sakene ble avsluttet mellom 2015 og 2020.
E	Fredningssaker startet etter 1.1.2021	Sakene var fortsatt pågående per 1. juni 2022, eller ble avsluttet etter 1.1.2021
X	Vedtak om midlertidig fredning før okt. 2011, der ordinær fredningssak er startet mellom januar 2015-desember 2020	Sakene var fortsatt pågående per 1. juni 2022, eller ble avsluttet mellom 2015 og 2020.

Kilde: Oversendt dokumentasjon fra Riksantikvaren

Basert på disse kategoriene, har vi gjort en konkretisering av tidskategoriene, som vi har lagt til grunn for analysene av måloppnåelse (Tabell 1-2).

Denne konkretiseringen har tilrettelagt for å enklere gjøre analyser basert på hvorvidt de enkelte sakene er avsluttet eller ikke.

Tabell 1-2: Sortering av tidskategorier

Kategori	Fredningssak startet	Avsluttet
A	1.10.2011 - 31.12.2014	1.1.2015 - 31.12.2020
B1	1.10.2011 - 31.12.2014	1.1.2021 – 1.6.2022
B2	1.10.2011 - 31.12.2014	Fortsatt pågående
C1	1.1.2015 - 31.12.2020	1.1.2021 – 1.6.2022
C2	1.1.2015 - 31.12.2020	Fortsatt pågående
D	1.1.2015 - 31.12.2020	1.1.2015 - 31.12.2020
E1	1.1.2021 – 1.6.2022	1.1.2021 – 1.6.2022
E2	1.1.2021 – 1.6.2022	Fortsatt pågående
X1	Midlertidig fredning før 1.10.2011 og ordinær fredningssak startet 1.1.2015 - 31.12.2020	1.1.2015 – 31.12.2020
X2	Midlertidig fredning før 1.10.2011 og ordinær fredningssak startet 1.1.2015 - 31.12.2020	Fortsatt pågående

Survey og intervjuer blant private eiere

Som en del av evalueringen har vi kontaktet 55 eiere av private kulturminner hvor fredningsprosessen har begynt etter 2015. 31 eiere av til sammen 27 unike kulturminner svarte på den telefonbaserte surveyen,

noe som ga en svarprosent på 56 prosent. Se Vedlegg B for en oversikt over respondentene.

Av disse 31 ble 15 eiere av fredede kulturminner kontaktet for oppfølgende intervju. Av de 15

intervjukandidatene fikk vi gjennomført tilleggsintervju med de tolv følgende:

- Sjølingstad Uldvarefabrikk
- Hytjanstorpet
- Neptun Sildeoljefabrikk
- Krigsminnelandskap Narvikfjellene (statskog)
- Krigsminnelandskap Narvikfjellene (hytteier)
- Repokoski
- Bagnsbergene gård
- Singerheimen
- Odals værck
- Salhus Tricotagefabrik
- Ludwig Wittgensteins hus
- Lallakroken 6

Intervjuer med Riksantikvaren

Vi har snakket med i alt 15 representanter for Riksantikvaren gjennom utredningen, både ledere og saksbehandlere. Vi har vært i kontakt med følgende deler av organisasjonen:

- Riksantikvar Hanna Geiran
- Seksjon for fredning og verneplaner
- Seksjon for rådgiving og tilskudd
- Arkeologisk seksjon
- Juridisk seksjon
- Analyse og statistikkenheten

I tillegg har vi presentert foreløpige funn fra utredningen for fredningsseksjonen i Riksantikvaren og fått tilbakemelding fra dem.

Intervjuer med regionalforvaltningen

Vi har intervjuet ledere og saksbehandlere i det regionale forvaltningsnivået i samtlige nåværende fylker gjennom 14 intervjuer med representanter for følgende tidligere og nåværende fylkeskommuner:

- Østfold
- Akershus
- Buskerud
- Oslo
- Innlandet
- Vestfold og Telemark
- Agder
- Rogaland
- Sogn og Fjordane
- Hordaland
- Møre og Romsdal
- Trøndelag
- Nordland
- Troms og Finnmark

Sametinget ble forespurt av Riksantikvaren om å delta i undersøkelsen, men ga ikke uttrykk for at de ønsket dette.

2. Bakgrunn, tiltak og andre endringer i perioden

2.1 Fredningens historie og utvikling i Norge

Om fredning som virkemiddel

Det er særlig to juridiske virkemidler som kan brukes til sikring av kulturminner: Fredning etter kulturminneloven og vern etter plan- og bygningsloven. I Meld. St. nr. 35 (2012-2013) legges det vekt på at man i hvert enkelt tilfelle må vurdere nøye om fredning er det riktige virkemiddelet, og om det vil gi de ønskede resultatene. Kulturminner av regional og lokal verdi verns gjennom plan- og bygningsloven. Det som fredes, skal ha nasjonal verdi, men ikke alt av nasjonal verdi skal fredes (Riksantikvaren, 2015). Ifølge Riksantikvarens fredningsstrategi bør mange kulturminner av nasjonal verdi fortrinnsvis verns gjennom plan- og bygningsloven.

Innenfor dagens lovverk er fredning det sterkeste juridiske virkemiddelet samfunnet har for vern av kulturminner og kulturmiljø. Det er to sentrale aspekter ved fredning som virkemiddel. Det ene er at fredning er et kvalitetsstempel: Et fredningsvedtak innebærer at et kulturminne eller kulturmiljø tilkjennes nasjonal verdi. Dette gir kulturminnet økt status og er noe som mange eiere er stolte over. Opplysning om at et kulturminne eller -miljø er fredet kan også ha økonomisk verdi i form av tilskuddsordninger, fravær av eiendomsskatt (i flere kommuner) og gjennom bruk i markedsføringssammenheng. Det andre aspektet er at fredning er et juridisk virkemiddel for å sikre kulturminnet for fremtiden. Fredningsvedtaket er resultat av en prosess med lovbestemte prosedyrer, og det medfører at kulturminnet blir underlagt et forvaltningsregime som innebærer både begrensninger og muligheter.

Når kulturminner fredes, trengs det oppfølging med nødvendige økonomiske ressurser og rådgivning. Omfanget av hva som fredes, må derfor tilpasses de til enhver tid økonomiske rammer som regjering og Storting gir. I fredningsarbeidet må det gjøres et nøye utvalg av kulturminner og -miljø. Det som velges, skal være de beste representantene for de deler av norsk historie som i dag mangler eller er underrepresentert på fredningslisten (Riksantikvaren, 2015).

Fredningens historie

I Norge er ca. 8 500 bygninger og anlegg fredet etter særskilt vedtak eller forskrift (Meld. St. 16 (2019-2020)). En stor del av de vedtaksfredede bygningene blir brukt til boligformål. Da de første bygningsfredningene ble foretatt på 1920-tallet var det fokus på det som var ansett å være karakteristisk

for distriktet eller landet, spesielt vakkert eller høyverdig, som embedsmannsgårder og tradisjonelle storgårder (Riksantikvaren, 2020). Kravene til innhold og begrunnelse i vedtakene, og til demokratiske prosesser forut for vedtaket, var langt svakere enn i dagens lovverk. Saksbehandlingsregler med klare krav til kontakt med eierne og kommunene gjennom fredningsprosessen, kom på plass med kulturminneloven i 1978 (Meld. St. nr. 16 (2004-2005)).

Endret syn på verneverdi fra 1970-tallet

På 1970-tallet kom et skifte i synet på hvilke kulturminner som hadde verneverdi. Det ble økt fokus på mangfoldet i Norges befolkning og kulturminner. Dette førte og med seg at det ble et økt fokus ikke bare på det enkeltstående kulturminnet, men også kulturmiljøet det inngikk i (Riksantikvaren, 2020). Siden 1970-tallet har kulturmiljøforvaltningen arbeidet systematisk for å få et mer representativt utvalg av fredede objekter (Riksantikvaren, 2015). I loven fra 1978 kommer det frem at formålet er at «Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet» (Lov om kulturminner).

Ifølge St.meld. nr. 16 «Leve med kulturminner», hadde fredningslisten per 2005 fortsatt et relativt stort innslag av praktbygninger og bygninger og anlegg knyttet til landbruket. Når det gjaldt landbruksbebyggelsen, dominerte storgårdene. Bildet hadde endret seg noe de siste 10–15 årene før stortingsmeldingen kom i 2005 på grunn av en bevisst satsing på å frede nye kategorier av kulturminner. Dette var blant annet kulturminner knyttet til kystkultur, tematiske satsinger på samferdselsanlegg og det 20. århundrets arkitektur, samiske kulturminner og kulturminner som representerte kvinner, arbeidere og husmenn.

2.2 Kulturmiljøforvaltningens oppfatning av situasjonen før fredningsstrategien

Flere i Riksantikvaren som vi har intervjuet i dette oppdraget beskriver at gangen i fredningssaker før 2015 for ofte bar preg av manglende planlegging. Dette gjorde at ulike deler i forvaltningen kunne oppleve å bli «fanget» av saker som var blitt startet uten tilstrekkelig avklaring, hvilket kunne føre til at

saker dro ut i tid og at utvalget av kulturminner til fredning ikke var optimalt, med tanke på prioritering av begrensede ressurser. Riksantikvarens ansatte kunne oppleve å bli involvert for sent i saker som i mange tilfeller ble til konflikter, uten at det var klart for dem hvor viktige kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som stod på spill. Selv om mange i kulturminneforvaltningen hadde en klar forståelse av behovet for økt representativitet (økt mangfold) på fredningslisten, var det hos mange en misnøye med at sakene i all hovedsak dukket opp ved konflikt. Videre var det også misnøye med at forvaltningen i for liten grad evnet å finne de viktigste kulturminnene knyttet til ulike temaer, og sørge for at de ble bevart, før en eventuell konfliktsak dukket opp.

Representativitet

Ifølge våre intervjuobjekter hadde både Riksantikvaren og de fleste fylkeskommunene fokus på økt representativitet i mange år før fredningsstrategien kom i 2015. Det finnes flere eksempler på fredninger som viser at dette er blitt omsatt til praksis. Samtidig vitner fylkeskommunenes egne uttalelser om at det manglet en systematikk i arbeidet med å bedre representativiteten.

I vurderingen av situasjonen før 2015 er det viktig å merke seg at forarbeidene til strategien, som ble gjort av Riksantikvaren og regionalforvaltningen i samarbeid, ble påbegynt i 2009, og at strategiarbeidet dermed kan ha hatt effekt på utvalget av kulturminner til fredning også før strategien var vedtatt.

En begrensning for arbeidet med å forbedre representativiteten var ifølge flere intervjuobjekter at det før 2015 manglet en oversikt over hva som var fredet og hva slags typer kulturminner og kulturmiljø som manglet representasjon. Flere vi har snakket med hos Riksantikvaren og fylkeskommunene påpeker at det var en utfordring at det ikke var omforent syn på hvilke typer kulturminner som trengte å bli representert, og også hva som lå i begrepet representativitet. Denne utfordringen, som flere mener ble ryddet opp i med fredningsstrategien, knytter seg både til ulik forståelse av begrepet, manglende kunnskap om hva slags temaer som kunne sies å være representert allerede, samt hva målet for økt representativitet var.

Eierdialog

Parallelt med utviklingen ellers i samfunnet har det vært en gradvis utvikling i retning av mer informasjon til, og involvering av, private eiere i fredningssaker

³ Midlertidig fredning kan vedtas dersom et kulturminne er truet og det er ønskelig å vurdere om det skal fredes. Denne fredningen blir stående til permanent fredning er vedtatt, eller den oppheves dersom kulturminnet ikke lenger er truet

fra 1920-tallets fredninger til i dag. Kulturminneloven fra 1978 stiller flere krav til fredningsprosessen enn hva den tidligere Bygningfredningslova av 1920 gjorde, og de fleste i kulturmiljøforvaltningen hevder at det ble lagt stor vekt på informasjon og gode prosesser med eierne i årene før 2015. Et relevant forhold å påpeke er likevel at midlertidig fredning³ ble brukt betydelig oftere før fredningsstrategien. Slike fredninger vil normalt være mot eiers interesser.

Saksbehandlingstid

Kulturmiljøforvaltningen har alltid måtte forholde seg til forvaltningsloven som sier at saker skal behandles «uten ugrunnet opphold». Utover dette var det i fredningssaker ikke spesielle krav til saksbehandlingstid, fremdriftsplan eller at Riksantikvaren normalt skulle godkjenne oppstarten av saker før fredning. Saksbehandlingstiden før fredningsstrategien varierte fra raske saker (avsluttet innen utgangen av ett år) til saker som hadde pågått i opptil flere tiår. Ifølge våre intervjuobjekter var det store regionale forskjeller i saksbehandlingstiden før fredningsstrategien. Enkelte fylker varslet oppstart av fredningssaker og/eller vedtok midlertidige fredninger, uten å sette av tilhørende ressurser. Konsekvensen ble at flere saker ble liggende i årevis. I andre fylker var det større samsvar mellom oppstartede fredningssaker og prioritering av saksbehandlingssressurser.

2.3 Bakgrunn for fredningsstrategien

Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner*

Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner* fra 2005 stilte krav om at den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i listen over vedtaksfredede kulturminner i Norge skulle forbedres, og at et mer representativt utvalg skulle være fredet innen 2020 (Meld. St. nr. 16 (2004-2005)). Stortingsmeldingen satte også fokus på saksbehandlingstid og eierinvolvering.

Riksrevisjonens rapport

I en rapport fra Riksrevisjonen i 2009 ble det daværende Miljøverndepartementet kritisert for å ikke i tilstrekkelig grad ha fulgt opp kravene i stortingsmeldingen 2005. I rapporten trakk Riksrevisjonen spesielt frem at kravet om å utarbeide en fredningsstrategi med retningslinjer for hvilke typer kulturminner og kulturmiljø som skulle fredes frem til 2020, ikke var fulgt opp.⁴ Riksrevisjonen kritiserte videre både Miljøverndepartementet og Riks-

eller om kulturminnemyndigheten vurderer at objektet likevel ikke er aktuelt for fredning.

⁴ Dokument nr. 3:9 (2008-2009): Riksrevisjonens undersøkning av korleis Miljøverndepartementet varetok det nasjonale ansvaret sitt for freda og verneverdige bygningar.

antikvaren for å ha mangelfull informasjon om sammensetningen av fredingsmassen. Riksrevisjonen skriver at:

«Undersøkinga viser at Miljøverndepartementet ikkje har operasjonalisert dette målet i tilstrekkeleg grad. Operasjonaliseringa av nasjonalt resultatmål 3 i form av resultatindikatorar er ikkje dekkjande for målet. Resultatindikatorane omhandlar ikkje den heilskaplege samansetnaden av fredingsmassen, og indikatorane er ikkje endra etter endring av målformulering i Innst. S. nr. 277 (2004–2005), jf. St.meld. nr. 16 (2004–2005).»

Riksrevisjonen - Dokument nr. 3:9 (2008-2009)

I tillegg påpekte Riksrevisjonen at det tidligere var pekt på et behov for å redusere saksbehandlingstiden i fredningssaker:

«Gjennomsnittleg tidsbruk i ordinære fredingssaker i perioden 2004–2008 var 5,6 år. Saksbehandlingstida for dei to sist vedtekne kulturmiljøfredingane var 11,3 og 9,6 år. Det kan stillast spørsmål om den lange saksbehandlingstida er ein haldbar situasjon for dei som eig bygningane.»

Riksrevisjonen - Dokument nr. 3:9 (2008-2009)

Oppdrag fra Miljøverndepartementet

I etterkant av Riksrevisjonens granskning fikk Riksantikvaren i oppdrag fra det daværende Miljøverndepartementet å utforme en fredningsstrategi. Oppdraget kom i tildelingsbrev fra departementet 2. februar 2009. Departementet kom med en tilleggsbestilling i 2014 om at strategien også skal inkludere forholdene for - og samarbeidet med eiere av fredede byggverk.

2.4 Prosess med utarbeidelsen av strategien

Arbeid forut for oppdraget om å utarbeide fredningsstrategien

Etter at St. meld. nr. 16 kom i 2005, satte Riksantikvaren i gang tiltak som skulle forbedre kunnskapsgrunnlaget for hva som burde fredes videre. Et viktig prosjekt var samarbeidet med de fem nasjonale minoritetene. Et annet var prosjektet Fredningsgjennomgangen som pågikk fra 2006 til 2014, der kulturmiljøforvaltningen gikk gjennom alle fredninger fra perioden 1923-1978. Dette ga et langt bedre grunnlag for analyse av data knyttet til hva som allerede var fredet.

⁵ At kulturminnemyndighetene fikk bedre informasjon om sammensetningen av fredingsmassen og ulike aspekter ved fredede anlegg, kan sies å innebære en måloppnåelse i seg

Innhenting av kunnskapsgrunnlag til fredningsstrategien

Da Riksantikvaren fikk oppdraget om å lage en fredningsstrategi i 2009 ble det etter hvert klart at kulturmiljøforvaltningen manglet et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvorvidt ulike temaer og kulturminnetyper var tilstrekkelig representert. Det ble derfor besluttet først å utarbeide et slikt kunnskapsgrunnlag, for å unngå at forslaget til prioriterte temaer skulle baseres på enkeltpersoners personlige inntrykk av hva som manglet. Som del av arbeidet med fredningsstrategien satte Riksantikvaren i gang flere undersøkelser. Disse undersøkelsene bestod blant annet av:

- Kartlegging av fredede bygninger og anlegg 2011-2013 (funn oppsummert i vedlegg 3 til fredningsstrategien)
- Behovsanalyse 2012-2014 (funn oppsummert i vedlegg 4 i strategien)⁵

Kartleggingen og vurderingen av manglene på fredningslisten ble gjort med involvering av og innspill fra regionalforvaltningen. Vurderingen av strategiens punkter om saksbehandlingstid og eierinvolvering ble ifølge våre intervjuobjekter i mindre grad diskutert med regionalforvaltningen, men i større grad diskutert med overliggende departement.

2.5 Fredningsstrategien

Etter å ha gjennomført forundersøkelser og diskutert funn med både regionalforvaltningen og overliggende departement ble fredningsstrategien mot 2020 for kulturminneforvaltningen vedtatt i 2015.

Fredningsstrategien tar direkte utgangspunkt i de to nasjonale målene for fredede byggverk innen 2020 fra *Leve med kulturminner*:

- Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020.
- Fredede bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020 (ikke vurdert i denne evalueringen).

I fredningsstrategien er det på denne bakgrunn operasjonalisert tre delmål for å underbygge hovedmålene:

1. Riksantikvaren skal gjennomføre inntil ti fredninger per år, og én kulturmiljøfredning per år om mulig. Fredningene skal videre være innenfor de temaer som mangler eller er lavt representert på dagens fredningsliste.

selv. Dette er en forbedring som imøtegår Riksrevisjonens kritikk for mangelfull informasjon om fredede bygninger og anlegg, påpekt i 2009.

2. Fredningsprosessen skal effektiviseres og være mer eierorientert. Saksbehandlingstiden skal normalt ikke overstige 1,5 år.
3. Bedre forutsigbarheten for, rettighetene til, og oppfølgingen av, eierne av fredede bygninger og anlegg.

Representativitet

Representativitet står helt sentralt i både *Leve med Kulturminner* og i fredningsstrategien. Representativitet som mål i kulturmiljøforvaltningen er også tett knyttet opp til formålsparagrafen i Kulturminneloven § 1 der det fremheves at egenart og variasjon i kulturminner og kulturmiljøer skal ivaretas for fremtidige generasjoner.

«Representativitet» er imidlertid et begrep som kan tillegges noe ulik betydning i ulike fagfelt og i ulike kontekster. I fredningsstrategiens vedlegg 2 *Fredningsarbeid i praksis*, har Riksantikvaren definert to betydninger av begrepet «representativitet» som kriterium:

- På objektnivå dreier representativitet seg om sammenlignende vurderinger. Det objektet eller området som på best mulig måte representerer de verdiene som søkes ivaretatt, skal velges der valget står mellom to eller flere kulturminner eller områder som kan fortelle tilsvarende historie.
- På overordnet nivå skal et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer sikres varig vern for å belyse den historiske utviklingen og kunnskapen om denne. Representativitet viser her til bredde og variasjon.

Ettersom de to kriteriene for representativitet er overordnede og basert utelukkende på denne definisjonen av kriterier, er det ikke entydig hvordan «representativitet» skal operasjonaliseres i praksis. Utfordringen med begrepet «representativitet» er også påpekt i fredningsstrategien, der det står at:

«Hva som er representativt vil variere ut i fra hvilken kontekst det settes inn i og hva man ser det i forhold til. I oppdraget om et representativt utvalg innen 2020 er det satt opp fem målbare variabler i bredde; geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig. Disse variablene må måles ut i fra dagens samfunn og verdisetting. Samtidig må variablene sees i sammenheng med hva som allerede er fredet og hvilke historiske trekk som ligger til grunn for den regionale utviklingen.»

Fredningsstrategien Vedlegg 2 – Fredningsarbeid i praksis

For en mer praktisk operasjonalisering av representativitet viser fredningsstrategien til at

fredningslisten på denne tiden hadde skjevheter og mangler når det gjelder geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig representativitet, som var blitt avdekket gjennom en større kartlegging. For å imøtekomme de skjevheter som var blitt kartlagt og påpekt, ble det utarbeidet en liste på 10 prioriterte temaer med undertemaer. De 10 prioriterte temaene skulle samlet sett bidra til å korrigere de etniske, tidsmessige, næringsmessige, geografiske og sosiale dimensjonene som var underrepresentert i fredningslisten. De ti hovedtemaene, i prioritert rekkefølge er:⁶

1. Forsvars- og krigshistorie
2. Nasjonale minoriteter (kvener, jøder, skogfinner, rom og romani)
3. Kulturminner i utmark
4. Handel
5. Fellesskap og demokrati
6. Rekreasjon, fritid og folkehelse
7. Ferdsel
8. Industri
9. Bosetting etter industrialisering
10. Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner

Målet i strategien er at nye fredninger i all hovedsak skal dekke de største manglene til den eksisterende fredningslisten. Fredningene skal videre være innenfor de temaer som mangler eller er lavt representert på dagens fredningsliste. Tematiske verneplaner kan være et nødvendig virkemiddel for å oppnå målet, men det er ifølge strategien kun aktuelt med verneplaner innen ett eller svært få temaer de nærmeste årene, ettersom tematiske verneplaner er en ressurskrevende arbeidsmåte.

Saksbehandlingstid

Delmål 2 setter et kvantitativt mål på saksbehandlingstid. Dette er ikke kun som et økonomisk effektivitetsmål, men også for å redusere uforutsigbarhet for eiere. Fredningssaker som det ikke knytter seg spesielle forhold til, skal ifølge strategien normalt ta maksimalt 1,5 år å behandle. For å sikre en mer effektiv saksbehandlingstid var også et av tiltakene i fredningsstrategien at man ved oppstart av en fredningssak skulle utarbeide en fremdriftsplan. Fra 2016 skulle nye fredningsvedtak følge ny mal og prosedyre for fredninger som del av den interne prosessen.

Involvering av eiere

Delmål 3 omhandler både vedlikehold av fredede objekter (som ikke vurderes i denne evalueringen) og involveringen av eiere i nye fredningssaker. Knyttet til dette målet fastslo strategien at det skal foreligge tungtveiende grunner for å gjennomføre fredning

⁶ De 10 hovedtemaene er med undertemaer er mer detaljert redegjort for i fredningsstrategiens Vedlegg 2.

dersom eier og kommune er imot. Videre inneholdt strategien flere punkter som var myntet på å stramme inn bruken av midlertidige fredninger, som normalt sett gjøres mot eiers ønske:

- Midlertidig fredning skal bare benyttes der det foreligger fare for at et kulturminne som kan være av nasjonal verdi blir revet, ødelagt eller skadet.
- Midlertidig fredning kan også iverksettes der det er nødvendig å utrede verdien og/eller å finne alternative løsninger enn fredning.
- Oppstart av ordinær fredningssak bør etter vedtak om midlertidig fredning normalt skje innen seks måneder.

Andre, utvalgte punkter

Andre viktige punkter i strategien var at etterslepssaker måtte avsluttes og at det måtte tas hensyn til at det er begrenset med saksbehandlingskapasitet og tilskuddsmidler. Strategien satte som mål at det ikke skulle gjennomføres nye fredningssaker hvor det påløper store istandsettingskostnader.

2.6 Andre endringer som skjedde parallelt

I vurderingen av strategiens virkning på fredningsarbeidet og målet om økt representativitet, kortere saksbehandlingstid og bedre eierinvolvering, må en ta hensyn til andre tiltak som ble gjennomført i samme periode og hendelser som er skjedd som kan ha påvirket fredningsarbeidet.

Oppfølging av etterslepssaker

Parallelt med utarbeidelsen og innføringen av fredningsstrategien ga Riksantikvaren flere beskjeder til regionalforvaltningen om å avslutte igangsatte saker/ta igjen etterslep. Det ble stadfestet at pågående fredningssaker per november 2013 skulle oversendes til Riksantikvaren til ferdig behandling senest første halvår 2016. Dette står også som punkt i handlingsplanen i fredningsstrategien (side 13).

Krav om godkjenning av nye saker fra fredningsrådet

Videre ble det innført en ordning der nye fredningssaker, initiert av fylkeskommunene, måtte avklares med Riksantikvaren før oppstart. For å gi Riksantikvaren nødvendig informasjon til å kunne vurdere påtenkte fredningssaker, kom det krav om at regionalforvaltningen måtte fylle ut et skjema der det skulle redegjøres for hvordan fredningen kunne bidra til økt representativitet. Skjemaet skulle også opplyse

om blant annet kulturminnets tilstand, eiers syn og regionalforvaltningens kapasitet til å gjennomføre en eventuell fredningssak.⁷

SKE-fredninger

Et tiltak som har foregått delvis parallelt med fredningsstrategien er prosjektet for fredning av et utvalg av Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE-prosjektet), der alle departementer skrev historien til sin sektor og utarbeidet verneplaner for statlig eiendom i sin portefølje.

SKE-fredningene vedtatt i perioden oktober 2011 til og med 1. juni 2022 inngår i datagrunnlaget for evalueringen av fredningsstrategien. Fredningsvedtak som kan knyttes til prioriterte temaer blant SKE-fredningene, er altså tatt med. En kan imidlertid diskutere i hvilken grad SKE-fredningene kan sies å være påvirket av fredningsstrategien. På den ene siden er SKE-prosjektet et uavhengig prosjekt, noe som tilsier at SKE-fredningene ikke kan sies å ha blitt fredet som en følge av fredningsstrategien. På den andre siden er mye av tenkingen rundt økt representativitet felles for både SKE-fredningene og fredningsstrategien.

Et annet aspekt ved SKE-fredningene som har påvirket kulturmiljøforvaltningen, er ifølge våre intervjuobjekter at flere av sakene har tatt mye tid for regionalforvaltningen. Enkelte tidligere statlige eiendommer er solgt til privat sektor. Dette er gjerne store anlegg, og saksbehandling knyttet til dispensasjoner for transformasjon eller istandsetting for endret bruk legger beslag på betydelige ressurser i fylkene. Noen fylkeskommuner hevder at de juridiske restriksjonene som følger av fredning har vært uhenksmessige, at SKE-fredningsvedtakene ikke alltid har vært like gjennomtenkte, og at det i noen tilfeller har endt med avfredninger. Videre påpeker fylkeskommunene at SKE-fredninger som selges ut av statlige eie konkurrerer om begrensede tilskuddsmidler med kulturminner som var i privat eie fra før.

Endringer i kulturmiljøforvaltningen

Det er siden 2015 blitt gjort flere endringer i kulturmiljøforvaltningen i Norge, som ifølge våre intervjuobjekter i sum har redusert fylkeskommunes kapasitet til å sette i gang nye saker:

- Fylkessammenslåinger, som den regionale kulturmiljøforvaltningen har jobbet med å forberede fra 2017 krevde mye arbeidstid. Samtidig påpeker en del fylkeskommuner at sammenslåingen siden har gitt fordeler i form av større fagmiljø. Per august 2022 var flere i

⁷ Riksantikvaren har også gitt veiledning med eksempler på hva regionalforvaltningen skal redegjøre for i skjemaet.

- regionalforvaltningen opptatt med å planlegge oppløsningen av enkelte sammenslåtte fylker.
- Overføringer av oppgaver fra Riksantikvaren til fylkeskommunene (2020) medførte en økning av ressurser til fylkeskommunene og en reduksjon av ressurser i Riksantikvaren. De fleste fylkeskommunene vi har intervjuet opplever likevel at overføringen av ressurser ikke har vært tilstrekkelig til å ivareta de nye oppgavene. Flere påpeker nedbemanning og at vakante stillinger ikke fylles som årsaker til dette.
- Potten for tilskuddsmidler til private, fredede bygninger er relativt sett blitt mindre, ifølge våre intervjuobjekter. Dette skyldes endring i tildeling (fra 2021 til 2022), kostnadsutviklingen, og at omfanget av private, fredede bygninger har økt, blant annet som følge av at statlige, fredede kulturminner selges til private aktører.

Koronapandemien

Til slutt opplyser flere informanter at fredningsarbeidet er blitt påvirket av koronapandemien (vinter 2020 – høst 2021). Pandemien medførte at det var pålegg om hjemmekontor, og at befaringer måtte utsettes. Flere sier at dette har gått på bekostning av oppfølging av fredningssaker, det har vært et hinder for å starte nye fredningssaker og å avslutte oppstartede saker. Til gjengjeld peker andre informanter på at arbeidssituasjonen under pandemien også kunne gi ro til å arbeide mer uforstyrret med for eksempel fredningssaker.

Ny kulturmiljømelding og bevaringsstrategier

I Meld St. 16 (2019–2020) presenteres nye nasjonale mål for kulturmiljøpolitikken:

- Alle skal ha mulighet til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø.
- Kulturmiljø skal bidra til bærekraftig utvikling gjennom helhetlig samfunnsplanlegging.

- Et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

De nye målene er et resultat av et behov for å i større grad vise hva Norge vil oppnå med kulturmiljøpolitikken og kulturmiljøenes bidrag til en bærekraftig samfunnsutvikling. De handler også om ambisjoner og ansvar Norge har i henhold til internasjonale avtaler og konvensjoner – noe som er ekstra relevant i en situasjon der kulturmiljøene trues av klimaendringer. Med meldingen innfører regjeringen også begrepet «kulturmiljø» som samlebetegnelse for kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Stortingsmeldingen etterlyser nye arbeidsmåter for den norske kulturminneforvaltningen. Den helhetlige tankegangen innebærer at virkemidler må sees i sammenheng i større grad enn tidligere og det blir nødvendig med tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid. For å få til dette skal det utvikles en ny metode og et nytt rammeverk for arbeidet – såkalte bevaringsstrategier.

De nye bevaringsstrategiene skal sikre at Norge når de nye nasjonale målene. Stikkordet for strategiene er samarbeid, noe som er nødvendig med tanke på kompleksiteten i bevaring av kulturmiljøer. For eksempel består det fredede miljøet Skudeneshavn av kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i gater, havnebasseng, brygger, allmenninger, parker, hager og andre grøntområder. Bevaring av så komplekse miljøer krever koordinering av flere aktører og ivaretagelse av mange ulike interessenter.

Ettersom fredningsstrategien fremdeles er i bruk etter 2020, er vi nå i en situasjon der kulturmiljøforvaltningen både skal forholde seg til fredningsstrategien fra 2015, som til dels følger opp stortingsmeldingen *Leve med kulturminner* fra 2005, for bruken av fredning som virkemiddel, og den nye stortingsmeldingen fra 2019-2020, og det tilhørende fokuset på bevaringsstrategier som virkemiddel.

3. Vurdering av måloppnåelse

3.1 Utvikling i utvelgelsen av fredningsobjekt

3.1.1 Antall saker

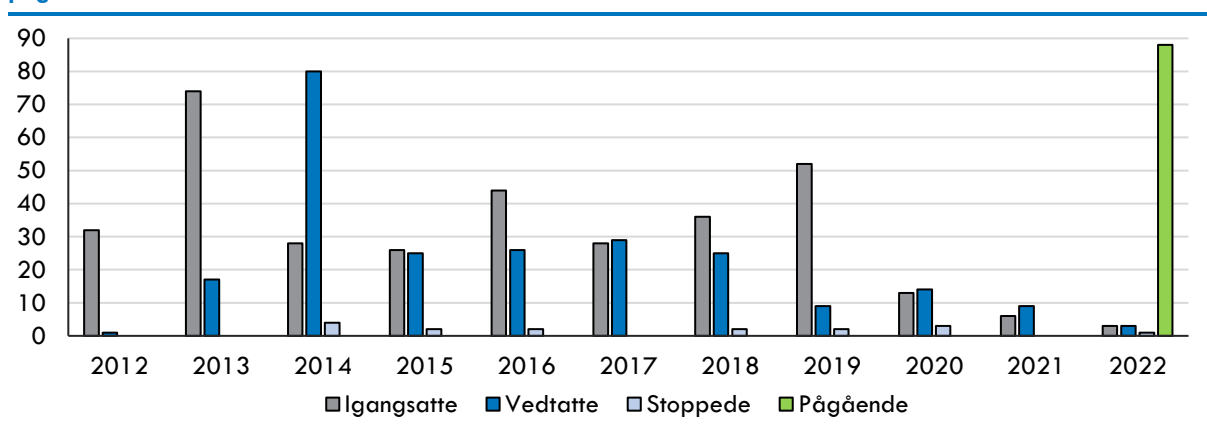
Tabell 3-1 og Figur 3-1 viser antallet saker igangsatt i perioden 1. januar 2012 til 1. juni 2022, sammen med en oversikt over status: om de er vedtatte, stoppede eller pågående i dag. Status er oppgitt etter året de har fått denne statusen. Når vi isolerer sakene til å gjelde de som ble igangsatt etter 1. januar 2015, ser vi at det i alt ble igangsatt 208

saker frem til 1. april 2022. Av de 208 sakene er 117 blitt vedtatt, 7 er blitt stoppet og 84 er fortsatt pågående. Av de 84 pågående sakene, ble 49 igangsatt i 2019. Av disse er 40 saker knyttet til landsverneplan for Statens kartverk (SKE-prosjektet). Når vi ser på tallene i figuren kan det virke som regionreformen og koronapandemien har hatt en effekt på aktiviteten i fredningsarbeidet. Mange saker ble startet til og med 2019. Siden er betydelig færre saker blitt avsluttet eller igangsatt. En virkning er at flere saker som ble startet i 2018 og 2019 har ligget i tre år og mer per 1. juni 2022.

Tabell 3-1: Antallet igangsatte saker i perioden 1.1.2012-1.6.2022 og om sakene er vedtatte, stoppede eller pågående etter året de har fått denne statusen

År	Igangsatt	Vedtatte	Stoppede	Pågående
2012	32	1		
2013	74	17		
2014	28	80	4	
2015	26	25	2	
2016	44	26	2	
2017	28	29		
2018	36	25	2	
2019	52	9	2	
2020	13	14	3	
2021	6	9		
2022	3	3	1	88
Sum 1.1.2012-1.6.2022	342	238	16	88
Sum 1.1.2015-1.6.2022	208	117	7	84

Figur 3-1: Antallet igangsatte saker i perioden 1.1.2012-1.6.2022 og om sakene er vedtatte, stoppede eller pågående etter året hendelsen har inntruffet

Som vist i Figur 3-1, på forrige side, er det blitt igangsatt og avsluttet flere fredningssaker fra 2015-2018 enn målsetningene satt i fredningsstrategien om inntil ti fredninger i året. Fra og med 2020 har det vært langt færre saker som er blitt igangsatt og vedtatt. Det er derfor 88 pågående fredningssaker per 1. juni 2022.

3.1.2 Kulturmiljøfredninger

I fredningsstrategien er det satt et mål om at Riksantikvaren skal gjennomføre én kulturmiljøfredning per år om mulig. Siden 2015 er det igangsatt to saker etter kulturminneloven § 20 (fredning av kulturmiljø): Skudeneshavn sentrum i Rogaland og Henningsvær i Nordland. Det ble sendt varsel om oppstart for Skudeneshavn sentrum 27. februar 2015, og fredning ble vedtatt 30. november 2018. For Henningsvær i Nordland ble det sendt varsel om oppstart 21. mai 2019, og saken ble vedtatt 14. oktober 2022.

Bilde 3-1: Skudeneshavn

Skudeneshavn er en unik og godt bevart kystby, som i perioden 1800-1940 utviklet seg fra strandsted basert på sildefiske, til ladested med variert næringsvirksomhet (Riksantikvaren, 2018). Foto: Ørjan B. Iversen

For å følge opp strategiens mål om kulturmiljøfredninger er det gjennomført en egen evaluering (Agenda Kaupang, 2017). Oppnåelsen av dette delmålet er derfor i liten grad omtalt i denne rapporten.

3.1.3 Oversikt over utviklingen i fredninger per hovedtema

Når vi skal vurdere oppnåelsen av målet om at vedtaksfredninger i perioden har tyngde mot de 10 prioriterte temaene, kan dette gjøres på to måter: absolutt, ved å vurdere totalt antall fredninger som kan knyttes til hvert tema; eller relativt, ved å sammenligne utviklingen etter 2015 sammenlignet med perioden fra oktober 2011 til og med desember 2014. Videre kan utviklingen og sammenligningen

gjøres på grunnlag av alle fredningssaker, eller kun fredninger av kulturminner som ikke er i statlig eie (fredning etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4, men ikke forskriftsfredning etter § 22.a).

Kategoriseringen som vi tar utgangspunkt i er gjort av Riksantikvaren i 2022. At andelen saker som kan knyttes til ulike temaer er økt i løpet av den evaluerte perioden, trenger ikke nødvendigvis bety at objektene det er tatt fredningsvedtak for er så annerledes enn hva de ville vært uten fredningsstrategien; eller at representativiteten reelt sett er blitt så mye bredere. Kanskje kan det også tilskrives at det er større oppmerksomhet om de utvalgte temaene, og at kulturminner som er blitt fredet uavhengig av strategien, i større grad knyttes til de prioriterte temaene. For å vurdere om det er fredningsstrategien som har ført til utviklingen i fredninger, må utviklingen blant annet sees i lys av hvordan strategien har påvirket fredningsprosessen (som omtales i kapittel 4).

Når vi ser på absolutt antall fredningssaker som kan knyttes til de ulike temaene etter 1. januar 2015 (se Tabell 3-2), ser vi at det er igangsatt 196 fredningssaker siden 2015 som Riksantikvaren i sin kategorisering i 2022 har knyttet til hovedtemaene Forsvars- og krigshistorie, Nasjonale minoriteter, Kulturminner i utmark, Fellesskap og demokrati, Rekreasjon, fritid og folkehelse, Ferdsel, Industri, Bosetting etter industrialisering og/eller Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner. Sakene er ikke unike, da en sak kan kategoriseres under flere temaer samtidig. Av de ti temaene er økningen fra 2011-2015 betydelig i temaene Forsvars- og krigshistorie, Nasjonale minoriteter og Kulturminner i utmark. Økningen er også betydelig innenfor Ferdsel (fra 3 prosent av sakene til 15 prosent) og Industri (fra 9 prosent av sakene til 16 prosent). Økningen har vært mindre innenfor Fellesskap og demokrati og Rekreasjon, fritid og folkehelse. Det at økningen ikke er stor, trenger likevel ikke bety at strategien har vært uten effekt. Som tidligere nevnt kan forarbeidene til strategien ha påvirket fredningsarbeidet siden 2009.

Det er gjort til sammen fem fredninger som kan knyttes til temaet Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner. Dette er forholdsvis få, men samtidig en økning sammenlignet med situasjonen før strategien. Innenfor temaene Handel og Bosetting etter industrialiseringen er det vedtatt relativt få fredninger siden 2015, og relativt færre enn i perioden fra 2011 til 2015.

Tabell 3-2: Andel saker igangsatt innenfor prioriterte tema, ikke unike saker

Tema	Andel 1.1.2012 – 31.12.2014 (alle saker)	Andel 1.1.2015 – 1.6.2022 (alle saker)	Andel 1.1.2012 – 31.12.2014 (§§ 15, 19 og 22.4)	Andel 1.1.2015 – 1.6.2022 (§§ 15, 19 og 22.4)
Forsvars- og krigshistorie	6 % (8)	10 % (21)	17 % (7)	17 % (12)
Nasjonale minoriteter	1 % (1)	10 % (20)	2 % (1)	25 % (18)
Kulturminner i utmark	1 % (1)	8 % (16)	2 % (1)	1 % (1)
Handel	12 % (16)	3 % (6)	7 % (3)	3 % (2)
Fellesskap og demokrati	9 % (12)	12 % (25)	14 % (6)	15 % (11)
Rekreasjon, fritid og folkehelse	8 % (11)	13 % (26)	17 % (7)	24 % (17)
Ferdse	3 % (4)	15 % (32)	5 % (2)	6 % (4)
Industri	9 % (12)	16 % (33)	29 % (12)	28 % (20)
Bosetting etter industrialisering	9 % (12)	6 % (12)	19 % (8)	14 % (10)
Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	1 % (1)	2 % (5)	2 % (1)	7 % (5)
Ikke omfattet av prioriterte temaer	51 % (74)	30 % (63)	12 % (5)	11 % (8)
Totalt antall saker	134	208	42	72

Antallet saker i hver av de 10 hovedtemaene er ikke unike saker, da én sak kan omfattes av flere hovedtema. På grunn av dette, regnes ikke summen av radene til 100 prosent. Fargene indikerer om andelen igangsatte saker har gått opp (grønn), ned (rød) eller er lik (gul) i andre analyseperiode sammenlignet med første. For «Ikke omfattet av prioriterte temaer» er fargen satt med motsatt fortegn. Vi har med vilje ikke fargelagt utvikling i andelen fredninger etter §§ 15, 19 og 22.4. Årsaken er at målet for fredningsstrategien, slik vi leser den, er at det fredes kulturminner innenfor hovedtemaene, ikke at det fredes etter gitte paragrafer.

Andelen igangsatte saker innen én eller flere av de prioriterte temaene økte for åtte av ti hovedtemaer. Økningen i andelen fredninger innenfor de prioriterte temaene henger sammen med at andelen saker som ikke kunne knyttes til et prioritert tema ble redusert fra 51 prosent fra 2011 til 2015 til 30 prosent etter 2015.

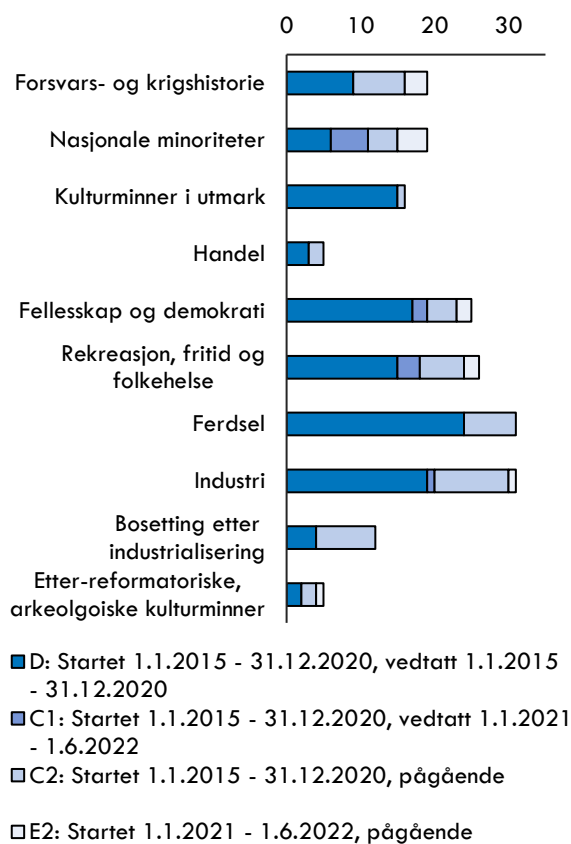
Når vi ser bort fra fredninger av kulturminner i statlig eie, og isolerer sakene til å være dem som ble igangsatt etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4, er den tilsynelatende virkningen av strategien mindre

tydelig. Både før og etter 2015 var det kun 11-12 prosent av sakene som ikke kunne knyttes til et prioritert tema.

Som vist Tabell 3-2 er det blitt gjort fredninger i hvert av de prioriterte hovedtemaene siden 2015, noe som også fremkommer av Figur 3-2. Se Vedlegg A for en fullstendig oversikt over sakene.

I det videre vil vi redegjøre nærmere for utviklingen i fredningssaker innenfor hver av de ti hovedtemaene.

Figur 3-2: Antall fredninger innen hver av hovedtemaene etter året sakene er igangsatt og status per 1. juni 2022, ikke unike saker

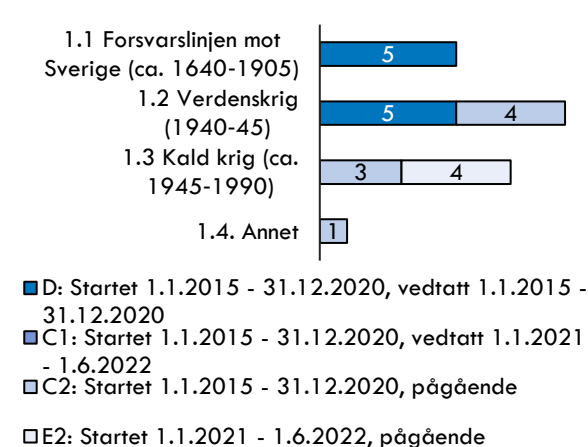

Oversikten viser ikke antall unike saker, da det er enkelte saker som knyttes til flere av de ti temaene. Oversikten inneholder ikke de fire stoppede fredningene som knyttes til de prioriterte temaene.

3.1.4 Forsvar og krig

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt ni fredninger som knyttes til forsvars- og krigshistorie. De resterende tolv har enten blitt stoppet eller er fortsatt pågående. Én av de ni fredningene kan knyttes til både forsvarslinjen mot Sverige og 2. verdenskrig. Det er igangsatt flest saker knyttet til 2. verdenskrig og den kalde krigen i perioden.

Figur 3-3: Antall saker knyttet til Forsvars- og krigshistorie etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (ikke unike saker)

Tittelen på undertema 1.2 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Verdenskrig; okkupasjonsmakt og motstandskamp (1940-1945)».

Et eksempel på fredningene er det krigshistoriske landskapet i Narvikfjellene. Det ble gjort en midlertidig fredning 4. oktober 2018, og permanent fredning ble vedtatt 8. juni 2020. Kulturminnet knyttes både til 2. verdenskrig og etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner.

Bilde 3-2: Krigshistorisk landskap i Narvikfjellene

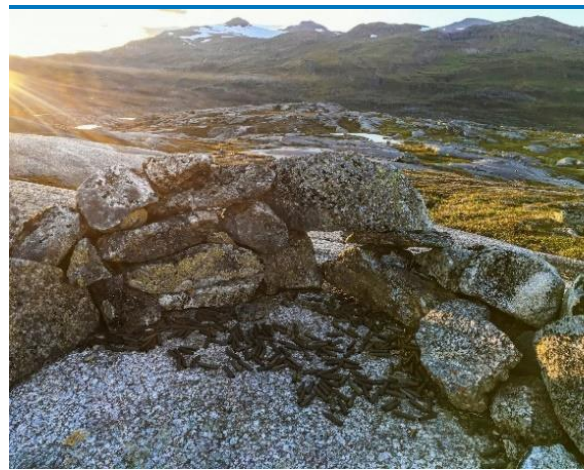

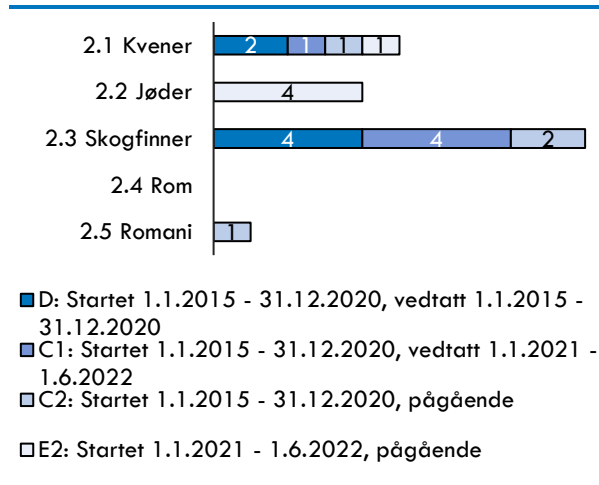
Foto: Jostein Gundersen, Riksantikvaren.

3.1.5 Nasjonale minoriteter

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt elleve fredninger som knyttes til nasjonale minoriteter. Ni saker er fortsatt pågående.

I dette hovedtemaet knyttes hver sak kun til ett undertema. Det er igangsatt flest fredningssaker knyttet til skogfinske kulturminner, etterfulgt av kulturminner knyttet til kvener og jøder. Det er én pågående sak knyttet til romanifolket. Enn så lenge er ingen saker knyttet til romfolket.

Figur 3-4: Antall saker knyttet til Nasjonale minoriteter etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (unike saker)

Et eksempel på fredningene er skogfinneplassen Abborhøgda i Kongsvinger. Det ble sendt forslag på høring 8. november 2016, og fredningen ble vedtatt 24. oktober 2017. Kulturminnet knyttes til temaene skogfinner og grøntanlegg (Riksantikvaren, u.d.).

Bilde 3-3: Abborhøgda i Kongsvinger, Innlandet

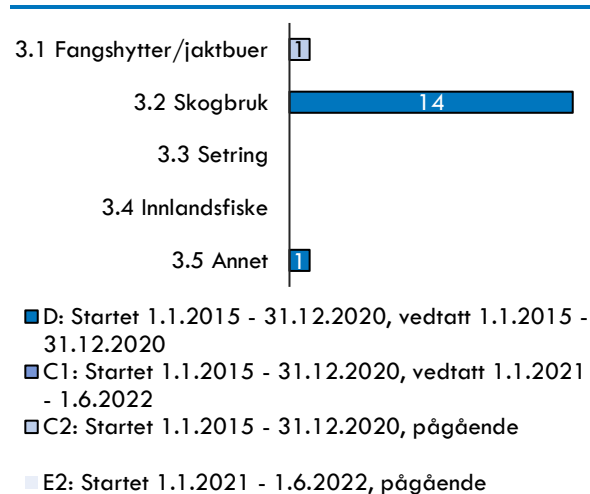

Foto: May Britt Håbjørg, Riksantikvaren

3.1.6 Kulturminner i utmark

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt 15 fredninger som knyttes til kulturminner i utmark. I dette hovedtemaet knyttes hver sak kun til ett under tema. Det er særlig gjort fredninger knyttet til skogbruk, med fredninger av kulturminner i Statskogs eie. Ingen av de fredede kulturminnene er blitt kategorisert til å være knyttet til setring eller innlandsfiske (Figur 3-5).

Figur 3-5: Antall saker knyttet til Kulturminner i utmark etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (unike saker)

Et eksempel på fredningene er Fossbua i Måselv, Troms og Finnmark. Forslag ble sendt på høring 8. november 2016, og fredningen ble vedtatt 24. oktober 2017. Kulturminnet knyttes til skogbruk.

Bilde 3-4: Fossbua i Måselv, Troms og Finnmark

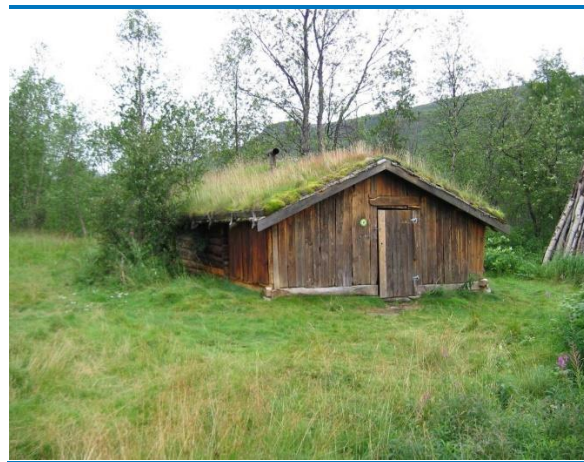
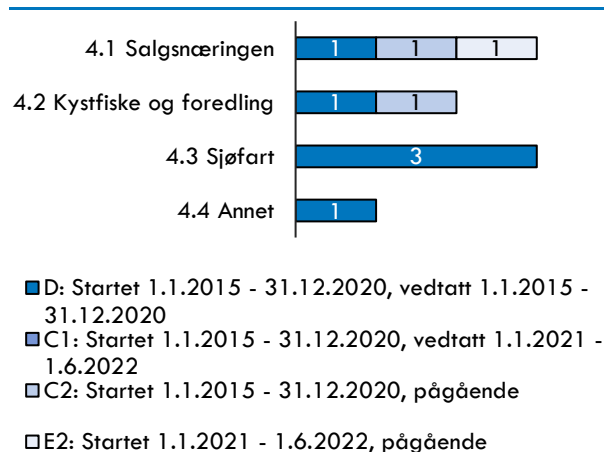

Foto: Albert Fossli, Statskog

3.1.7 Handel

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt tre fredninger som knyttes til handel. Tre saker er fortsatt pågående.

Figur 3-6: Antall saker knyttet til Handel etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (ikke unike saker)

Tittelen på undertema 4.1 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Salgsnæringen (handelsrelaterte utsalg, 1900-tallet)».

Et eksempel på fredningene er Brattestø fiskerihavn på Hvaler, fredet gjennom Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur (SKE-prosjektet). Forslag ble sendt på høring 8. mars 2016, og fredningen ble vedtatt 8. august samme år. Kulturminnet knyttes både til kystfiske og foredling, samt til sjøfart. I tillegg knyttes kulturminnet til viktige ferdselspunkter langs kystleden, som er ett av undertemaene til hovedtemaet Ferdsel.

Bilde 3-5: Brattestø Fiskerihavn på Hvaler

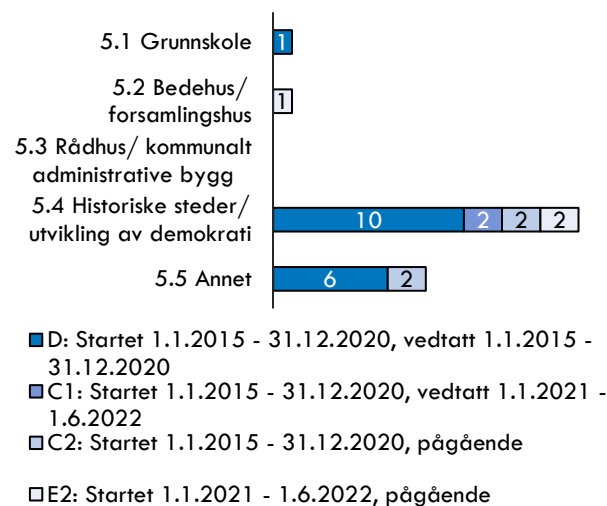
Foto: Ingrid Djupedal, Riksantikvaren

3.1.8 Fellesskap og demokrati

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt 19 fredninger som knyttes til fellesskap og demokrati. Ingen kulturminner knyttet til rådhus eller bedehus er foreløpig blitt fredet siden 2015. Seks saker er fortsatt pågående. De fleste kulturminnene knyttes til historiske steder eller utvikling av demokrati. Flere av kulturminnene er fredet på bakgrunn av

personalhistorie som inngår i undertemaet Historiske steder.

Figur 3-7: Antall saker knyttet til Fellesskap og demokrati etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (ikke unike saker)

Et eksempel på fredningene er Bjørgan prestegård i Tynset, Innlandet. Det ble sendt forslag på høring 16. oktober 2017 og fredningen ble vedtatt 25. mai 2018. Kulturminnet knyttes til historiske steder og/eller utvikling av demokratiet, samt til grøntanlegg.

Bilde 3-6: Bjørgan prestegård i Tynset, Innlandet

Foto: Kjersti Marie Ellewsen, RA

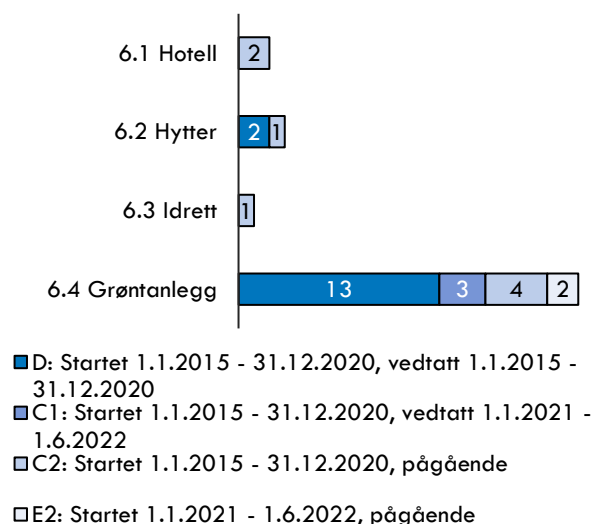
3.1.9 Rekreasjon, fritid og folkehelse

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt 18 fredninger som knyttes til temaet Rekreasjon, fritid og folkehelse. Åtte saker er fortsatt pågående. De fleste fredningene knyttes til grøntanlegg, og to av sakene knyttes til to undertema.

I og med at grøntanlegg er et tema innen dette temaet (undertema 4), er det regnet med anlegg som

omfatter hager/grøntområde som er omtalt i fredningens formål og grønntområder som Riksantikvaren har tilkjent egenverdi.

Figur 3-8: Antall saker knyttet til Rekreasjon, fritid og folkehelse etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (ikke unike saker)

Tittelen på undertema 6.1 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Hotell/overnatting/restaurant».

Bilde 3-7: Roald Amundsens hjem Uranienborg på Svartskog, Viken

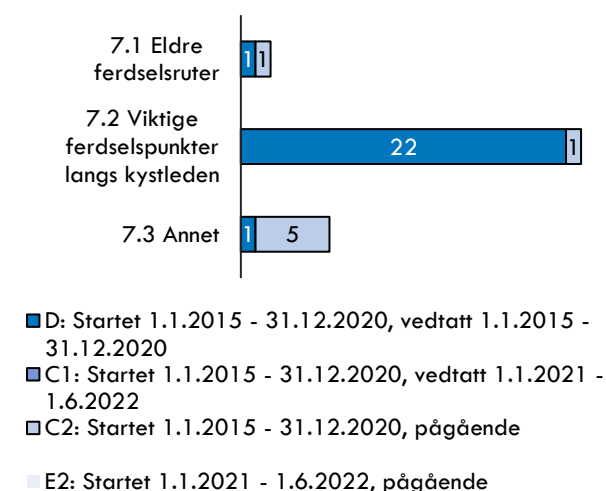

Foto: Britta K. Bergersen, Follo museum

3.1.10 Ferdse

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt 24 fredninger som knyttes til ferdsel. Syv er pågående og én er stoppet. I dette hovedtemaet knyttes hver sak kun til ett undertema. De fleste fredningene knyttes til viktige ferdselspunkter langs kystleden (Figur 3-9) og inngår i Kystverkets landsverneplan for maritim infrastruktur (SKE-prosjektet).

Figur 3-9: Antall saker knyttet til Ferdse etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (unike saker)

Et eksempel på fredningene er Hesnes båke i Grimstad, Agder. Forslag ble sendt på høring 8. mars 2016, og fredningen ble vedtatt 8. august samme år.

Bilde 3-8: Hesnes båke i Grimstad, Agder

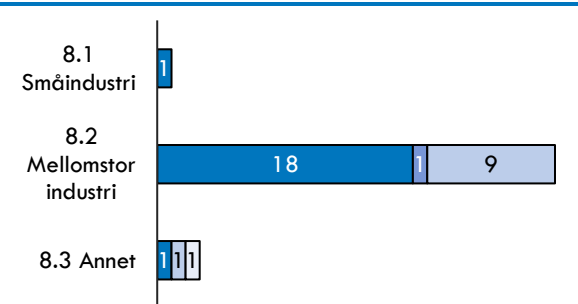

Foto: Riksantikvaren

3.1.11 Industri

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt 20 fredninger som knyttes til industri. Elleve saker er pågående og to er stoppet.

Figur 3-10: Antall saker knyttet til Industri etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (ikke unike saker)

- D: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, vedtatt 1.1.2015 - 31.12.2020
- C1: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, vedtatt 1.1.2021 - 1.6.2022
- C2: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, pågående
- E2: Startet 1.1.2021 - 1.6.2022, pågående

Tittelen på undertema 8.1 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Småindustri/håndverksbedrifter/ verksteder».

Et eksempel på fredningene er Nedre Røssåga kraftverk i Hemnes, Nordland. Forslag ble sendt på høring 8. oktober 2018 og fredningen vedtatt 31. august 2020.

Bilde 3-9: Nedre Røssåga kraftverk i Hemnes, Nordland

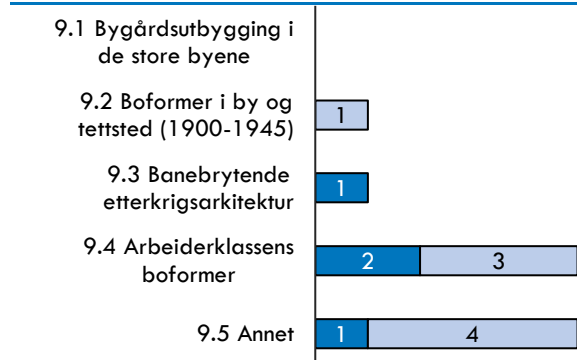

Foto: Statkraft

3.1.12 Bosetting etter industrialiseringen

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt fire fredninger som knyttes til bosetting etter industrialiseringen. Åtte saker er fortsatt pågående. I dette hovedtemaet knyttes hver sak kun til ett undertema. De fire fredningene knyttes både til banebrytende etterkrigsarkitektur og arbeiderklassens boformer. Ingen igangsatte saker knyttes til bygårdsutbygging i de store byene (ca. 1870 – 1920).

Figur 3-11: Antall saker knyttet til Bosetting etter industrialisering etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (unike saker)

- D: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, vedtatt 1.1.2015 - 31.12.2020
- C1: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, vedtatt 1.1.2021 - 1.6.2022
- C2: Startet 1.1.2015 - 31.12.2020, pågående
- E2: Startet 1.1.2021 - 1.6.2022, pågående

Tittelen på undertema 9.1 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Bygårdsutbygging i de store byene (ca. 1870-1920)».

Et eksempel på fredningene er den tidligere amerikanske ambassaden i Oslo, som knyttes til banebrytende etterkrigsarkitektur. Byggverket ble fredet 20. juni 2018.

Bilde 3-10: Den tidligere amerikanske ambassaden i Oslo

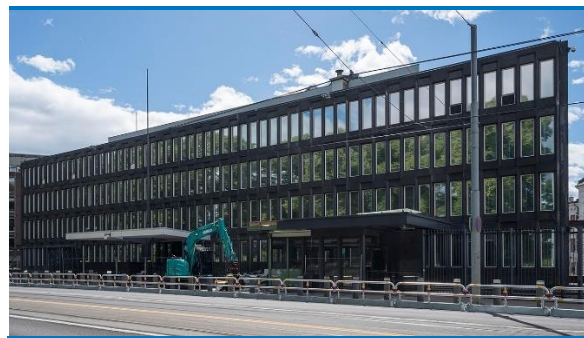
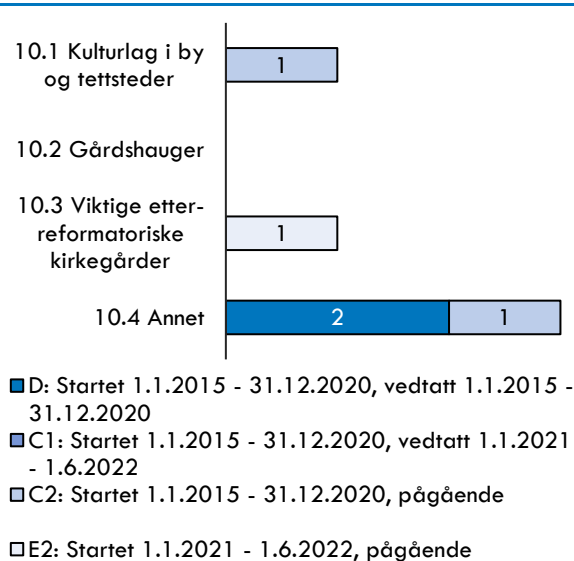

Foto: Lene Buskoven, Riksantikvaren

3.1.13 Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner

Siden 1. januar 2015 er det vedtatt to fredninger som knyttes til etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner. Tre saker er fortsatt pågående.

Figur 3-12: Antall saker knyttet til Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner etter året de er igangsatt og status per 1. juni 2022 (unike saker)

Tittelen på undertema 10.3 er i figuren blitt forkortet av plasshensyn. Fullstendig tittel er «Viktige etter-reformatoriske kirkegårder og graver/gravminner».

Én av de to fredningene er Eikelands verk i Gjerstad, Agder. Det er hustuffer og spor etter tidligere strukturer som knytter kulturminnet til temaet Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner. Videre er kulturminnet knyttet til arbeiderklassens boformer, mellomstor industri og grøntanlegg.

Bilde 3-11: Eikelands Verk i Gjerstad, Agder

Foto: Per David Martinsen, Riksantikvaren

⁸ § 15: Departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Følger saksbehandlingsreglene i kulturminneloven § 22. Saken kan startes av fylkeskommunen eller Riksantikvaren. Eventuelt vedtak gjøres av Riksantikvaren. Klageinstans: Klima- og miljødepartementet.

⁹ § 19: Departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne og skipsfunn som nevnt i § 14 så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet

3.1.14 Strategiens virkning på avvisning av saker

Som vi har beskrevet innledningsvis var fredningssaker etter §§ 15, 19 og 22.4 som Riksantikvaren ikke kunne knytte til noe prioritert tema svært lavt (11-12 prosent), både i perioden før strategien ble vedtatt, i 2011-2015 og etter 2015.

Samtlige fylkeskommuner og Riksantikvaren sier at de bruker strategiens prioriterte tema til å vurdere forslag til fredning. Det finnes mange eksempler på forslag som er blitt avslått fordi de ikke er i tråd med strategien. Dette kan skyldes at kulturminnet ikke kan knyttes til et prioritert tema, at eier er imot fredning og/eller at den tekniske tilstanden er så dårlig at det ville være behov for omfattende istandsetting. Det siste ville kunne medføre store utgifter, og eventuelt bety at det må skiftes ut så mye materiale at det vil kunne gå på bekostning av kulturminnets autentisitet.

Når vi ser hvor mye det har kostet, at det er en type kulturminne vi har fra før og at eier er motvillig, er det ikke sikkert vi ville gjort det samme i dag, med dagens strategi

Sitat fra fylkeskommune vedrørende en eldre fredningssak

3.2 Utvikling i saksbehandlingstid

Måloppnåelse knyttet til effektivitet handler om hvordan gjennomsnittlig saksbehandlingstid for fredningssaker har utviklet seg etter at strategien ble vedtatt i 2015. Som nevnt tidligere, inneholdt strategien et kvantitativt mål på behandlingstid: at fredningssaker som det ikke knytter seg spesielle forhold til, normalt skal ta maksimalt 1,5 år å behandle.

3.2.1 Utvikling i saksbehandlingstid

Kulturminneloven §§ 15⁸, 19⁹ og 22.4¹⁰ er paragrafene som Riksantikvaren vurderer som relevante for måling av saksbehandlingstid i fredningssaker. For å kunne gjøre en vurdering av utviklingen i saksbehandlingstid i strategiperioden, vil vi sammenligne den med utviklingen i en tidligere tidsperiode.

I vår oversikt over alle fredningssaker fra og med oktober 2011, ble den første registrerte saken igangsatt 28. oktober 2011. For å sammenligne perioden før og etter strategien, definerer vi perioder

eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Saken kan startes av fylkeskommunen eller Riksantikvaren. Eventuelt vedtak gjøres av Riksantikvaren. Klageinstans: Klima- og miljødepartementet.

¹⁰ § 22 nr. 4: midlertidig fredning. Brukes i situasjoner der kulturminnet er truet. Vedtaket kan fattes av fylkeskommunen eller Riksantikvaren. Klageinstans blir enten Riksantikvaren eller Klima- og miljødepartementet.

på fem år. Første periode er blitt definert til perioden fra 28. oktober 2011 til 28. oktober 2016. Den andre analyseperioden går fra første igangsatte sak etter 1. januar 2015, som var 29. januar 2015. Også denne analyseperioden går over fem år, og avsluttes dermed 29. januar 2020. Den tredje analyseperioden, som viser siste utvikling, som også inkluderer tiden med koronapandemien og regionreformen, går fra 1. juni 2017 til 1. juni 2022.

For å isolere analyseperiodene og kunne sammenligne dem seg imellom, har vi i våre beregninger definert saker som ble vedtatt eller stoppet etter siste dato i den enkelte analyseperiode som fortsatt pågående på denne datoen. Behandlingstiden for disse sakene er i beregningene regnet frem til siste dato i analyseperioden. Det betyr at en sak som for eksempel ble igangsatt 1. mai 2017 og vedtatt 1. mai 2020, er i analyseperiode 2 kategorisert som «pågående» per 1. januar 2020, og har fått justert sin behandlingstid fra 3 år til 2,5 år i beregningene. Ulempen med å isolere analyseperiodene som forklart over, er at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden kan bli uforholdsmessig lav. Med bakgrunn i dette har vi i hver analyseperiode tatt ut alle pågående saker som har vart 1,5 år eller kortere ved siste dato i analyseperioden i beregningene, slik at vi får et best mulig estimat på hvor lang tid det i snitt tar å avslutte en sak.

Analyseresultatene er oppsummert i Tabell 3-3, Figur 3-13, Figur 3-14 og Figur 3-15. Figurene viser

Tabell 3-3: Analyse av saksbehandlingstid

	Periode 1	Periode 2	Periode 3
Første dato	28.10.2011	29.1.2015	1.6.2017
Siste dato	28.10.2016	29.1.2020	1.6.2022
Lengde	5 år	5 år	5 år
Antall saker	48	27	50
Andel vedtatte (antall)	38 % (18)	44 % (12)	38 % (19)
Andel pågående (antall)	50 % (24)	41 % (11)	54 % (27)
Andel stoppede (antall)	13 % (6)	15 % (4)	8 % (4)
Gjennomsnittlig behandlingstid alle saker	2,6 år	1,8 år	2,6 år
Gjennomsnittlig behandlingstid vedtatte saker	1,3 år	1,5 år	2 år

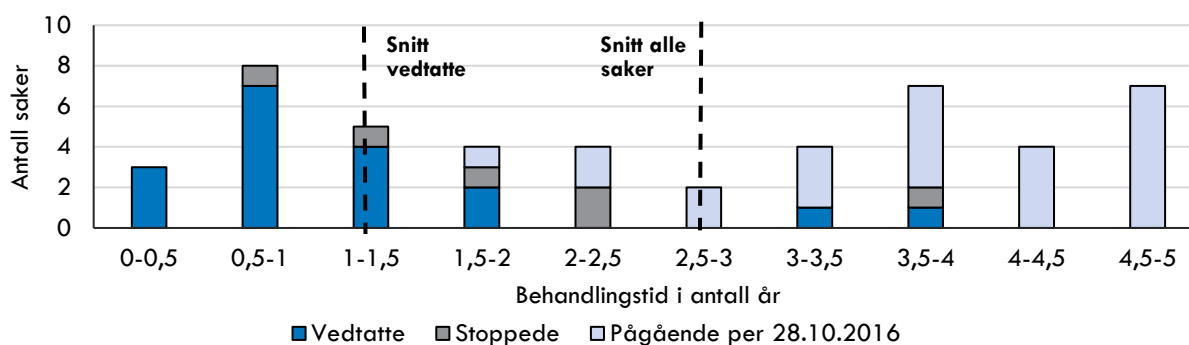
Fargene indikerer om andelen igangsatte saker har gått opp (grønn), ned (rød) eller er lik (gul) i en analyseperiode sammenlignet med den foregående.

variasjonen i behandlingstid for sakene som er igangsatt og vedtatt, stoppet eller fortsatt pågående i de tre analyseperiodene. Alle sakene er kategorisert etter om de er vedtatt, stoppet eller fortsatt pågående per siste dato i analyseperioden, og talt etter kategorier for behandlingstid i antall år. Videre har vi markert gjennomsnittlig behandlingstid for alle saker og for vedtatte saker med stiplede linjer i figurene.

I den første analyseperioden ble det igangsatt i alt 48 saker, med en gjennomsnittlig behandlingstid for alle saker på litt over to år og syv måneder (2,6 år). I den andre analyseperioden, tiden fra strategien ble vedtatt til 2020, ble det igangsatt i alt 27 saker, med en gjennomsnittlig behandlingstid på ett år og nær ti måneder (1,8 år). I femårsperioden etter 2015 er det nært ingen saker som har hatt en behandlingsperiode på lenger enn tre år. Basert på dette, kan vi konkludere med at den gjennomsnittlige behandlingstiden for alle saker totalt har gått ned etter at strategien ble iverksatt.

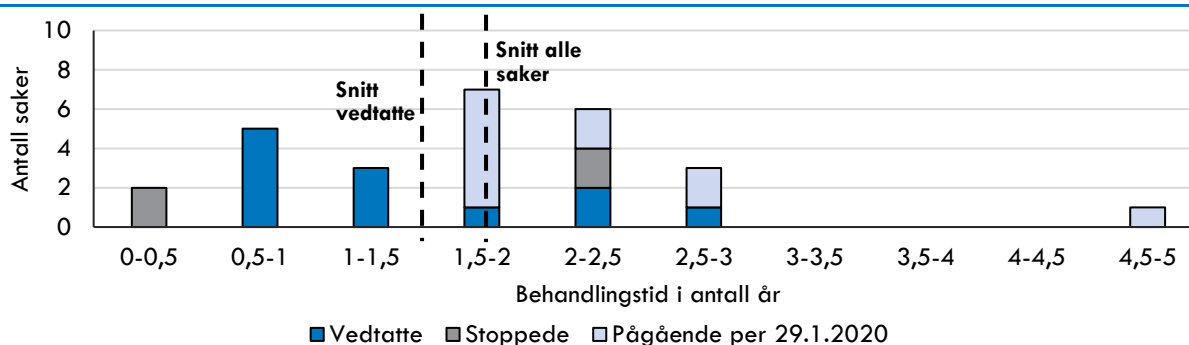
Periode tre, fra 1. juni 2017 til 1. juni 2022 er brukt for å studere utviklingen i saksbehandlingstid etter 2020, og for å studere om koronapandemien og arbeidet med innføringen av regionreformen kan ha påvirket saksbehandlingstiden. I denne perioden steg gjennomsnittlig saksbehandlingstid tilbake til nivået før 2015 (litt over to år og syv måneder i snitt) og flere saker har ligget i over tre år.

Figur 3-13: Behandlingstid i periode 1 - 28.10.2011 til 28.10.16

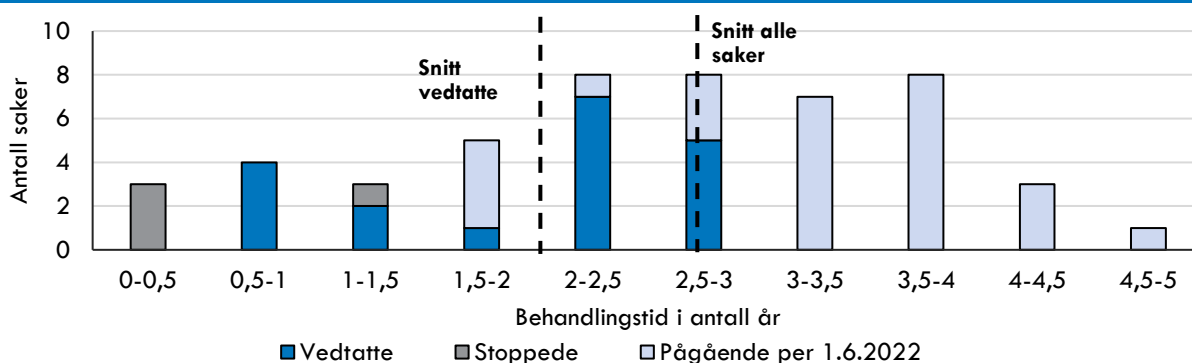
Variasjon i behandlingstid i år for saker igangsatt og vedtatt, stoppet eller fortsatt pågående per 28.10.2016 etter 1,5 år. Saker etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4. Totalt 48 saker. Forsatt pågående saker som har vart 1,5 år eller kortere er tatt ut av beregningene og er ikke vist i oversikten. I denne analysen gjelder det eksempelvis saker som var pågående per 28.10.2016 og som var blitt startet etter 28. april 2015. Saker som har vart under 1,5 år er tatt ut fordi vi ønsker et best mulig estimat på hvor lang tid det i snitt tar å avslutte en sak.

Figur 3-14: Behandlingstid i periode 2 - 29.1.2015 til 29.1.2020

Variasjon i behandlingstid i år for saker igangsatt og fredet, stoppet eller fortsatt pågående per 29.1.2020 etter 1,5 år. Saker etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4. Totalt 27 saker. Forsatt pågående saker som har vart 1,5 år eller kortere er tatt ut av beregningene og er ikke vist i oversikten. I denne analysen gjelder det eksempelvis saker som var pågående per 29.1.2020 og som var blitt startet etter 29.7.2018. Saker som har vart under 1,5 år er tatt ut fordi vi ønsker et best mulig estimat på hvor lang tid det i snitt tar å avslutte en sak.

Figur 3-15: Behandlingstid periode 3 - 1.6.2017 til 1.6.2022

Variasjon i behandlingstid i år for saker igangsatt og fredet, stoppet eller fortsatt pågående per 1.6.2022 etter 1,5 år. Saker etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4. Totalt 50 saker. Forsatt pågående saker som har vart 1,5 år eller kortere er tatt ut av beregningene. I denne analysen gjelder det eksempelvis saker som var pågående per 1.6.2022 og som var blitt startet etter 1.12.2020. Saker som har vart under 1,5 år er tatt ut fordi vi ønsker et best mulig estimat på hvor lang tid det i snitt tar å avslutte en sak.

3.3 Samarbeidet med private eiere

Delmål 3 i fredningsstrategien omhandler både vedlikehold av fredede objekter (som ikke vurderes i denne evalueringen) og involveringen av eiere i nye

frednings saker. For dette målet fastslo strategien at det skal foreligge tungtveiende grunner for å gjennomføre fredning dersom eier og kommune er imot, og at forutsigbarheten for, rettighetene til, og

oppfølgingen av eierne av fredede kulturminner skal bedres.

3.3.1 Funn fra survey blant private eiere

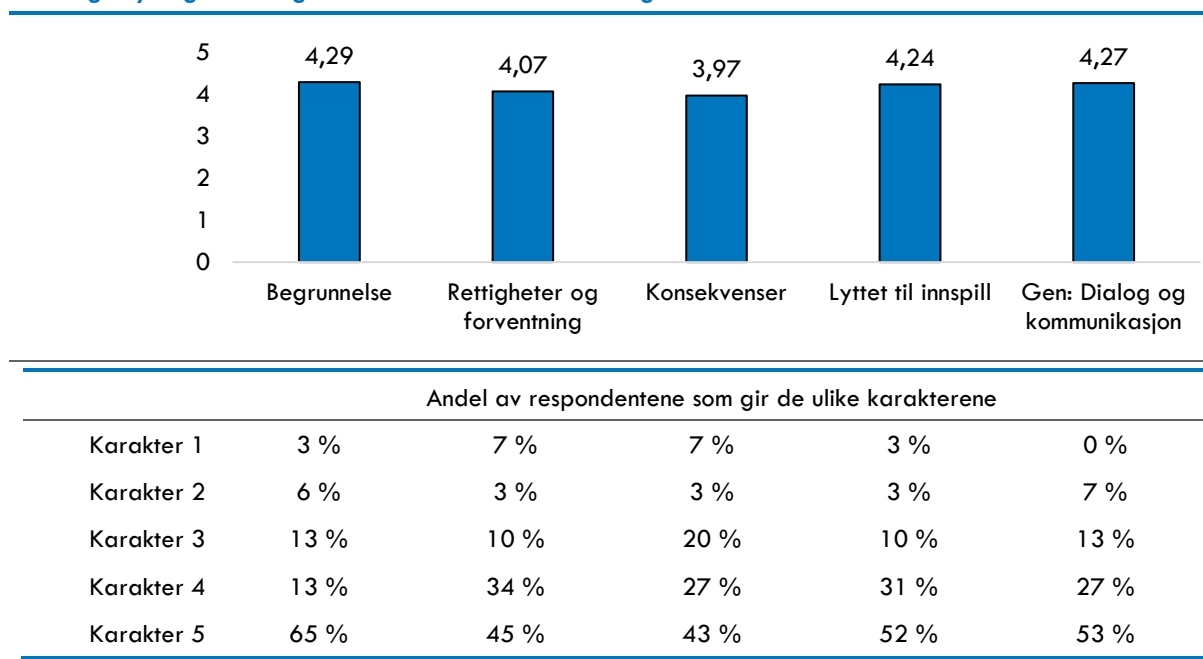
Som en del av evalueringen har vi kontaktet 55 representanter for kulturminner i privat eie hvor fredningsprosessen har begynt etter 2015. 31 eiere av til sammen 27 kulturminner svarte på den telefonbaserte surveyundersøkelsen, noe som ga en svarprosent på 56 prosent. Blant de 27 kulturminnene er det geografisk spredning, og alle fylker bortsett fra Møre og Romsdal er representert. En oversikt over kulturminnene er å finne i Vedlegg B. Hver av de 31 eierne ble stilt følgende spørsmål om hvordan de opplevde dialogen med fredningsmyndighetene:

På en skala fra 1 til 5, hvor 1 er veldig dårlig og 5 er veldig bra, i hvilken grad opplevde du:

- Å få god informasjon om hva begrunnelsen for fredningen er?
- Å få god informasjon om deres rettigheter og hva dere kunne forvente fra fredningsprosessen?
- Å få god informasjon om hvilke konsekvenser forslaget til fredning kunne få for deres bruk av eiendommen?
- At deres innspill til fredningsforslaget ble lyttet til?
- Generelt: At dere hadde en god dialog og kommunikasjon med fredningsmyndighetene?

Resultatene av surveyundersøkelsen viser at private eiere generelt er svært fornøyde med samarbeidet (Figur 3-16), og på nær samtlige spørsmål har respondentene gitt i gjennomsnitt karakter 4 eller over. Det er en overvekt av kandidater som gir toppkarakter på samtlige spørsmål.

Figur 3-16: Gjennomsnittlig karakter for fem spørsmål om hvordan eierne opplevde dialogen med fredningsmyndighetene og oversikt over karakterfordelingen

Kilde: Svar på surveyundersøkelse til 31 eiere

65 prosent av eierne opplevde å få veldig god informasjon om hva begrunnelsen for fredningen er. 45 prosent opplevde å få veldig god informasjon om deres rettigheter og hva de kunne forvente fra fredningsprosessen. 43 prosent opplevde at de fikk veldig god informasjon om hvilke konsekvenser forslaget til fredning kunne få for deres bruk av eiendommen. Henholdsvis 52 og 53 prosent av de spurte ga toppkarakter på spørsmålene om deres innspill til fredningsforslaget ble lyttet til, og om de opplevde å god dialog og kommunikasjon generelt med fredningsmyndighetene.

3.3.2 Funn fra intervjuer

Vi har gjort oppfølgingsintervjuer med tolv av eierne som svarte på surveyundersøkelsen for å høre nærmere om hva de oppfattet som bra og dårlig med fredningsprosessen.

Samtlige vi har snakket med var positive til fredning i utgangspunktet, noe som etter vår forståelse kan være av betydning for deres oppfatning av dialogen. Videre nevnte samtlige at de hadde god tilgang på en kontaktperson fra fredningsmyndighetene i fredningsprosessen og at vedkommende var kompetent. Flere fremhevet at de ble informert om saken tidlig, at de mottok skriftlig informasjon om relevante forhold, og at de fikk besøk fra

myndighetene, som i tillegg redegjorde muntlig for forslaget til fredning og gikk gjennom fredningsforslaget punkt for punkt.

Spesielt bra var fylkets saksbehandlers oppsummering av saken og prosjektet, som var særdeles omhyggelig

Sitat fra eier

Besøkene har vært viktige, og har vært en arena for å muntlig informasjon om fredningsprosessen, for å utveksle tanker rundt verneverdier og hvordan fredningsbestemmelsene skulle være.

Flere av eierne sa at de opplevde å være på likefot med Riksantikvaren og/eller fylkeskommunene og at de satt på samme side av bordet, med et felles mål om å finne en best mulig løsning. Til slutt var det mange som la stor vekt på feiringen av fredningen som en viktig markering.

De aller fleste intervjuobjektene var blitt fulgt opp av fredningsmyndighetene etter fredningen. I noen tilfeller kan mangelfull oppfølging skyldes at det er kort tid siden fredningsvedtak. De fleste eierne visste hvem de skulle kontakte ved spørsmål (Riksantikvaren eller fylkeskommunen), men ikke alle.

Noen nevner at kommunikasjonen med fredningsmyndighetene varierer på de ulike nivåene. Enkelte

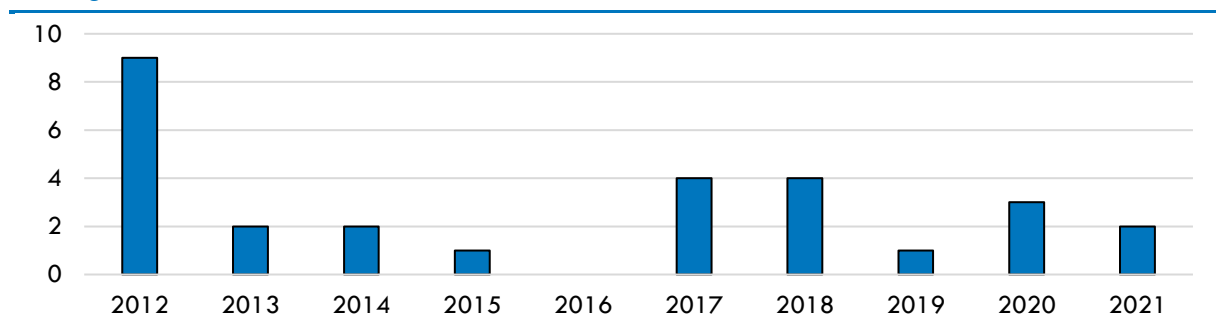
intervjuobjekter opplevde en skuffelse over at ansvaret for deres kulturminner var blitt overført fra Riksantikvaren til fylkeskommunen etter vedtatt fredning, ettersom de opplevde at de hos Riksantikvaren fikk tilgang til mer kapasitet, kompetanse og oppfølging.

Flere av intervjuobjektene kom ikke på noe å utsette på selve fredningsprosessen, men enkelte uttrykte misnøye med enkelte punkter. I intervjuene vi gjennomførte fant vi ut at denne misnøyen i stor grad kunne knyttes til uønskede resultater, snarere enn manglende informasjon og involvering fra fredningsmyndighetene. I én sak opplevde eier ikke helt å bli lyttet til da omfanget av fredningen ble begrenset av økonomiske hensyn. I én annen sak opplevde eier ikke å få riktig informasjon om konsekvensene av fredning da fredningen ikke hindret en for dem uønsket utvikling av naboeiendommen.

3.3.3 Bruk av midlertidige fredninger

Involvering av eiere kan ses sammen med bruken av midlertidige fredninger. Kulturminner kan fredes midlertidig dersom de er truet og det er ønskelig å vurdere om kulturminnet skal fredes, før det iverksettes prosess for riving eller ombygging av det (Riksantikvaren, 2020). Det ligger i virkemiddelets natur at midlertidige fredninger er et virkemiddel som normalt sett tas i bruk i en tilspisset situasjon, i strid med eiers ønske.

Figur 3-17: Antall midlertidige fredninger etter kulturminneloven §22.4, sortert etter året den midlertidige fredningen ble vedtatt

Totalt 32 saker.

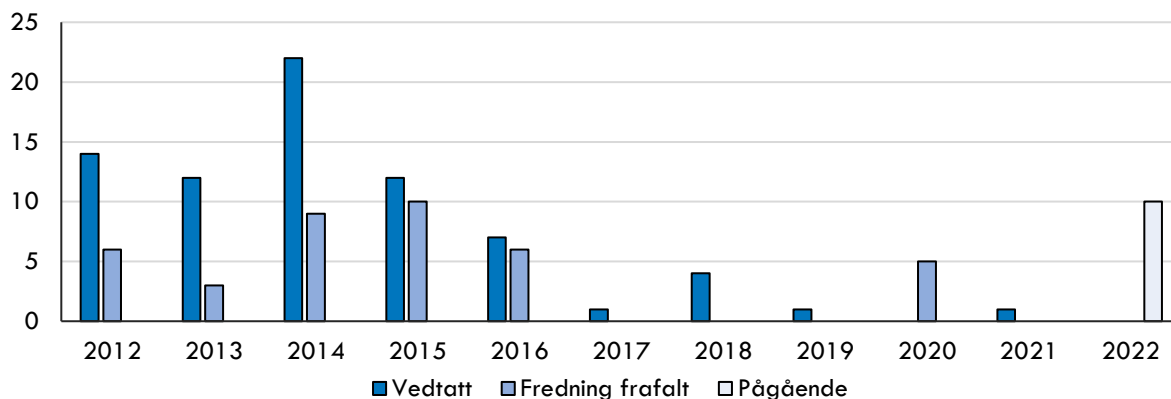
Som tidligere nevnt inneholdt fredningsstrategien flere punkter som var myntet på å stramme inn bruken av midlertidige fredninger. Som vist i Figur 3-17 har det vært en nedgang i midlertidige fredningsvedtak siden toppåret i 2012. Etter 2012 har nivået på midlertidige fredninger ligget nokså stabilt, på mellom null og fire vedtak per år. Det er derfor ikke klart at fredningsstrategien har ført til færre midlertidige fredninger siden 2015. En mulig forklaring kan være at ønsket om å redusere midlertidige fredninger gjorde seg gjeldende allerede før 2015.

3.4 Andre virkninger

3.4.1 Utvikling i ettersleppsaker

I handlingsplanen i fredningsstrategien står det at fylkeskommunene skal ferdigstille saker som er startet før oktober 2013. Sakene som var i prosess oktober 2013, er samlet i en såkalt ettersleppsliste i vår oversikt over fredningssaker. Mange av disse sakene er blitt ferdigstilt, som vist i Figur 3-18, men ikke alle. Etter 2015 er det vedtatt i alt 26 fredninger fra ettersleppslisten og 21 fredningssaker er stoppet og vil ikke bli gjennomført. Det er fortsatt ti saker fra ettersleppslisten som var pågående i august 2022.

Figur 3-18: Antallet vedtatte, fratatte og pågående etterslepssaker i perioden 2012-2022

3.4.2 Bruk av strategien for å påvirke vern etter plan- og bygningsloven

En del fylkeskommuner har nevnt at listen med prioriterte temaer også brukes for å sikre bevaring gjennom plan- og bygningsloven. Strategien kan brukes generelt for å understøtte påstander om at verdiene som trues er underrepresentert nasjonalt. Videre påpeker flere fylkeskommuner at forarbeidet til fredningsstrategien ga bedre oversikt over konkrete kulturminner og/eller -miljøer i fylket. Flere opplyser at de har brukt ny kunnskap som er blitt ervervet gjennom arbeid med strategien i vurderingen av innspill til kommunenes arealplaner (arealdelen til kommuneplanen). Å kunne henvise til at et kulturminne/kulturmiljø har vært vurdert for fredning (har mulig nasjonal verdi) gir større gjennomslag i plansaker. Ett eksempel er en fylkeskommune som har brukt strategiens prioriterte tema om etterreformatoriske arkeologiske kulturminner som

argument for å ta hensyn til kulturminner ved utbygging av et parkeringshus. Videre finner vi klare henvisninger til elementer fra fredningsstrategien når vi har sett på eksempler på regionalplaner for kulturmiljø og kommunale kulturmiljøplaner.¹¹

Det er positivt å ha en strategi å vise til når en skal begrunne over for fylkespolitikere hvorfor noe bør bevares

Sitat fra fylkeskommune

3.4.3 Bruk av strategien for å påvirke ressurser til fredningsarbeid i fylkeskommunen

Noen fylkeskommuner påpeker at fredningsstrategien løfter statusen til fredningsarbeidet og gir argumenter overfor fylkespolitikere for at fredningsarbeid er viktig og skal prioriteres, og at det følgelig må settes av ressurser til dette i budsjettet.

¹¹ Se for eksempel: regional-plan-for-kulturmiljo---hoveddokument-vedtatt-15.12.21.pdf (trondelagfylke.no),

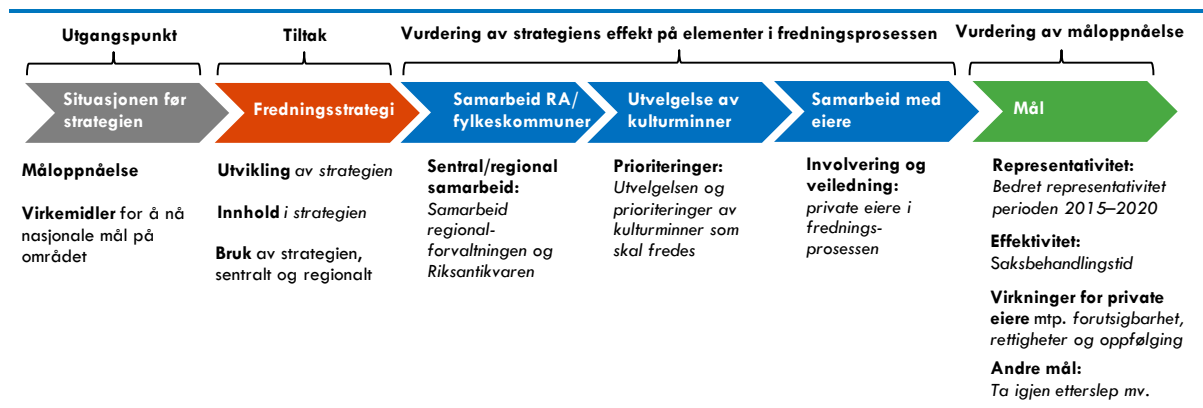
Kulturmiljøplan 2022–2032 på høring og til offentlig ettersyn - SKAUN KOMMUNE

4. Vurdering av strategiens påvirkning på fredningsprosessen

Som dokumentert i forrige kapittel, har flere temaer blitt bedre representert på fredningslisten, ifølge Riksantikvarens kategorisering. Saksbehandlingstiden i fredningssaker gikk først klart ned etter 2015, i tråd med strategiens mål, men så opp igjen etter 2020. Private eiere som har opplevd en fredningsprosess etter 2015 oppgir gjennomgående å ha blitt meget godt informert og ivaretatt.

For å forstå om det er en sammenheng mellom fredningsstrategien og denne utviklingen i måloppnåelse, har vi undersøkt strategiens påvirkning på Riksantikvaren og regionalforvaltningen, vurderinger rundt utvalg av fredningsobjekter og samarbeid med eiere, som illustrert i figuren under.

Figur 4-1: Virkningskjede

Kilde: Oslo Economics og NIKU (2022)

I det videre vil vi først beskrive hvordan vi oppfatter at fredningsstrategien har blitt kommunisert og fulgt opp, før vi beskriver hvordan vi forstår at den har påvirket samarbeidet mellom Riksantikvaren og fylkeskommunene, utvelgelsen av kulturminner og samarbeidet med private eiere.

4.1 Kommunikasjon og oppfølging av strategien

4.1.1 Riksantikvarens bruk av strategien

Ny tilnærming til fredningsarbeid

Ifølge våre informanter hos Riksantikvaren var det et sterkt ønske om å komme seg vekk fra en situasjon der flere oppfattet at de var reaktive, der mange i forvaltningen jobbet med gamle saker uten å vite helt hvorfor de skulle prioriteres for fredning, der nye saker ofte hadde en byggesakskonflikt som utgangspunkt og der fredningsarbeidet tok lang tid.

Fredningsstrategien var ment å bøte på denne situasjonen, målene i stortingsmeldingen og Riksrevisjonens anmerkninger, ved å sette klare mål om at nye saker skulle bidra til økt representativitet (økt mangfold), at saksbehandlingstiden skulle forkortes og at hensynet til eiers syn skulle veie tungt. Disse målene skulle videre oppnås gjennom aktive, tematiske gjennomganger; ferdigstilling av etterslepsaker, tidlig avklaring av oppstart av nye

fredningssaker, samt krav til fremdriftsplan for disse, og vektlegging av eiers interesser.

Formalisering av tenkning knyttet til representativitet

Som tidligere nevnt, har kulturminneforvaltningen siden 1970-tallet arbeidet systematisk for å få et mer representativt utvalg av fredede objekter (Riksantikvaren, 2015). Ifølge våre intervjuobjekter hos Riksantikvaren bidro strategien likevel til å formalisere en tenkning om representativitet, til at det ble utarbeidet et kunnskapsgrunnlag om hva som var fredet og hva som manglet, til å spre bevissthet blant ansatte i direktoratet og skape en felles forståelse for hvilke typer kulturminner det var nødvendig å frede for å sikre representativiteten.

I tillegg fastsatte strategien at saksbehandlingen for fredningssaker skulle gjennomføres raskere (normalt 1,5 år) og at det skal foreligge tungtveiende grunner for å gjennomføre fredning dersom eier og kommune er imot. Ingen av sistnevnte elementer var standard praksis før 2015.

Fredningsstrategien har også innebåret en profesjonalisering av fredningsarbeidet:

- Det er blitt etablert et *Fredningsråd* internt hos Riksantikvaren. Rådet styrer ressursbruk i fredningssaker og har en siliingsfunksjon slik at det

ikke skal brukes ressurser på saker som ikke vil føre frem.

- Kontakten mellom Riksantikvaren og fylkeskommunene er systematisert.
- Tidsbruk er definert. Fremdrift i fredningsaker er planlagt og forpliktende.
- Digitalisering for enklere søknadsprosess for dispensasjoner og tilskudd.

Tematiske gjennomganger som arbeidsform

I strategien stod det at tematiske gjennomganger kunne være et virkemiddel for å rette opp skjevheter i fredningslisten, men at ressursbruken ved slike gjennomganger gjorde at det burde begrenses til ett eller et par områder. I tråd med strategien har Riksantikvaren gjennomført to satsinger som vi forstår som tematiske gjennomganger:

- Krigens kulturminner
- Nasjonale minoriteter (fortsatt pågående)

Tematiske gjennomganger innebærer en annen måte å jobbe på enn mye tradisjonelt fredningsarbeid der spørsmålet om fredning i mange tilfelle aktualiseres ved at kulturminnet er truet av ombygging eller riving, og utgangspunktet dermed er en konfliktsak.

Tematiske gjennomganger tar utgangspunkt i mangler på fredningslisten og hva som bør fredes for å øke mangfoldet av fredede objekter. Det gjøres en kartlegging av aktuelle kulturminner som representerer et gitt tema. Ut fra en helhetlig vurdering der også teknisk tilstand og eiernes syn tas med i vurderingen, velges det ut de kulturminnene som er best egnet for fredning. Tilnærmingen kan dermed sies å være mer aktiv og selektiv, i tillegg til at den i større grad muliggjør fredninger uten konflikt med eier, ettersom fredning ikke foreslås som et motmiddel mot noe eier opprinnelig hadde tenkt å gjøre. Flere av våre intervjuobjekter både i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren fremhever at tematiske gjennomganger er den foretrukne måten å drive fredningsarbeid på. Tematiske gjennomganger er kunnskapsbaserte, systematiske og mindre konfliktpregede, noe som kan gjøre fremgangsmåten mer effektiv enn tradisjonelt fredningsarbeid.

Det vi her kaller tradisjonelt fredningsarbeid tar ofte utgangspunkt i tips fra engasjerte historielag, enkeltpersoner eller eiere som ønsker å bevare et kulturminne som de tilkjenner høy verdi, og som de ønsker vurdert også i nasjonal sammenheng. Dette ene kulturminnet kan ha høy verdi, men kanskje er det ikke gitt at det er dette man burde velge ut fremfor andre kulturminner som kan representere noe av den samme historien eller de samme verdiene. For å avgjøre dette, trengs det en bredere oversikt over kulturminnebestanden, også basert på en sammenligning mellom ulike regioner. Denne oversikten vil det være den nasjonale forvaltningen som kan ha.

Krigens kulturminner

Forsvars- og krigshistorie stod øverst på listen over temaer som var ordnet i prioritert rekkefølge (Riksantikvaren, 2015). I 2015 var det 75 år siden andre verdenskrig startet i Norge, og 70 år siden frigjøringen. I januar 2015 oppfordret Klima- og miljødepartementet og Riksantikvaren alle norske kommuner til å registrere lokale kulturminner fra andre verdenskrig. Mange kommuner deltok, sammen med museer, historielag og frivillige. Totalt ble 849 kulturminner fra andre verdenskrig registrert i de nasjonale kulturminnedatabasene Askeladden og Kulturminnesøk. Det ble også gjennomført fem fredninger av krigens kulturminner i 2015, med ulik tematikk og geografisk spredning (Riksantikvaren, 2015).

Nasjonale minoriteter

Nasjonale minoriteter var nummer to på listen over prioriterte temaer. Dette er minoriteter som har hatt lengre tilknytning til landet, og som har fått særskilt status som nasjonale. Disse er skogfinner, kvener/norskfinner, jøder, rom (også omtalt som sigøynere) og romanifolket (også omtalt som tatere) (SNL, 2017).

Hittil har Riksantikvaren hatt satsinger på skogfinske kulturminner (oppstart i 2016), kvenske/norskfinske (oppstart i 2017) og jødiske kulturminner (oppstart i 2020) (Riksantikvaren, 2020). Riksantikvaren opplyser at de nylig (2022) har startet en satsing på kulturminner etter romanifolk, og at de deretter vil følge opp med en satsing på kulturminner etter romfolk.

Fredningsarbeidet har vært preget av mye tid til informasjonsinnhenting og innspill fra minoritetsgruppene, samt andre aktører som museer, andre kunnskapsinstitusjoner og den regionale kulturminneforvaltningen. Riksantikvaren fremhever at det er minoritetene selv som har best kompetanse og kunnskap om egne kulturminner, og det er de som eier sin egen historie. I Riksantikvarens arbeide har det derfor vært av betydning at minoritetene selv bidrar til å definere hvilke kulturminner som er viktige for dem, og som representerer deres historie og kultur (Riksantikvaren, 2020).

Andre satsinger

I tillegg til satsingene på krigens kulturminner og nasjonale minoriteter, har Riksantikvaren startet en tematisk gjennomgang av tredje tema på listen, kulturminner i utmark, for å finne egnede kulturminner og -miljøer etter setring, i samarbeid med utvalgte fylkeskommuner.

«Passiv» bruk av strategien ved forespørslers om fredning

I tillegg til de to tematiske gjennomgangene, har Riksantikvaren brukt strategien til å vurdere foreslåtte

fredningssaker som er kommet inn fra regionalforvaltningen og andre.

Som del av oppfølgingen av fredningsstrategien er det opprettet et fredningsråd i Riksantikvaren. Fredningsrådet godkjenner i praksis oppstart av fredningssaker, samt endelig vedtak. Ifølge medlemmer av fredningsrådet som vi har intervjuet, brukes fredningsstrategiens prioriteringsliste av fredningsrådet. Det er viktig om en foreslått fredningssak bidrar til økt representasjon av de prioriterte temaene. I flere tilfeller har Riksantikvarens begrunnelse for å avise oppstart av en fredningssak delvis bygget på at kulturminnet som foreslås fredet, ikke representerer et prioritert tema. Hvis det skal fredes en type objekt som allerede er godt representert på fredningslisten, og som derfor ikke står blant de prioriterte temaene, vil fredningsrådet stille ualmennelig strenge krav til andre forhold som kan tale for fredning, som kulturhistorisk verdi, arkitektonisk verdi, tilstand og mulighet for fremtidig bevaring og bruk.

Flere av informantene våre hos Riksantikvaren understreker likevel at intensjonen aldri har vært at temalisten skulle brukes til å utelukke kulturminnetyper. Listen gir en prioritering, men den er ikke uttømmende. Det skal være flest saker innenfor de valgte temaene, men hvis kulturminnet eller -miljøet er viktig nok, skal kulturminnemyndighetene også fange opp saker som faller utenfor, og myndighetene skal ha mulighet til å gripe inn med midlertidig fredning hvis det er en prekær situasjon. Våre informanter poengterer at det må presiseres overfor brukerne av strategien at temalisten ikke er ment for å utelukke muligheten for å frede kulturminner og kulturmiljø knyttet til andre temaer.

Forskjeller i vektleggingen av ulike temaer.

Som vi har vist i forrige kapittel, er det stor variasjon i antallet fredninger som kan knyttes til ulike temaer. Dette kan i hvert fall delvis forklares med at temalisten var en prioritert liste, der krigens kulturminner og kulturminner etter nasjonale minoriteter bevisst var satt øverst.

4.1.2 Kommunikasjon og oppfølging av strategien

Kommunikasjon av budskapet i strategien

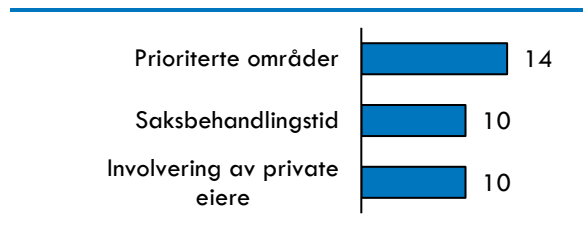
Ettersom strategien ble utviklet i samarbeid med fylkeskommunene, var deler av innholdet i strategien kjent for flere av fylkeskommunene før strategien ble offentliggjort. Den ble diskutert i flere fora, og

strategien ble presentert på fagmøter i kulturminneforvaltningen, som høstmøtene og fylkeskommunenes regionalledersamlinger. Flere av fylkeskommunene vi har intervjuet opplever at Riksantikvaren har hatt et sterkt fokus på å følge opp strategien.

Våre intervjuer blant regionalforvaltningen viser at samtlige respondenter har oppfattet strategiens punkt om prioriterte temaer og økt representativitet. De fleste, men ikke alle, har oppfattet strategiens punkter om saksbehandlingstid og involvering av private eiere.

I samtlige intervjuer har det vært minst én person som har jobbet i strategiperioden 2015-2020. I de aller fleste intervjuene har det vært en person som har jobbet fra før 2015. Det må nevnes at fredningsstrategien kan ha påvirket saksbehandlingstid og involvering av private eiere gjennom andre kanaler, som forventninger og Riksantikvarens beslutninger, selv om ikke alle fylkeskommuner i dag har fått med seg at retningslinjene kommer fra strategien i 2015.

Figur 4-2: Antall intervjuede fylker som oppgir å ha oppfattet følgende del av strategien

Antall intervjuer med fylkeskommuner: 14

Både Riksantikvaren og fylkeskommunene oppgir at strategien fortsatt regnes som gjeldende (per august 2022).

Oppfølging av handlingsplanen i strategien

Mens Riksantikvaren i stor grad kan sies å ha engasjert fylkeskommunene i utarbeidelsen av strategiene, samt gjentatt og fulgt opp budskapet i strategien, er punktene i strategiens handlingsplan ikke fullstendig fulgt opp eller ikke fulgt opp innen årstallet som var angitt i handlingsplanen.

Av mange i Riksantikvaren i dag oppfattes omfanget av handlingsplanens punkter og tidsfrister i dag som i overkant ambisiøse. Når det er sagt, er det flere i regionalforvaltningen som har etterlyst maler som skulle komme i henhold til handlingsplanen, selv om mindre formell veiledning og kommunikasjon har kompensert for en del. Blant annet er flere maler på nynorsk etterlyst.

Tabell 4-1: Oppfølging av handlingsplanen i fredningsstrategien

Utvalgte punkter i handlingsplanen	Gjennomført?
Fokus på krigens kulturminner	Ja
Kulturmiljøfredning av Levanger ferdigstilles	Ja
Kulturmiljøfredning av Skudeneshavn igangsettes	Ja
Avklare oppstart kulturmiljøfredning Henningsvær	Ja
Rundskriv om forpliktende saksbehandlingstid	Delvis, beskjed ble gitt muntlig
Definere krav til fredningsvedtak	Ja
Revidere mal for fredningsvedtak, dokumentasjonsmal og veiledere	Påbegynt, forsinket
Revidere informasjonsarket «Å eie et fredet hus»	Påbegynt, forsinket
Utarbeide veileder for eier om gangen i fredningssak frem mot vedtak	Påbegynt, forsinket
Definere konsulentoppdrag om evaluering av kulturmiljøfredningene	Ja
Utvikle samarbeidet med representanter for de fem nasjonale minoritetene	Ja
Med Sametinget; gjøre kartlegging av automatisk fredede bygninger	Ja
Ta igjen etterslepssaker	Delvis, forsinket
Utvikle metoder for arkeologiske kulturminner yngre enn 1537	Nei
Kurs for regionalforvaltningen i ny fredningsmal og prosedyre	Flere kurs, men ikke i ny mal
Få en samlet oversikt over grøntanlegg av nasjonal verdi	Påbegynt, forsinket
Kartlegge kunnskapsgrunlaget for etter-reformatoriske arkeologiske minner	Nei
Kulturmiljøfredning av Ny-Hellesund	Ja
Gjennomføre tre nye kulturmiljøfredninger	Nei
Gjennomføre fredninger i henhold til liste over prioriterte tema	Ja
Tallfeste hva som er fredet siden oktober 2011	Ja
Analysere fredninger vedtatt i perioden oktober 2011 - 31.12.2019	Ja
Vurdere måloppnåelse og retning for fredningsarbeidet	Ja

Kilde: Intervju med Riksantikvaren

4.2 Påvirkning samarbeidet mellom regional- og sentralforvaltningen

De fleste fylkeskommunene opplever at strategien, og det felles arbeidet som er gjort med Riksantikvaren i forkant og etterkant, har påvirket fredningsarbeidet på en positiv måte.

Flere opplever å være fornøyd med prosessen der de ble involvert. Med få unntak opplever representantene for fylkeskommunene eierskap til strategien. Flere påpeker at det å lage grunnlagsmaterialet for fredningsstrategien var positivt i seg selv. Det bidro til en bevisstgjøring, og det fremskaffet ny kunnskap og oversikt over kulturminner i fylkene. At fylkeskommunen kan argumentere med at et kulturminnene har mulig nasjonal verdi siden de er vurdert i en slik sammenheng, gir større gjennomslagskraft i plan- og byggesaker.

I all hovedsak virker fylkeskommunene å være enige i innholdet i strategien knyttet til representativitet, saksbehandlingstid og involvering av eiere. Det eneste unntaket er hensynet til at eier skal stille seg velvillig til fredning, som en del mener er blitt tillagt for stor vekt, sammenlignet med hensynet til representativitet og verneverdier. Det er flere eksempler på at Riksantikvaren har sagt nei til å frede kulturminner som regionalforvaltningen ville frede hvor eier ikke ønsker fredning. I sum virker det likevel klart at strategien har påvirket fredningsarbeidet positivt ved å bidra til en felles forståelse for kulturmiljøforvaltningens samlede mål for arbeidet.

Det var en nyttig øvelse å se hva som var representert på fredningslista. Vi har nå bedre oversikt over kulturminner og -miljøer i fylket.

Sitat fra fylkeskommune

Figur 4-3: Antall fylker som oppgir at strategien har påvirket fredningsarbeidet på en positiv måte

Antall intervjuer: 14

Flere av våre informanter påpeker at kjennskap til strategien avhenger av hvor lenge man har jobbet i organisasjonen. Flere er blitt ansatt etter at strategien ble vedtatt. For disse er strategien et mer passivt dokument enn for dem som var med på utarbeidelsen av det. Kjennskap til strategien avhenger også av nivået man jobber på i forvaltningen. I noen fylker hadde lederne mer kjennskap til strategiarbeidet enn hva saksbehandlerne hadde.

De fleste fylkeskommunene opplevde at samarbeidet med Riksantikvaren var godt før strategien. Litt over halvparten opplyser at strategien ikke har bidratt til mer effektivt samarbeid, se Figur 4-4. De fleste som uttaler at strategien ikke har bidratt til mer effektivt samarbeid begrunner dette med at samarbeidet allerede var godt.

Strategien har bidratt til å tydeliggjøre hva som skal prioriteres av fredningssaker og hvordan prosessene skal være, som er bra.

Sitat fra fylkeskommune

De som har opplevd at strategien har bidratt til mer effektiv samhandling peker på at dette er oppstått takket være styrking av felles målforståelse, klare forventninger til gjennomføringstid og andre retningslinjer. Blant annet trekkes det frem at Riksantikvaren blir trukket inn tidligere for å vurdere om det er en aktuell fredningssak, og at dette bidrar til økt effektivitet ved å hindre unødvendig arbeid.

Figur 4-4: Antall fylker som oppgir at strategien har bidratt til et mer effektivt samarbeid

Antall intervjuer: 14

Ifølge fylkeskommunene er saksbehandlingskapasitet den viktigste barrieren mot effektiv samhandling, både hos fylkeskommunene og Riksantikvaren.

Det viktigste hindret mot effektiv samhandling er mangel på kapasitet eller at vi av andre årsaker ikke får svar fra hverandre.

Sitat fra fylkeskommune

Andre hindre som enkelte fylkeskommuner trekker frem, er at det er uklart hvem man skal henvende seg til. Selv om Riksantikvaren i dag har digitale felleskanaler for kommunikasjon, er personlige relasjoner viktig. Samhandlingen blir enklere når man har en definert kontaktperson. Noen fylker fremhever at de personlige relasjonene er blitt styrket som følge av arbeidet med strategien, særlig takket være de tematiske satsingene, der Riksantikvaren og regionalforvaltningen har jobbet sammen. Enkelte mener at samhandlingen med Riksantikvaren er svekket fordi folk slutter, har permisjon, er sykmeldte eller omorganiseres, og at man ikke lenger vet hvem man skal kontakte.

Det er viktig at vi i regionalforvaltningen vet hvem som er kontaktperson, og at det er lav terskel for å ta kontakt. At vi kjenner hverandre, gir bedre samarbeid.

Sitat fra fylkeskommune

4.3 Utvelgelsen av kulturminner

4.3.1 Funn fra intervjuer med fylkeskommunene

I introduksjonen til fredningsstrategien står det at det verken er ønskelig eller mulig å ta vare på alle eldre byggverk og anlegg, og at mange kulturminner av nasjonal verdi fortrinnsvis bør vernes gjennom plan- og bygningsloven. I fredningsarbeidet etter kulturminneloven må det gjøres et nøye utvalg av kulturminner og områder. Det som velges, skal være de beste representantene for de deler av norsk historie som i dag mangler eller er underrepresenterte på fredningslisten.

Fylkeskommunene vi har intervjuet er enige i dette grunnsynet på fredningsarbeidet og begrunner det både med at fredning er et sterkt og ressurskrevende virkemiddel, samt at nye fredninger medfører behov for å fordele allerede begrensede tilskuddsmidler på flere objekter.

Hvis jeg fikk bestemme skulle alt fredningsarbeid gjøres ut fra strategien, tema for tema, basert på oversikt, kunnskapsgrunnlag og

systematisk utvelgelse, ikke ut fra ad-hoc der det dukker opp objekter mer tilfeldig.

Sitat fra fylkeskommune

Vår effektevaluering (kapittel 3) viser at fredningsaker som er blitt startet siden 2015 i all hovedsak har tilknytning til de prioriterte temaene i strategien, og i større grad enn sakene fra 2011 til 2015. Dette tyder i seg selv på at strategien har hatt betydning for utvelgelsen av kulturminner til fredning. Samtidig kan det diskuteres hva som ligger bak tallene. I hvilken grad har man valgt ut fredningsobjekter på grunnlag av strategien? I hvilken grad er det en reell forskyvning i hvilke objekter som velges? I hvilken grad handler det om hvordan de fredede kulturminnene registreres og kategoriseres?

Et kulturminne vil sjelden representere bare én historie. Om fredningsstrategien brukes som sjekklister, vil man kunne få treff på flere ulike temaer, selv om det kanskje ikke var disse som var hovedbegrunnelsen for at objektet ble valgt ut for fredning. Flere av fylkene oppgir at sammenfall med prioriteringskriteriene i fredningsstrategien har vært brukt som argument for å fremme fredningssaker, men at det kan ha vært andre forhold ved kulturminnet som var utslagsgivende for at saken ble startet. I de fleste fredningssaker er det kulturminnet og verdiene det tilskrives som er det viktigste utgangspunktet for fredning.

Det er flere eksempler på fredningssaker der bakgrunnen for fredningsprosessen og begrunnelsen for fredningen knytter seg til andre verneverdier, for eksempel arkitektonisk verdi, men der kulturminnets historie kan knyttes til prioriterte temaer. Ett eksempel på dette er Oslo Handelsgymnasium. Byggverket er relatert til krigens kulturminner gjennom okkupasjonsmaktens bruk av den, men dette er ikke nødvendigvis hovedbegrunnelsen for fredningsforslaget.¹²

Fredningsstrategien brukes ikke på den måten at vi først leser strategien, og så går ut og leter etter objekter. Det er alltid motsatt: vi finner først objektet, og sjekker deretter om det passer inn.

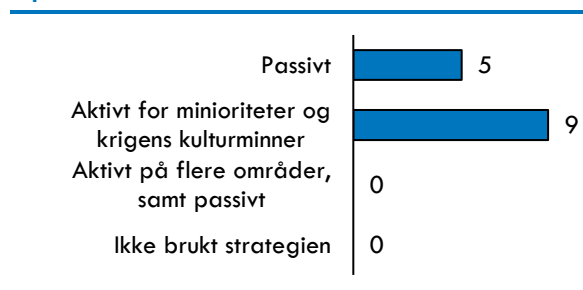
Sitat fra fylkeskommune

Når vi har spurt fylkeskommunene direkte om hvilke saker som er blitt fredet i deres fylke før og etter

¹² Begrunnelsen for at Oslo Handelsgymnasium vurderes å fredes er skolehistorie, arkitekturhistorie og krigshistorie. Disse verdiene er ikke prioritert opp mot hverandre.

strategien, sier nesten samtlige at strategien synes å ha påvirket representativiteten i fylket i ønsket retning. Ett fylke opplever at strategien har påvirket representativiteten negativt, på grunn av vektleggingen av at fredninger skal være ønsket fra eiers side, noe som har stått i veien for et par fredninger de mener burde vært gjennomført av hensyn til ønsket om bedre representativitet.

Figur 4-5: Antall fylker som oppgir å ha brukt strategien på ulike måter for å øke representativiteten

Antall intervjuer: 14

Fylkeskommunene forteller om ulike måter å bruke strategien: Aktivt gjennom tematiske gjennomganger for kartlegging av og utvelgelse av kulturminner, eller passivt som sjekklister for å legitimere det man gjør; enten til å finne argumenter for en fredningssak, eller for å utelukke saker.

Fredningsstrategien bruker vi til å si – er det noen kriterier som slår inn? Kan vi finne argumenter for fredning? Dette er rutine. Vi vurderer hvordan saker henger sammen med fredningsstrategien, men ellers har den ikke endret så mye.

Sitat fra fylkeskommune

I våre intervjuer har alle brukt strategien passivt, det vil si til å vurdere om forslag til fredningssaker er i tråd med strategien. I tillegg har et flertall brukt strategien aktivt, ved å støtte opp under de tematiske gjennomgangene av krigens kulturminner og nasjonale minoriteter.

4.3.2 Vår forståelse av sammenhengen mellom kriterier for verdivurdering av kulturminner og kriteriene for utvelgelse av fredningsobjekter

Vi forstår det slik at fredningsstrategiens kriterier for utvelgelse av fredningsobjekter ikke er det samme som kriterier for verdivurdering. Kriteriene for verdivurdering av et kulturminne brukes for å vurdere dets betydning, og er ikke spesifikt for

Byantikvaren har ikke skrevet formålet med fredningen per september 2022.

fredningsarbeid. Disse kriteriene brukes for eksempel også ved registrering eller vurdering av en kommunal kulturminneplan eller for reguleringssaker etter plan- og bygningsloven. Kriteriene omfatter blant annet autenticitet, estetikk, arkitektonisk verdi, historiefortellende verdi og miljøverdi. Verdiene graderes gjerne etter svært høy, høy, middels og lav verdi. Verdikriteriene er ikke begrenset til å gjelde for kulturminner innen bestemte kategorier eller innenfor særskilte temaer.

Kriteriene for utvelgelse av fredningsobjekter handler derimot om hvorvidt et kulturminne skal underlegges det juridiske virkemiddelet som en fredning er og som utløser både rettigheter og plikter for eier. Her er det satt opp en liste over ulike temaer fordi man ønsker at fredningslisten skal representere et bredt utvalg av kulturminner, og det gjøres også en vurdering av blant annet økonomiske forhold og hensyn til eiers interesser. Kriteriene utelukker likevel ikke kulturminner som tilkjennes særlig høy verneverdi, men som ikke passer disse temaene. Til grunn for alt fredningsarbeid ligger lovbestemmelsene om at fredning kan gjøres for kulturminner med kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi.

De ulike kriteriesettene vedrører to ulike spørsmål. At et kulturminne tilkjennes høy kulturhistorisk verdi utfra verdivurderingskriteriene, er ikke ensbetydende med at fredning etter kulturminneloven er riktig virkemiddel for vern. Det kan imidlertid være det, uavhengig av om kulturminnet ligger innenfor de prioriterte temaene for utvelgelse av fredningsobjekter. Tilsvarende er temalisten som er satt opp for prioritering av fredningsobjekter ikke begrenset til å gjelde kun fredningssaker, men vil også kunne være relevant å skjele til for eksempel ved arbeid med kommunale kulturminneregistreringer eller -planer.

4.3.3 Vekting av ulike hensyn

Statistikken over fredningssaker tyder på at listen over prioriterte temaer har vært av betydning i utvelgelsen av objekter ved at den er blitt brukt som en sjekklister. Siden 2015 er det kun 11 prosent av fredningssakene som ikke kan knyttes til noen prioriterte tema, dersom man unntar SKE-fredningene (kulturminner i statlig eie). Medregnet disse er det 30 prosent av alle saker som ikke knyttes til prioriterte temaer.

Flere fylkeskommuner gir eksempler på saker som er blitt igangsatt i årene før 2015 som ikke ville blitt igangsatt etter fredningsstrategien, fordi de ikke bidrar til å nå målet om å dekke de prioriterte temaene og ville tatt ressurser fra saker som dekker disse, samt allerede fredede kulturminner.

Fylkeskommunene har merket seg føringen om at det kun unntaksvis skal gjøres fredninger mot eiers og

kommuners vilje. Eiers holdning er derfor et viktig tilleggskriterium, i tillegg til prioriterte tema.

Hensynet til eier kan stå i veien for målet å bevare kulturminner innenfor prioriterte tema.

Sitat fra fylkeskommune

Videre ønsker en del fylker, men ikke alle, å unngå fredninger som vil kreve store istandsettelses-kostnader, fordi de ser at dette vil gå utover tilgjengelige tilskuddsmidler til andre kulturminner i fylket og landet.

Konklusjonen er at hensynet til de prioriterte temaene er blitt gjort gjennom bruken av listen som en sjekkliste, og flere forslag er blitt avslått fordi det ikke har vært mulig å knytte dem til prioriterte temaer. Med unntak av de tematiske gjennomgangene synes de prioriterte temaene i liten grad å være utgangspunktet for fredning. I disse sakene er prioriterte tema i betydelig grad blitt veiet mot kulturminnefaglige vurderinger av verneverdi, samt målene i strategien om velvillige eiere og at det skal tas hensyn til istandsettelseskostnader.

4.3.4 Forskjeller mellom fylkeskommunene

I hvilken grad fredningsstrategien har påvirket fylkeskommunenes utvelgelse av kulturminner til fredning avhenger av flere forhold. For det første er det av betydning i hvilken grad fylkeskommunen før strategien hadde et bevisst forhold til målet om økt representativitet og økt mangfold på fredningslisten. Fylkeskommunene som hadde dette, og som kanskje allerede var i gang med å frede kulturminner knyttet til underrepresenterte temaer, som nasjonale minoriteter, kan sies å ha blitt mindre påvirket av strategien, enn fylkeskommuner som ikke var like oppmerksomme på dette målet.

For det andre er det variasjoner i kulturminnebestanden i ulike regioner. Fylkene er generelt opptatt av hva som særpreger deres område, og at fredningslisten skal gjenspeile dette. Sistnevnte forhold trenger ikke å være i konflikt med de prioriterte temaene i fredningsstrategien. For eksempel opplyste en fylkeskommune at de ønsket å frede kulturminner etter en lokal næringsvei som fint passet inn under temaet Kystfiske og foredling (hovedtema Handel), og en annen trakk frem turisme. Derimot vil kulturminner knyttet til landbruk som jo er en viktig næringsvei i flere regioner, selv om flere typer kulturminner fra landbruket allerede er godt representert på fredningslisten, og derfor ikke skal prioriteres blant nye fredninger.

For det tredje har det vært betydelige forskjeller i fylkeskommunenes ønsker om å bruke fredning som

virkemiddel, noe det fremdeles er. Fylkene som i størst grad bruker fredning som virkemiddel og som har fulgt strategien fra og med 2015, er blitt mer påvirket av strategien enn fylker som både før og etter 2015 bruker fredning i mindre grad.

For det fjerde er antallet fredninger, og dermed også virkningen av strategien, blitt påvirket av regionreformen som har hatt ulike konsekvenser for de tidligere fylkene. Mens flere fylker har vært uberørte, har andre brukt svært mye tid på å forberede fylkessammenslåinger og siden på å forberede fylkesoppløsninger.

En ytterligere forskjell mellom fylkeskommunene er omfanget av samarbeid med Riksantikvaren i forbindelse med de tematiske gjennomgangene knyttet til krigens kulturminner og nasjonale minoriteter. Fylkeskommunene som hadde slike fredningssaker i sitt fylke, og derfor samarbeidet med Riksantikvaren om disse, ble i særlig grad dyttet i retning av å prioritere disse sakene. Videre kan det nevnes at fylkeskommunene gjennom disse samarbeidene ble enda bedre kjent med Riksantikvarens ansatte og innholdet i strategien, noe våre intervjuobjekter omtaler som positivt.

En viktig forskjell mellom de ulike fylkeskommunene er også i hvilken grad de opplever hensynet til frivillige fredninger som problematisk. Mens et klart flertall av representantene for fylkeskommunene er positive til strategiens mål om høy grad av hensyn til eiers velvillighet, var det enkelte som mente at dette ikke burde tillegges så mye vekt som det nå hadde fått.

4.3.5 Hvordan påvirker fredningsstrategien hva som ikke fredes?

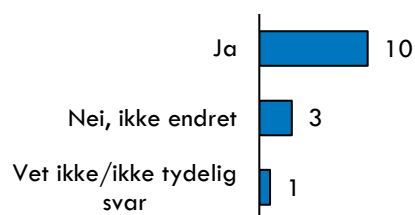
I intervju med Riksantikvaren ble det påpekt at prioriteringen i fredningsstrategien kan innebære at ulike kulturminnetyper – som alle er omtalt i strategien – stilles opp mot hverandre. Det er positivt at fredningsstrategien allokere ressurser til prioriterte tema. En uheldig konsekvens kan imidlertid være at andre ikke får ressurser, og dermed ryker ut, selv om de representerer temaer som er inne på listen. For noen kulturminnetyper er det tidskritisk å gripe inn, for andre i mindre grad. For eksempel er minoriteters kulturminner høyt prioritert, men disse ligger i mange tilfeller ikke i pressområder og er kanskje ikke akutt truet, noe eksempelvis arbeiderboliger i byer kan være. Ved å fokusere sterkt på enkelte prioriterte temaer, risikerer man at man ikke har tilstrekkelig saksbehandlingskapasitet til å hindre at andre typer kulturminner som er mer truet, går tapt.

4.4 Påvirkning på samarbeid med private eiere

4.4.1 Påvirkning på praksis overfor private eiere

Fylkeskommunene oppgir å ha lagt stor vekt på informasjon til, og oppfølging av eiere tidligere, men enkelte sier at de har blitt mer opptatt av å forsikre seg om at eiere forstår hva fredningen innebærer før de igangsetter prosessen etter strategien. Flere har merket seg punktet i strategien om å bli enige om fremdriftsplan.

Figur 4-6: Antall fylker som oppgir å ha endret praksis overfor private eiere som følge av strategien

Antall intervjuer: 14

De fleste har merket seg hensynet til at eiere skal være enige i fredninger.

Hvis vi freder noe i strid med eiers ønske, har vi da reddet et kulturminne, eller har vi bare skaffet oss mye arbeid?

Sitat fra fylkeskommune

Det er flere eksempler på fylkeskommuner som har unnlatt å frede et kulturminne etter motstand, enten fordi fylket har tatt beslutningen selv eller fordi Riksantikvaren har sagt nei. Noen forteller at de da har lett etter lignende objekter i andre deler av fylket. De som gjorde dette, hadde gode erfaringer med å finne et like godt eller bedre objekt, der tilstanden var tilfredsstillende og eier stilte seg velvillig til fredning.

Vi ville frede et kulturminne som var truet, men eieren var overhodet ikke interessert. Vi fant bedre objekter andre steder med velvillig eier.

Sitat fra fylkeskommune

Én fylkeskommune uttrykte misnøye med denne tilnærmingen og påpekte at det i én av sakene som Riksantikvaren stoppet på grunn av motstand fra eier og kommune ikke fantes tilsvarende objekt. Samtidig må det nevnes at de fleste fylkeskommunene ga klart uttrykk for at de støttet strategiens forutsetning om at fredninger som hovedregel skulle gjøres når eier var

positiv. De begrunnet dette med at en velvillig og interessert eier er viktig for å sikre fremtidig bruk og vedlikehold av en fredet bygning. I tillegg fremholdt flere at saker med motvillige eiere tok mye kapasitet fra annet arbeid.

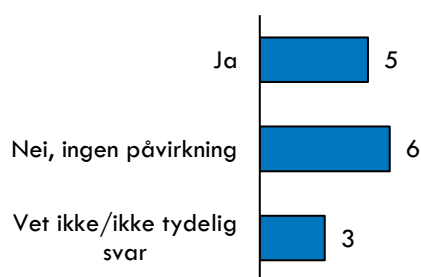
4.4.2 Påvirkning på bruk av midlertidig fredning

Som vist i Figur 3-17 har det vært en nedgang i midlertidige fredningsvedtak siden toppåret i 2012. Etter 2012 har nivået på midlertidige fredninger ligget nokså stabilt, på mellom 0 og 5 vedtak per år. Det er derfor ikke klart at fredningsstrategien har ført til færre midlertidige fredninger siden 2015. En mulig forklaring kan være at ønsket om å redusere midlertidige fredninger gjorde seg gjeldende allerede før 2015.

4.5 Saksbehandlingstid

Flere fylkeskommuner har merket seg strategiens punkt om maksimal saksbehandlingstid og beskjeder fra Riksantikvaren om å avslutte eller ferdigstille påbegynte saker. Videre viser flere til at de har tatt i bruk fremdriftsplaner som virkemiddel. Fylkeskommunene gir uttrykk for at det har vært en klar holdningsendring til saksbehandlingstid etter at fredningsstrategien kom. 5-10 år regnes som uakseptabelt i dag.

Figur 4-7: Antall fylker som oppgir at strategien har påvirket saksbehandlingstid positivt

Antall intervjuer: 14

4.5.1 Generelt om forhold med betydning for saksbehandlingstid

Det er mange forhold som påvirker saksbehandlingstiden i fredningssaker. I våre intervjuer med fylkeskommunene pekes det på at sakenes natur og kompleksitet, eiers og kommunens velvillighet, andre berørte, samt fylkeskommunens og Riksantikvarens ressurser, prioritering, saksbehandling og samarbeid er av betydning.

I ett av intervjuene med fylkeskommunene mintes intervjuobjektet en sak de hadde for lenge siden som gikk fra saksbehandler til saksbehandler, uten noen tidsfrister. Til slutt hadde saken vært liggende i 25 år.

Før fredningsstrategien var uklare retningslinjer en barriere (...) Etter strategien er proppen at fylkeskommunen mangler ressurser som kan sette av tid til å jobbe med fredningssaker.

Sitat fra fylkeskommune

Fredningssaker er komplekse saker der ulike hensyn skal avveies. Dette krever modning, påpeker våre informanter. Jo mer omfattende en fredningssak er, og jo flere parter som er berørte, jo mer tid bør den normalt ta, ifølge våre intervjuobjekter. Flere intervjuobjekter mener at 1,5 år er for kort saksbehandlingstid i mange tilfeller. I enkelte saker er saksbehandlingen forsert for å avslutte saken innen en gitt dato, gjerne en bestemt dato for arrangement og feiring av fredningsvedtaket. Ferdigstillingstidspunktet kan være så kort som ett år etter oppstart av saken. Våre informanter påpeker at enkelte slike saker muligens burde ha tatt lenger tid. Å ta seg bedre tid ville kunne gi bedre vedtak, basert på en grundigere prosess med mer informasjon og involvering av eier og offentligheten, herunder kommuner og i en del tilfeller også politisk ledelse i fylkeskommunen.

4.5.2 Mulige årsaker til utviklingen i saksbehandlingstid

Vår statistikk fra fredningssaker viser at saksbehandlingstiden gikk betydelig ned etter 2015, men økte igjen etter 2020. Nedgangen i saksbehandlingstid etter 2015 virker etter vår vurdering å ha hatt en klar sammenheng med fredningsstrategien og oppfølgingen av den. Fredningsstrategien introduserte for første gang klare, tallfestede krav til saksbehandlingstid, til at nye saker skulle godkjennes av Riksantikvaren på forhånd før oppstart, samt krav til forpliktende fremdriftsplaner.

En kan spørre seg hva årsaken er til at saksbehandlingstiden har økt etter 2020 opp mot tidligere nivåer. Det kan være en mengde ulike, saksspesifikke årsaker, eller det kan være noe systematisk som har skjedd. Vi mener at det sistnevnte virker mest sannsynlig, både ettersom koronapandemien og regionreformen har skjedd i perioden. Statistikken og intervjuene tyder *ikke* på at sammensetningen av fredningssaker har endret seg fundamentalt i retning av mer komplekse saker.

Statistikken over fredningssaker viser et nokså stort antall igangsatte saker i 2019, etterfulgt av relativt få vedtak i 2020, 2021 og 2022. Hvor viktig påvirkningen fra henholdsvis pandemien, fylkes-sammenslåingene og oppgaveoverføringene til fylkeskommunene har vært er usikre, men alle har sannsynligvis bidratt til økningen i saksbehandlingstid. Pandemien har gitt enkelte ro til saksbehandling, men

samtidig stått i veien for befaringer og møter. Fylkessammenslåinger har tatt arbeidstid der de har funnet sted, samtidig som enkelte fylker peker på at større fagmiljø og noe økning i bevilgninger har gjort dem i stand til å håndtere mer. Oppgaveoverføring fra Riksantikvaren til fylkeskommunene har også tatt saksbehandlingstid. Noen peker også på tidsbruk knyttet til oppfølging av kulturminner som før var i statlig eie, men som siden er blitt solgt til private.

Tabell 4-2 viser gjennomsnittlig saksbehandlingstid i fylkene som har blitt sammenslått og de øvrige fylkene i analyseperiode 2 og 3. Vi ser at saksbehandlingstiden fra periode 2 til 3 økte mer i fylkene som ikke har blitt sammenslått enn i fylkene som har blitt sammenslått. Dette tyder på at koronapandemien og eventuelt også oppgaveoverføringene til fylkeskommunene har vært viktigere for økningen i tidsbruk enn det fylkessammenslåingene har vært.

Tabell 4-2: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for periodene 2 og 3, fordelt etter sammenslåtte og ikke sammenslåtte fylker

Saksbehandlingstid	Periode 2 -	Periode 3 -
	29.1.2015 til 29.1.2020	1.6.2017 til 1.6.2022
Sammenslåtte fylker	1,9 år	2,3 år (+21 %)
Ikke sammenslåtte fylker	1,6 år	2,9 år (+81 %)

Sammenslåtte fylker er Agder, Innlandet, Troms og Finnmark, Trøndelag, Vestfold og Telemark, Vestland og Viken. Ikke sammenslåtte er Møre og Romsdal, Nordland, Oslo og Rogaland.

5. Vurdering av relevans – fredningsstrategien i en større sammenheng

Gjennom oppdraget har vi vurdert at det kan være hensiktsmessig å ta inn en del perspektiver på strategiens relevans, altså i hvilken grad strategien har bidratt til at de riktige tingene er blitt gjort, snarere enn kun å vurdere hvorvidt strategien er blitt fulgt. Som tidligere nevnt har strategien satt følgende tre hovedmål for fredninger:

- Økt representativitet
- Økt effektivitet og profesjonalisering av fredningsarbeidet
- Bedre samarbeid med eiere av fredede byggverk

I det videre vil vi kort omtale utvalgte, viktige dokumenter som gir føringer for kulturmiljøforvaltningens arbeid og ligger til grunn for fastsettelsen av disse strategimålene, før vi drøfter om målene kan sies å ha vært relevante for oppnåelsen av kulturmiljøforvaltningens mer overordnede mål. Til slutt vil vi kort drøfte fredningsstrategien i en større sammenheng.

5.1 Viktige grunnlag for kulturmiljøforvaltningens arbeid

5.1.1 Kulturminneloven fra 1978

Kulturminnelovens formålsparagraf slår fast at «Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning» og at «Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet».

Kulturminneloven definerer hva som er kulturminner og kulturmiljøer. Loven fastslår at det er et felles ansvar å verne disse ressursene. I formålsparagrafen til kommuneloven vises det også til at når det fattes vedtak etter annen lov, for eksempel plan- og bygningsloven, skal det tas hensyn til formålet i kulturminneloven (Riksantikvaren, 2001).

5.1.2 Plan- og bygningsloven

I henhold til formålsparagrafen i plan- og bygningsloven skal «Planlegging etter loven [...] bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser» (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2008). I plan- og bygningsloven er det en samordningsplikt for ulike hensyn etter ulike lovverk.

Kulturminneloven er en av dem. I henhold til Riksantikvarens veiledning til kommunene om bruk av plan- og bygningsloven som verktøy i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljø (2001) kan dette tolkes som at kommunene har et selvstendig ansvar for å verne viktige ressurser, herunder kulturminner og kulturmiljø.

5.1.3 Stortingsmeldingen «Leve med kulturminner»

Som nevnt i kapittel 2.3 stilte Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner* fra 2005 krav om at den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i listen over vedtaksfredede kulturminner i Norge skulle forbedres, og at et mer representativt utvalg skulle være fredet innen 2020 (Meld. St. nr. 16 (2004-2005)). Stortingsmeldingen la også vekt på hensynene til økt dialog og redusert saksbehandlingstid. Videre bør stortingsmeldingens delmål om tap av kulturminner nevnes: «Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 prosent årlig.»

5.1.4 Regionreformen

Som en del av regionreformen er større deler av forvaltningsansvaret for kulturmiljøfeltet blitt overført fra statlig til fylkeskommunalt forvaltningsnivå.

5.2 Vurdering av målene i fredningsstrategien i lys av viktige grunnlagsdokumenter

5.2.1 Mål om økt representativitet

Strategiens mål om økt representativitet er klart i tråd med kulturminnelovens formålsparagraf om at «kulturminner...med deres...variasjon skal vernes», samt målene i Meld. St. 16. (2004-2005). Målet er også godt forankret hos fylkeskommunene, som bidro til informasjonsgrunnlaget og diskusjonen om utvalgte temaer i strategien.

5.2.2 Mål om kortere saksbehandlingstid

Målene om kortere saksbehandlingstid er forankret i nevnte stortingsmelding. I tillegg er målet forankret i generelle mål for offentlig forvaltning og myndighetsutøvelse overfor private personer og virksomheter.

5.2.3 Mål om mer eierorientering

Målet om mer eierorientering er målet som er mest omdiskutert i strategien. De fleste vi har snakket med i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren støtter målet om at det skal foreligge tungtveiende grunner

for fredning dersom både eier og kommune er imot. Mange av intervjuobjektene erfaring viser at fredninger (eventuelt midlertidig fredning) mot eiers vilje tar lengre tid og kan legge beslag på betydelige ressurser, og at resultatet av fredningen kan være at kulturminnet likevel ikke blir ivaretatt.

Enkelte mener imidlertid at dette hensynet har fått uforholdsmessig høy vekt sett opp mot kulturminnelovens formål om at «kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning». Det bør ifølge disse være legitimt at kulturminneinteressene kan trumfe andre samfunnshensyn, herunder hensyn til eiers interesser, og at dette til dels handler om kortsiktige versus langsiktige samfunnsinteresser.

Flere av våre informanter påpeker at frednings saker har et langsiktig perspektiv. I løpet av lang tid vil et kulturminne ha mange ulike eiere. Disse vil ha ulike forutsetninger og ulik interesse for vern og vedlikehold. Man må forvente at et kulturminne i noen år kan ha en eier med andre prioriteringer og/eller mindre kunnskap og ressurser, og at det vil kunne være mer behov for støtte og tilskudd i noen perioder enn i andre.

Enkelte kritikere av vektleggingen av eiers velvillighet påpeker blant annet at eiere er en uensartet gruppe¹³ og at det kan stilles spørsmål ved om hensynet til velvilje bør veie like tungt for alle typer grupper. Videre vil flere kritikere stille spørsmål ved hensynet til kommunens velvilje i kommuner der kommunestyret vektlegger utvikling og utbygging høyt.

Vårt inntrykk, fra nevnte grunnlagsdokumenter, samt fra intervjuer, er at målet om mer eierorientering er klart forankret i både stortingsmelding, departementet og ledelsen hos Riksantikvaren, selv om flere enkeltpersoner i forvaltningen ønsker seg tilbake til en tidligere, lavere vektlegging av hensynet. Hensynet til eierorientering er til dels en politisk beslutning som forvaltningen må følge. Dette kan derfor være relevant å vurdere for utvalget som skal utrede ny lov om kulturmiljø, herunder innspillet om å skille på hensynet til ulike typer eiere (Klima- og miljødepartementet, 2022).

De fleste vi har intervjuet i kulturmiljøforvaltningen uttrykker at det er riktig å forholde seg til eiers mening, både av hensyn til eieren selv og av hensyn til prioritering av begrensede saksbehandlingsressurser og tilskuddsmidler. Prosjekter med velvillige eiere gir ifølge flere både bedre fredningsprosesser og bedre vern i ettertid. Videre viser flere informanter til

eksempler på at man har funnet alternative objekter som representerte tilsvarende tema og/eller historier i tilfeller der eier av kulturminnet som først var tenkt fredet, motsatte seg fredning. Det vil imidlertid ikke alltid kunne være mulig å erstatte ett kulturminne med et annet. Kulturminner står i en kontekst, de har sin egen unike historie, vil kunne ha lokal betydning for miljøet de står i og representere verdier som er uerstattelige.

Enkelte intervjuobjekter har i samtale med oss hevdet at hensynet til eier, i kombinasjon med regionreformen, har gitt uønskede tap av kulturminner og -miljø. Dette har særlig vært i deler av landet der politiske forhold hindrer fylkeskommunen i å ta en sterk rolle som kulturminne- og kulturmiljømyndighet for å hindre ødeleggelse av kulturminner som kommunen ikke hindrer på eget initiativ. Dette er etter vårt syn et forståelig standpunkt, samtidig som det er en konsekvens av det politiske målet om ansvarsoverføring til fylkene.

5.3 Fredningsstrategien i en større kontekst

Flere hos Riksantikvaren understreket i intervju at arbeidet knyttet til fredning ikke er avgrenset til fredningsvedtaket, men også handler om den videre forvaltningen som er et svært langsiktig arbeid – med evigheten som perspektiv, som flere av informantene uttrykker det. En av Riksantikvarens ansatte oppsummerte det slik:

Målet med fredningsstrategien er å gjøre fredningsarbeidet mer profesjonelt, mer systematisk. Vi skal vite at det vi freder, er det vil vi ta vare på for fremtiden. Fredning skal ha en grundig faglig begrunnelse, god dokumentasjon, og det skal være en effektiv prosess. Vi må komme forbi at det å fatte vedtaket tar mest tid. Det som skal ta mest tid, er forvaltningen av kulturminnet etterpå. Vedtaket skal ta akkurat den tiden det trenger å ta for å få et godt vedtak, men heller ikke mer. Målet er at eierne skal forstå at de sitter med en perle, og at de skal ønske å ta vare på minnet og vite hvordan de kan gjøre det.

Sitat fra ansatt hos Riksantikvaren

¹³ Eiere kan være privatpersoner som selv bor et hus som vurderes fredet, eiendomsutviklere, bedrifter, staten, kommunen, fylkeskommunene, andre offentlige etater,

museer mv. Vårt inntrykk er at flere fylkeskommuner i praksis skiller på hensynet til ulike typer private eiere allerede.

Flere i kulturmiljøforvaltningen som vi har intervjuet poengterer at fredning er et *virkemiddel*, men ikke noe mål i seg selv. Det overordnede målet er et godt kulturminne- og kulturmiljøvern, der kulturminner og kulturmiljø sikres og bevares best mulig som ressurs og kvalitet for samfunnet i en bredere sammenheng. Formålsparagrafen i kulturminneloven sier at vi skal «(ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.)»

Flere av våre informanter har vært opptatt av hvordan kulturminneverdiene kan sikres godt nok og sterkt nok, uten at man mister fleksibilitet.

Når er fredning et hensiktsmessig virkemiddel, og når er det å pådytte regionalforvaltningen prosesser som ikke er gode?

Sitat fra fylkeskommune

«Der man kan oppnå godt vern gjennom andre virkemidler, herunder plan- og bygningsloven, skal dette vurderes» heter det i fredningsstrategien. Der en bygning skal transformeres til ny bruk, er bevaringsregulering etter plan- og bygningsloven enklere og smidigere å håndheve enn fredning etter kulturminneloven. Dette er noe som kommer frem i

flere intervjuer. Dispensasjonsinstituttet i kulturminneloven er mest effektivt der det skal byttes ut mindre bygningsdeler. For større byggeoppgaver der det er veldig mange detaljer som skal vurderes, er fredning ikke egnet. For å kunne tillate inngrep i fredede bygninger skal det foreligge særlig grunn, og det kan kun gis dispensasjon for mindre vesentlige endringer. Dette gir ikke spillerom for å finne gode løsninger. Fredning kan dermed stå i veien for god saksbehandling, særlig i store byggesaker, fremholder en fylkeskommune.

Vern etter plan- og bygningsloven kan altså være å foretrekke fremfor fredning, men en av fylkeskommunene vi snakket med, påpekte at det er enklere for kulturminneforvaltningen å frede etter kulturminneloven enn å starte en regulerings sak etter plan- og bygningsloven. Kulturminneloven er en særlov, og det er kulturminneinteressene som er utgangspunkt. For plansaker etter plan- og bygningsloven er det mye annet som også skal utredes – det skal gjøres helhetsvurderinger der ulike samfunnshensyn skal veies opp mot hverandre. Den som starter saken, vil ha ansvar også for alle de andre fagene som skal utredes. Å ta initiativ til en plansak for hensynssone bevaring er derfor komplisert. Dersom en annen part starter plansaken, kan kulturminneforvaltningen gi kulturminnefaglige innspill til plansaken for å sikre sine interesser.

6. Konklusjoner og anbefalinger

6.1 Måloppnåelse

I denne evalueringen har vi på bakgrunn av fredningsstrategien fra 2015 samt forarbeidene til, og oppfølgingen av, den, besvart følgende spørsmål:

- I hvilken grad har vedtaksfredningene gjennomført i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til august 2022¹⁴, bidratt til bedre representativitet på fredningslisten?
- Hvordan har gjennomsnittlig saksbehandlingstid for fredningssaker utviklet seg i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til august 2022? Hva er de viktigste årsakene til avvik fra målet om saksbehandlingstid på 1,5 år?
- Opplever eierne at det er god involvering og god dialog med kulturmiljøforvaltningen i fredningsprosessene i perioden 2015–2020, samt fra 2020 til august 2022?

I tillegg har vi vurdert i hvilken grad:

- Strategien har bidratt til å nå andre mål for kulturmiljøforvaltningen, og om
- Strategiens mål kan sies å være relevante, sett i lys av kulturmiljøforvaltningens overordnede mål, samt andre relevante samfunns mål

I dette kapitlet vil vi redegjøre nærmere for våre funn på hvert av disse områdene.

6.1.1 Strategiens virkning på representativitet på fredningslisten

Metode og vurdering av kategorisering

Som vi redegjorde for i kapittel 3, er det ifølge Riksantikvarens kategorisering blitt igangsatt nokså mange fredninger siden 2015 knyttet til hovedtemaene Forsvars- og krigshistorie, Nasjonale minoriteter, Kulturminner i utmark, Fellesskap og demokrati, Rekreasjon, fritid og folkehelse, Ferdsel og Industri. Vi har, som tidligere nevnt, ikke gjort en selvstendig vurdering av Riksantikvarens kategorisering av fredede kulturminner. Vi bemerker likevel at det kan være mulig å stille spørsmål ved kategoriinndelingen og ved enkelte kategoriseringer. Vi bemerker for eksempel at en del kulturminner som blant annet er kategorisert som grøntanlegg, og dermed hovedtemaet «Rekreasjon, fritid og folkehelse» ikke nødvendigvis først og fremst er fredet på grunn av grøntanlegget.

¹⁴ Underveis i oppdraget foreslo vi for Riksantikvaren at vi også skulle vurdere vedtaksfredninger som er blitt iverksatt etter 2020. Grunnen er at strategien fremdeles er i bruk. Etter vår vurdering vil det være relevant for både

Hovedfunn

I all hovedsak mener vi at det virker rimelig å legge Riksantikvarens kategorisering til grunn for vår analyse. For temaene Forsvars- og krigshistorie og Nasjonale minoriteter er det en klar sammenheng mellom oppfølging av fredningsstrategien gjennom tematiske gjennomganger, og en økning i disse temaenes andel av fredninger fra perioden 2012–2014, til perioden 2015–2022.

For de andre nevnte temaene er virkningen av strategien mer usikker. Flertallet av fredningssaker er ikke gjort med utgangspunkt i en systematisk gjennomgang, slik som har skjedd for krigens kulturminner og kulturminner etter nasjonale minoriteter. Utgangspunktet har i hovedsak vært at fylkeskommunene og Riksantikvaren er blitt oppmerksom på kulturminner av nasjonal verdi, som de av ulike årsaker har ment at burde vernes. I denne sammenhengen har strategiens liste over prioriterte temaer vært ett av flere grunnlag for å vurdere sakene.

Riksantikvaren og fylkeskommunene opplyser at temalisten er blitt brukt som sjekklister ved vurdering av fredningssaker. I hovedsak har dette fungert ved at det har vært et pluss om et fredningsforslag kan knyttes til ett eller flere prioriterte tema. For en del fredningssaker som kan knyttes til prioriterte temaer er det uklart hvor viktig tilknytningen til temaet har vært for fredningen, eller om denne er tilfeldig. For flere fredninger ligger begrunnelsen for fredning i kulturhistoriske verdier uavhengige av strategiens prioriterte temaer. For andre har fredningene vært gjennomført som del av statlige verneplaner som er et eget prosjekt på siden av fredningsstrategien.

Andelen igangsatte saker innen én eller flere av de prioriterte temaene økte for 8 av 10 hovedtemaer. Den betydelige økningen i fredninger innenfor de prioriterte temaene henger sammen med at andelen saker som ikke kunne knyttes til et prioritert tema ble redusert fra 51 prosent fra 2011 til 2015 til 30 prosent etter 2015, når vi ser på alle fredede saker. Når vi ekskluderer fredninger av kulturminner i statlig eie, og isolerer sakene til å være dem som ble igangsatte etter kulturminneloven §§ 15, 19 og 22.4, er virkningen av strategien mindre tydelig. Både før og etter 2015 var det kun 11–12 prosent av sakene som ikke kunne knyttes til et prioritert tema. Dette bør samtidig sees i lys av en langvarig ambisjon innenfor

departementet, Riksantikvaren og fylkeskommunene å få et mest mulig oppdatert bilde av strategiens virkninger og ikke avgrense analysen til virkningene ved utgangen av 2020.

kulturmiljøforvaltningen om å frede et bredt utvalg kulturminner. Det kan også nevnes at forarbeidene til strategien ble igangsatt fra 2009 og dermed kan ha påvirket utvalget av fredningssaker før strategien ble ferdigstilt.

Konklusjon

Oppsummert vurderer vi at strategien har hatt effekt på fredningslisten. Uten strategien ville flere kulturminner som i dag er blitt fredet, ikke vært det. I tillegg er det sannsynlig at det ville blitt arbeidet mer med fredningssaker knyttet til temaer som etter strategien ikke burde prioriteres. Strategien har etter vår vurdering gitt en tydeligere retning på fredningsarbeidet ved å skape en omforent målsetning for hvilke temaer som bør dekkes bedre og hvilke temaer som allerede er godt dekket. Det synes klart at det er gjort mange fredninger som har bidratt til bedre representativitet, og som ikke ville blitt gjort om det ikke var for strategien og oppfølgingen av den. I tillegg har strategien ført til at en del fredningssaker ikke er startet ettersom de ikke kan knyttes til prioriterte tema, og/eller fordi Riksantikvaren har kommet tidlig inn i saken og har vurdert at kulturminnet av andre grunner ikke er fredningsverdig. Strategien har dermed bidratt til å prioritere begrensede saksbehandlings- og tilskuddsressurser til prioriterte temaer og til forvaltning av allerede fredede kulturminner.

Hvorvidt måloppnåelsen vurderes som god, avhenger av hva ulike interessenter forventet av nye fredninger innenfor ulike temaområder og i hvilken grad tematiske gjennomganger skulle brukes som arbeidsmåte. Innenfor temaene Forsvar og krig og Nasjonale minoriteter der denne metoden er benyttet, er det etter vårt syn klart at måloppnåelsen er god. I andre temaer er svaret mindre klart. Eksempelvis er forvaltningen hittil kommet kort knyttet til undertemaet «Setring», men den har planer om å fortsette det tematiske kartleggingsarbeidet. Om man vurderer resultatet innen undertemaet som skuffende eller ikke, avhenger av når man forventet at målet skulle nås. Tilsvarende kan temaet Etter-reformatorkiske arkeologiske kulturminner trekkes frem. Enkelte som jobber med dette feltet hadde håpet på flere fredninger knyttet til ulike undertema. Samtidig har det ifølge kategoriseringen av fredningsvedtak skjedd en utvikling: det er gjort fem fredninger¹⁵ knyttet til hovedtemaet siden 2015, mot bare én fredning i årene før.

¹⁵ De fem fredningene er Eikelandts Verk, Femundshytten, Krighistorisk landskap i Narvikfjella, Akershus festning forterreng og den jødiske gravlund i Sofienbergparken.

6.1.2 Strategiens virkning på effektivitet og saksbehandlingstid

De fleste fylkeskommunene opplever at strategien og det felles arbeidet som er gjort med Riksantikvaren i forkant og etterkant, har påvirket fredningsarbeidet på en positiv måte. Flere opplever å være fornøyd med prosessen der de ble involvert. De som har opplevd at strategien har bidratt til mer effektiv samhandling, peker på at dette er oppstått takket være styrking av felles målforståelse, klare forventninger til gjennomføringstid og andre retningslinjer. Blant annet trekkes det frem at Riksantikvaren blir trukket inn tidligere for å vurdere hvorvidt et kulturminne er aktuelt for fredning, og at dette bidrar til økt effektivitet.

Flere fylkeskommuner merket seg strategiens punkt om avklaring av fremdriftsplan og maksimal saksbehandlingstid. Fylkeskommunene gir uttrykk for at det har vært en klar holdningsendring til saksbehandlingstid etter at fredningsstrategien kom. Flere viser til at de har tatt i bruk fremdriftsplaner som virkemiddel. I femårsperioden oktober 2011 til oktober 2016 var gjennomsnittlig beregnet behandlingstid for alle saker litt over to år og syv måneder år i snitt, med en rekke saker som hadde ligget i tre, fire og fem år. I perioden etter at strategien var vedtatt falt gjennomsnittlig behandlingstid til ett år og nær ti måneder år i snitt, og tilnærmet alle saker var avsluttet innen tre år var gått. For å undersøke den siste utviklingen, etter koronapandemien og regionreformarbeid, har vi undersøkt saksbehandlingstid i femårsperioden fra 1. august 2017 til 1. august 2022. I denne perioden steg gjennomsnittlig saksbehandlingstid tilbake til nivået før 2015 (litt over to år og syv måneder år i snitt) og flere saker har ligget i over tre år.

Oppsummert lyktes strategien med å redusere saksbehandlingstiden vesentlig fra 2015 til 2020, men saksbehandlingstiden har siden økt. Dette er høyst sannsynligvis en følge av at arbeid med regionreformen har krevd betydelige ressurser, og også på grunn av koronapandemien som la begrensninger på befaringer med videre.

6.1.3 Strategiens virkning på god eierinvolvering og dialog

Fylkeskommunene oppgir å ha lagt stor vekt på informasjon til, og oppfølging av, eiere tidligere, men enkelte sier at de etter strategien har blitt mer opptatt av å forsikre seg om at eiere forstår hva en fredning vil innebære før de igangsetter en fredningsprosess. De fleste har merket seg føringen om at eiere skal være enige i fredning. Det er flere eksempler på at

Se vedlegg for informasjon som samtlige fredningssaker i perioden.

fylkeskommuner og Riksantikvaren har droppet fredningssaker etter motstand fra eier eller kommune.

Vår surveyundersøkelse blant private eiere viste at de som har opplevd en fredningssak som er blitt startet etter 2015, generelt uttrykker at de er svært fornøyde med informasjon og dialog. Disse funnene kan etter vår tolkning forstås i lys av at eierne var positive til fredningen i utgangspunktet, samt at eierne, etter det de forteller, får god tilgang på kompetente fagfolk, sammenlignet med hva folk generelt forventer fra offentlige myndigheter innen ulike saksområder.

Oppsummert virker målet om eierinvolvering og dialog i stor grad å være tilfredsstillende per 2022. Hva angår eieres oppfatning av informasjon og involvering, kjenner vi ikke situasjonen før 2015. Videre preges funnene trolig av at eierne vi har vært i kontakt med i utgangspunktet har vært positive til fredningen.

6.1.4 Strategiens virkning på andre mål

Ta igjen etterslepssaker

I handlingsplanen i fredningsstrategien står det at fylkeskommunene skal ferdigstille saker som er startet før oktober 2013. Etter 2015 er det vedtatt i alt 26 fredninger fra etterslepslisten og 21 fredningssaker er blitt stoppet og vil ikke bli gjennomført. Det er fortsatt 10 saker fra etterslepslisten som er pågående i august 2022. Målet kan dermed sies å være delvis, men ikke fullstendig nådd.

I tillegg til de 10 gjenværende etterslepssakene har det bygget seg opp en restanse av saker som ble startet før koronapandemien, og som ennå ikke er avsluttet (ref. økningen i saksbehandlingstid siden 2020). Av de 208 fredningssakene som er blitt igangsatt etter 2015 er 84 fortsatt pågående¹⁶.

Bruk av strategien til vern etter plan- og bygningsloven

En del fylkeskommuner har nevnt at listen med prioriterte temaer brukes for å sikre bevaring gjennom plan- og bygningsloven. Disse fylkeskommunene sier at de bruker strategiens prioriterte temaer passivt når de vurderer å gi innspill/innsigelser til konkrete saker. Strategien kan da brukes for å understøtte påstander om at verdiene som trues er underrepresentert nasjonalt.

6.1.5 Strategiens relevans

Målet om mer eierorientering er målet som er mest omdiskutert i strategien. De fleste vi har snakket med i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren støtter målet om at det skal foreligge tungtveiende grunner

for fredning dersom både eier og kommune er imot, men ikke alle. Enkelte mener at dette hensynet har fått uforholdsmessig høy vekt, og at målet er dårligere forankret enn for eksempel målet om økt representativitet.

Vårt inntrykk fra viktige grunnlagsdokumenter som stortingsmeldingen «Leve med kulturminner» samt fra intervjuer, er at målet om mer eierorientering er klart forankret i både stortingsmelding, departementet og ledelsen hos Riksantikvaren. Samtidig kan hensynet til eiere i ytterste konsekvens være i strid med en enda viktigere kilde, nemlig kulturminnelovens formål om at kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes.

Flere av våre respondenter i forvaltningen trekker imidlertid frem at kulturminneinteresser også er legitime samfunnsinteresser, og at det kan være riktig at disse i enkelte saker settes foran utbyggingsinteresser. Noen av våre informanter påpeker at fredningsstrategiens fokus på at eier skal være enig i størst mulig grad, innebærer en fare for at kulturminner går tapt. Grunnen er at utbyggingsinteresser og kommuner, i mange tilfeller, prioriterer utvikling fremfor bevaring.

6.2 Anbefalinger

I mandatet for oppdraget står det at evalueringen skal kartlegge måloppnåelse og fredningsprosessen sett opp mot målsetting i fredningsstrategien og gi anbefaling om konkrete forbedringstiltak. Vi forstår dette punktet som at vi som en del av evalueringen skal gi anbefalinger om videre bruk av en fredningsstrategi i kulturmiljøforvaltningen. Vi har gitt råd om følgende punkter:

- Hvorvidt kulturmiljøforvaltningen bør jobbe etter en nasjonal fredningsstrategi
- Hvorvidt strategien bør revideres og i så fall hvor ofte
- På hvilket grunnlag strategien bør revideres
- Hvilke forhold strategien bør omtale
- Hvordan kulturmiljømyndighetene bør jobbe for å følge opp strategien.

6.2.1 Bør kulturmiljømyndighetene jobbe etter en nasjonal fredningsstrategi?

For kulturmiljømyndighetenes videre arbeid kunne et mulig spørsmål være om de fortsatt bør ta hensyn til en nasjonal fredningsstrategi, eller om de heller bør gå tilbake til situasjonen før 2015, der det faglige arbeidet ble gjort på bakgrunn av føringer fra stortingsmeldinger, skriv fra Riksantikvaren og felles

¹⁶ Av de 84 pågående sakene, stammer 49 fra 2019. Av disse er 40 saker knyttet til landsverneplan for Statens kartverk.

faglige diskusjoner med videre. På grunnlag av våre funn fra evalueringen vil vi klart anbefale at fredningsmyndighetene fortsatt jobber etter en felles fredningsstrategi. Grunnene er blant annet at strategien helt eller delvis har evnet å bidra til å nå forvaltningens mål, og at tilnærmet alle vi har snakket med i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren mener at det bør være en fredningsstrategi også videre. Flere peker på at fredning er et så viktig og inngripende virkemiddel at bruken av det bør følge en egen strategi, og ikke kun den generelle strategien/stortingsmeldingen for kulturmiljøarbeid generelt.

Et neste spørsmål er om en fremtidig fredningsstrategi bør være nasjonal eller regional/fylkesvis. De fleste i fylkeskommunene og Riksantikvaren som vi har snakket med gir uttrykk for at de ønsker en nasjonal strategi, men enkelte fylkeskommuner nevner også muligheten for regionale strategier som supplement til den nasjonale strategien. Her mener vi at det bør være en nasjonal strategi, noe som også støttes av tilnærmet alle i forvaltningen vi har diskutert dette med. Behovet for en nasjonal strategi kan blant annet begrunnes med at fredningslisten skal bidra til å sikre kulturminner og kulturmiljø på et nasjonalt nivå, noe som forutsetter avstemming mellom fylkene. Videre innebærer fredning myndighetsutøvelse og tilhørende forventninger om likebehandling på tvers av fylker. Som et tillegg kan det tenkes at noen fylker vil ønske å lage regionale/fylkesvise fredningsstrategier, enten som selvstendige dokumenter eller som del av regionale kulturmiljøplaner.

6.2.2 Hvor ofte bør strategien revideres?

Samtlige vi har intervjuet i fylkeskommuner og hos Riksantikvaren opplyser at de i 2022 i større eller mindre grad fortsatt bruker eller ser hen til fredningsstrategien, selv om denne opprinnelig er omtalt å skulle gjelde fra 2015 til 2020. Den klare tilbakemeldingen fra forvaltningen er at strategien bør revideres, i lys av blant annet senere fredninger som er blitt gjort, ny kulturmiljømelding (stortingsmelding) og annen utvikling.

Et spørsmål er hvor lenge en ny fredningsstrategi bør gjelde og hvor ofte den bør oppdateres. Flere peker på at det tar tid å nå mål i en fredningsstrategi og at strategien som et minimum bør gjelde i fem år, kanskje ti. Samtidig ønsker flere seg jevnlig informasjon om oppnåelsen av målene i strategien, herunder hvilke typer kulturminner og kulturmiljø som er blitt fredet, slik at forvaltningen har et oppdatert informasjonsgrunnlag til å vurdere nye saker. Her peker mange på at dagens datagrunnlag i kulturminnedatabasen Askeladden ikke dekker dette behovet. Videre

påpeker flere av de vi har snakket med at det vil være endringer i bemanning, og at flere nyansatte ikke har så godt kjennskap til strategien. En oppdatering vil kunne reaktivere den og gjøre den mer aktuell også for nye saksbehandlere i kulturminneforvaltningen.

6.2.3 På hvilket grunnlag bør strategien revideres?

I denne evalueringen oppsummerer vi oppnåelsen av målene i strategien fra 2015. I tillegg til denne oppsummeringen, ønsker mange seg et bedre datagrunnlag for å vurdere hvilke typer kulturminner og kulturmiljøer som er bevart hvor, hva tilstanden til disse er, med videre. Registreringene i databasen Askeladden som kulturmiljøforvaltningen bruker i dag, var ikke presise nok til å brukes som grunnlag for denne evalueringen.

Flere hos Riksantikvaren og fylkeskommunene etterspør et bedre datasystem med bedre datakvalitet enn det som finnes i dag. Vi har som en del av denne evalueringen ikke vurdert hva som skal til for å forbedre datakvaliteten for kulturminner, herunder behov for eventuelle systemendringer, gjennomgang og løpende oppdatering av informasjonen som ligger i systemet eller rutiner for å sørge for tilstrekkelig informasjon når nye saker legges inn. Vi bemerker at det kan være utfordrende å lage et godt informasjonssystem på dette feltet ettersom det er svært mange variabler som er relevante i vurderingen av et fredet kulturminne. I prosessen med å revidere strategien vil vi anbefale at Riksantikvaren, som i forrige prosess, sørger for god involvering av regionalforvaltningen både i innhenting og kvalitets-sikringen av informasjonsgrunnlag og i vurderingen av hvilke forhold som bør omtales, hvilke mål som bør settes for hvilke forhold, og hvordan forvaltningen bør jobbe for å nå sine mål innenfor tilgjengelige midler. I tillegg vil det ved en revidering av fredningsstrategien være naturlig å se hen til siste stortingsmelding om kulturmiljøforvaltning (Meld. St. 16 (2019-2020)), samt arbeidet med bevaringsstrategier.¹⁷

6.2.4 Hvilke forhold bør omtales i strategien?

Fredningsstrategien fra 2015 omtalte blant annet følgende forhold:

- Prioriterte tema
- Saksbehandlingstid
- Hensyn til private eiere
- Andre forhold (etterslep, sammenheng med andre virkemidler, begrensninger i kapasitet og midler)

På grunnlag av vår evaluering fremstår disse forholdene som fortsatt relevante.

¹⁷ Se Riksantikvarens sider om bevaringsstrategier for mer informasjon: Bevaringsstrategier 2021-2024 - Riksantikvaren.

Prioriterte tema

De fleste vi har snakket med i forvaltningen mener at prioriterte temaer er viktig og bør vurderes i et nasjonalt perspektiv, men enkelte mener at prioriterte temaer i tillegg bør være prioriterte tema per fylke, og at disse bør foreslås av fylkene selv utfra hva som er karakteristisk for, og hvilke kulturminnetyper som finnes i, hver enkelt region.

Videre kan strategien omtale hvor tungt hensynet til prioriterte temaer bør veie opp mot andre hensyn. Det er viktig at det finnes en klar åpning for å fredede kulturminner og kulturmiljøer på grunnlag av deres kulturhistoriske og arkitektoniske verdi, også kulturminner og -miljøer som *ikke* kan knyttes til utvalgte, prioriterte temaer. Dette er allerede poengtert i dagens strategi, men flere påpeker at dette må komme tydelig, og kanskje enda tydeligere, frem i en eventuelt revidert strategi.

De prioriterte temaene bør ifølge flere ikke være begrenset til bare å gjelde fredede kulturminner, men kan legges til grunn for kulturminneforvaltningens arbeid generelt sett. Fredning er bare ett av flere mulige virkemidler for å bevare kulturminner innen prioriterte tema, noe som også er tydeliggjort i gjeldende strategi. Flere av våre intervjuobjekter bemerker at fredning er en tidkrevende prosess som ofte legger krevende begrensninger på fremtidig bruk av kulturminnene. Derfor tar enkelte til orde for at strategien bør tydeliggjøre at kulturmiljøforvaltningen skal jobbe for at kulturminner knyttet til prioriterte temaer, eksempelvis Handel, bevares, men ikke at slike kulturminner nødvendigvis skal fredes. Fredning er et virkemiddel og ikke et mål i seg selv. Flere i kulturmiljøforvaltningen ønsker at Riksantikvaren informerer om hvilke temaer som er tilstrekkelig dekket eller nærmer seg å være dekket som følge av blant annet arbeidet i forrige strategiperiode, og som derfor ikke trenger å bli prioritert like høyt fremover. Videre ønsker flere seg tematiske gjennomganger av temaene som de mener ennå er mangelfullt representert, som for eksempel etter-reformatorkiske, arkeologiske kulturminner. Andre vektlegger at strategien bør hensynta hvilke typer kulturminner som er tidskritiske å få fredet, som for eksempel arbeiderboliger i pressområder, og at tidsaspektet bør tillegges vekt i prioriteringen. Videre kan det være aktuelt å revurdere kategoriseringen av hoved- og undertema for temaene som forblir prioritert. Vi stiller for eksempel spørsmål ved om temaet Grøntanlegg fortsatt bør plasseres inn som underpunkt under hovedtemaet Rekreasjon, fritid og folkehelse, eller om dette bør være et eget overordnet tema.

Saksbehandlingstid

Det er fortsatt behov for tydelige krav og forventninger til saksbehandlingstid. De fleste i

forvaltningen mener at det viktigste er at det finnes et rimelig krav som hindrer at saksbehandlingstiden trekkes ut unødige, ikke at den skal være så kort som mulig, ettersom flere forhold tilsier at fredningsaker bør ta en viss tid. Et mulig revidert krav kunne være en forventning om maksimalt 2 – 2,5 år saksbehandlingstid. Gjeldende strategis punkt om krav til forpliktende fremdriftsplan bør bestå. Det samme bør dagens praksis om tidlig avklaring av oppstart av frednings-sak mellom Riksantikvaren og fylkeskommunen.

Hensyn til private eiere

Det forholdet i strategien som er mest omdiskutert, er hvor tungt hensynet til eiers ønske bør veie. En mulig tilnærming til kritikken, som også støttes av enkelte forsvarere av det overordnede målet om å ta hensyn til eier, er å differensiere hensynet ut fra type eier (privatperson, bedrift, kommune, fylkeskommune, stat), objektets sjeldenhet og verdier, og dessuten sentralitet (i et attraktivt område, der et byggverk nesten uansett har en positiv økonomisk verdi, eller i et mindre attraktivt område).

Andre forhold

Til slutt er andre forhold som ble nevnt i strategien fra 2015 fortsatt aktuelle. Dette gjelder blant annet prioritering av og plan for å ta igjen etterslep som fortsatt finnes. Etter koronapandemien og regionreformen er det blitt bygget opp et nytt etterslep av saker som er startet siden 2019.

Et annet moment er sammenhengen mellom fredning som virkemiddel og andre former for vern. Videre er tilgjengelig saksbehandlingskapasitet og tilskuddsmidler relevante tema å ta opp. Til det siste punktet ønsker flere at det tas hensyn til hvilken effekt det kan få at statlig fredede kulturminner selges til private og dermed blir tilskuddsberettigede. Flere påpeker at ombygging av store, tidligere statlig eide anlegg til annen bruk beslaglegger mye saksbehandlingskapasitet og at fredning kan gi lite spillerom for å finne gode løsninger. Et spørsmål er derfor hvilken plass oppheving av fredningsvedtak (avfredning) bør få i en revidert strategi. I gjeldende strategi står det at «Oppheving av fredningsvedtak skjer i helt spesielle tilfeller, som når de nasjonale kulturminneverdiene er tapte». I en revidert fredningsstrategi kan det være verdt å drøfte avfredninger knyttet til problemstillingen om prioritering innenfor tilgjengelige rammer.

6.2.5 Hvordan bør kulturmiljømyndighetene jobbe for å følge opp strategien?

I inneværende strategiperiode har oppfølging av to av de prioriterte temaene blitt gjort systematisk, ledet av Riksantikvaren. Dette gjelder krigens kulturminner og nasjonale minoriteter. I tillegg er strategien blitt sett hen til i vurderingen av saker som har dukket opp

hos fylkeskommunene og Riksantikvaren. Ett av de tidligere fylkene forteller at de har utarbeidet en fagmelding til fylkespolitikkerne om fredningsstrategien. Denne fagmeldingen omfatter alle ti temaer med undertemaer, og det er foreslått konkrete objekter for mulig fredning. Andre fylker har eldre oversikter eller fredningsplaner fra før strategien ble vedtatt. Ett fylke har fortalt at de har en egen liste over konkrete kulturminner og -miljøer som kan være aktuelle for fredning. Byggesaker som berører et kulturminne fra denne tentative fredningslisten/-strategien, behandles etter plan- og bygningsloven. Det påpekes at anlegget har høy regional verdi, mulig nasjonal verdi. Hvis kulturminnet er truet, vil fylket vurdere å starte fredningssak. Ellers kjenner vi ikke til at noen fylkeskommuner har hatt systematiske satsinger på eget initiativ for å følge opp øvrige prioriterte temaer.

Flere vi har snakket med i kulturmiljøforvaltningen ønsker at Riksantikvaren ville lede tematiske gjennomganger også av andre prioriterte temaer, og mener at de fleste kulturminner bør fredes etter denne typen tilnærming, snarere enn på bakgrunn av saker som dukker opp mer tilfeldig. På den andre siden er

det flere som mener at en slik tilnærming vil kunne beslaglegge ressurser og ta initiativ fra fylkeskommunene. Enkelte mener at fremtidige tematiske gjennomganger kunne vært gjort av fylkeskommunene selv. Både fylker og Riksantikvaren trekker frem at det kun er nasjonal myndighet som har posisjon til å ha oversikt over, og kan se det landsdekkende bildet av, hvilke typer kulturminner det finnes tilstrekkelig fredning og vern av. Til slutt bør det nevnes at kulturmiljøforvaltningen uansett vil måtte ta stilling til saker som dukker opp, for eksempel når et mulig verdifullt minne trues av riving eller ombygging.

I den grad ressursene tillater det kan kulturmiljømyndighetene fremover vurdere å arbeide etter en revidert fredningsstrategi på tre ulike måter:

- Tematisk gjennomgang, planlagt og drevet av Riksantikvaren, etter prioriterte tema nasjonalt.
- Tematisk gjennomgang, planlagt og drevet av fylkeskommunene (én eller flere i samarbeid), etter prioriterte tema i fylket/fylkene.
- «Ad hoc», gjennom vurdering av saker opp mot fredningsstrategien og andre viktige kilder, etter tips, hendelser og lignende.

7. Referanser

Agenda Kaupang, 2017. *Evaluering av kulturmiljøer*, Oslo: Agenda Kaupang.

Finansdepartementet, 2005. *Veileder til evaluering*, s.l.: s.n.

Klima- og miljødepartementet, 2022. *Nytt utvalg skal utrede ny lov om kulturmiljø*. [Internett]

Available at: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nytt-utvalg-skal-utrede-ny-lov-om-kulturmiljo/id2920336/>

Kommunal- og distriktsdepartementet, 2008. www.lovdata.no. [Internett]

Available at: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1

[Funnet 10 10 2022].

Lov om kulturminner, 1978. [Lovdata](http://lovdata.no). [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>

Meld. St. 16 (2019-2020), 2019. *Nye mål i kulturmiljøpolitikken. Engasjement, bærekraft og mangfold*, Oslo: Klima- og miljødepartementet.

Meld. St. nr. 16 (2004-2005), 2005. *Leve med kulturminner*, Oslo: Miljøverndepartementet.

Riksantikvaren, 2001. *Kulturminner og kulturmiljøer. Plan- og bygningsloven*, Oslo: Riksantikvaren.

Riksantikvaren, 2015. *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*, Oslo: Riksantikvaren.

Riksantikvaren, 2015. *Årsrapport 2015*, Oslo: Riksantikvaren.

Riksantikvaren, 2017. *Eikelands verk, gnr./bnr. 2/28, 53, 67, 71 og 93 samt gnr./bnr. 601/78, i Gjerstad kommune - Vedtak om fredning*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, 2018. *Den tidligere amerikanske ambassaden i Oslo*. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/fredninger/den-tidligere-amerikanske-ambassaden-i-oslo/#close%20title=>

[Funnet 12 10 2022].

Riksantikvaren, 2018. *Faktaark Skudeneshavn kulturmiljøfredning*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, 2020. *Fredningsstatus*. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/les-om/fredningsstatus/>

Riksantikvaren, 2020. www.riksantikvaren.no. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/kulturminner-kulturmiljo-og-kulturlandskap/nasjonale-minioriteters-kulturminner/>

[Funnet 8 9 2022].

Riksantikvaren, 2022. *Henningsvær - prosjekt kulturmiljøfredning*. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/henningsvaer/>

Riksantikvaren, u.d. *Abborhøgda – Yöperinmaki*. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/fredninger/abborhogda-yoperinmaki/>

Riksantikvaren, u.d. *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - Kapittel 20 - Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - Kapittel 20 - Kystverkets Landsverneplan for maritim infrastruktur*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - Kapittel 22 -Fredete eiendommer i landsverneplan for Statskog*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - Kapittel 26 - Fredete eiendommer i landsverneplan Statkraft*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *KOMPLEKS 3409 ROALD AMUNDSENS HJ.URANIENBORG*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *KOMPLEKS 483 BJØRGAN PRESTEGÅRD*, s.l.: s.n.

Riksantikvaren, u.d. *Krigshistorisk landskap i Narvikfjellene*. [Internett]

Available at: <https://www.riksantikvaren.no/fredninger/krigshistorisk-landskap-narvikfjellene/>

Senter for statlig økonomistyring, 2007. *Veileder i evaluering av statlige tilskuddsordninger*, Oslo: SSØ.

SNL, 2017. *www.snl.no*. [Internett]

Available at: <https://snl.no/nasjonale-minoriteter-i-norge>

[Funnet 22 9 2022].

Vedlegg A Fredninger

Tabell 7-1: Oversikt over fredningssaker fra perioden oktober 2021 til 1. juni 2022

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Agder	Grubba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Agder	Rustfjell	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Agder	Tregde, Normal Null av 1954	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Agder	Vannstandsmåleren på Tregde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Agder	Bredalsholmen verft	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	01.06.2022	Pågående
Agder	Nøtland	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	23.04.2015	01.06.2022	Pågående
Agder	Store elvegata 44 - Skottehåla	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.10.2009	01.06.2022	Pågående
Agder	Sjølingstad Uldvarefabrik	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	11.09.2018	10.12.2019	Vedtatt
Agder	Flødevigen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.12.2017	21.09.2018	Vedtatt
Agder	Lund trafostasjon	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2017	12.01.2018	Stoppet
Agder	Eikelands Verk, gnr. 2, flere bnr. - den nye forvalterboligen (Aallgård)	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	29.01.2015	30.10.2017	Vedtatt
Agder	Sigurdshellerhyttene	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Agder	Gitmertangen lykter	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Hesnes båke	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Mærdø loshytte	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Mærdø fyrlykt	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Ryvingen varde	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Sandøy båke	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Agder	Svinør tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	18.12.2015	Stoppet
Agder	Høgevarden, Skjernøy	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Agder	Årosveten	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Agder	Penne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Agder	Sotåsen, Randesund	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Agder	Flekkefjordbanen	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	21.01.2014	03.07.2015	Vedtatt
Agder	Borøy tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Agder	Brekkestø tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Agder	Hesnes tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Agder	Møvik tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Agder	Ny Hellesund tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Agder	Skippergata 43	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	10.10.2013	01.08.2014	Vedtatt
Agder	Statens hus Arendal, Kirkegaten 2 B	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	27.11.2013	01.04.2014	Stoppet
Agder	Eikhaugen/Nyli gård	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Innlandet	Odals Verk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	24.06.2020	25.08.2022	Vedtatt
Innlandet	Bagnsbergene gård (Bagnsbergatn)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	26.03.2021	02.06.2022	Vedtatt
Innlandet	Oddentunet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20.08.2021	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Elgspiggen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Kvien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Prestkampen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Rondslottet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Sølen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Tisleia basis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Femundshytten	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	08.07.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Park tilhørende Stenberg gård med badstua på Stepperud	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	06.06.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Tater Millas hus	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	18.03.2019	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Peistorpet (Piesala, låven på Tomta)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	14.11.2018	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Folldal gruver	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	31.08.2018	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Kistefos Træsliberi	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Klevfos Cellulose- og Papirfabrikk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	01.06.2022	Pågående
Innlandet	Hytjanstorpet	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	09.11.2018	01.10.2021	Vedtatt
Innlandet	Sollien østre	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	09.11.2018	01.10.2021	Vedtatt
Innlandet	Breie - husmannsplass	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	09.10.2014	24.09.2021	Vedtatt
Innlandet	Rie fra Revholtet på Glomdalsmuseet	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	09.11.2018	24.06.2021	Vedtatt
Innlandet	Røykstua på Askosberg Øvre	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	14.11.2018	15.04.2021	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Innlandet	Atlungstad brenneri	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.11.2012	03.12.2019	Vedtatt
Innlandet	Orala (Åranstorp – Øvre Åranstorp)	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	14.11.2018	19.10.2019	Vedtatt
Innlandet	Abborhøgda (utvidelse av fredning)	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	14.11.2018	05.10.2019	Vedtatt
Innlandet	Bagnsbergene gård og Gråbeinhølet	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.09.2016	14.01.2019	Stoppet
Innlandet	Husmannsplassen Prøysen, deler av Prestvegen og et område rundt	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	15.02.2013	30.11.2018	Vedtatt
Innlandet	Aulestad Bjørnsons hjem	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Innlandet	Bjergan prestegård	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Innlandet	Publikumsbygget Bjerkebak, Sigrid Undsets hjem	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Innlandet	Elvsholmen, Tvestua	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	25.08.2015	07.12.2017	Vedtatt
Innlandet	Abborhøgda	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Innlandet	Bekken brakkeleir	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Innlandet	Ljørbu ved Galtstrømmen	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Innlandet	Nordre Varaldskogen	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Innlandet	Trollhaug	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Innlandet	Solobservatoriet på Harestua	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20.11.2012	11.08.2016	Vedtatt
Innlandet	Rudsetra	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	28.05.2015	04.06.2016	Vedtatt
Innlandet	Vernebygget, Hamar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Innlandet	Terningen skanse	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.01.2014	02.08.2014	Vedtatt
Innlandet	Høgskolen i Hedmark, Elverum- Sykepleier	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.12.2011	18.06.2014	Vedtatt
Innlandet	Høgskolen i Hedmark, Elverum - lærer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.12.2011	18.06.2014	Vedtatt
Innlandet	løve på Simenstad gard	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28.03.2012	22.04.2014	Stoppet
Innlandet	Viensenteret	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Innlandet	Løken, Øystre Slidre kommune	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Innlandet	Sikkilsdalen hesteavliseter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Innlandet	Staur gård	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Møre og Romsdal	Auskjeret	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Møre og Romsdal	Melen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Møre og Romsdal	Vigra kringkaster	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.07.2018	01.06.2022	Pågående
Møre og Romsdal	Slinningsbua	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	10.01.2012	01.06.2022	Pågående
Møre og Romsdal	Ålesund kirke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29.06.2007	01.06.2022	Pågående
Møre og Romsdal	Aura kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Møre og Romsdal	Antonbua	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	20.07.2012	22.06.2016	Stoppet
Nordland	Bjørnelva fangeleir	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30.11.2020	01.06.2022	Pågående
Nordland	Stabbur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	02.06.2020	01.06.2022	Pågående
Nordland	Kråktindan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Lofotodden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Majaklumpen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Matmora	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Henningsvær	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	21.05.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Anlegg 96	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.02.2019	01.06.2022	Pågående
Nordland	Norkap sykkelfabrikk på Dverberg	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	05.06.2014	01.06.2022	Pågående
Nordland	Skjellevik Hermetikkfabrikk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	12.02.2014	01.06.2022	Pågående
Nordland	Glomfjord Kraftverk	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Nordland	Nedre Røssåga kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Nordland	Mastene i Glomfjord	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.07.2017	31.08.2020	Vedtatt
Nordland	Kraftledning Fykan - Haugvik: 3 master i Glomfjord	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	21.07.2017	31.08.2020	Vedtatt
Nordland	Krigshistorisk landskap i Narvikfjella	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	04.10.2018	08.06.2020	Vedtatt
Nordland	Neptun Sildoljefabrikk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	26.11.2019	Vedtatt
Nordland	Henningsvær fyrlykt	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	04.10.2018	13.11.2018	Stoppet
Nordland	Storjord klengstua og våningshus	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Nordland	Storjord løe	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Nordland	Granneset	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Nordland	Steinbu Krukki	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Nordland	Helgelandsflesa	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Nordland	Husholmen fyrlykt	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Nordland	Nesland stø	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Nordland	Skjærvær fiskerihavn	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Nordland	Bodø jernbanestasjon	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	04.03.2010	28.06.2016	Vedtatt
Nordland	Klungset leir	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.06.2009	28.09.2015	Vedtatt
Nordland	Helgeland ungdomssenter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Nordland	Røvika ungdomssenter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Nordland	Tjøtta, Alstadhaug kommune	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Oslo	Den jødiske gravlunden i Sofienbergparken	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	01.04.2022	01.06.2022	Pågående
Oslo	Minnesmerke over deporterte jøder i Oslo	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	01.04.2022	01.06.2022	Pågående
Oslo	Oslo handelsgym inkl bunkeren	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21.04.2021	01.06.2022	Pågående
Oslo	Vækerøstvene og politistasjon	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	22.03.2021	01.06.2022	Pågående
Oslo	Ekeberg basis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Oslo	Meridianmerket på Lindøya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Oslo	Malteby - Teatergata 1	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	07.05.2019	01.06.2022	Pågående
Oslo	Det Norske Videnskaps-Akademi, Drammensveien 78	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	18.01.2019	01.06.2022	Pågående
Oslo	Akershus festning forterreng: Kontraskjæret - Akershuskaia - Vippetangen og Oslo Militære Samfunn	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	20.12.2017	01.06.2022	Pågående
Oslo	Sinsenveien 76	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.12.2017	01.06.2022	Pågående
Oslo	Jernbanetorget 2, tidligere Den Norske Amerikalinjens hovedkontor	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	04.05.2017	01.06.2022	Pågående
Oslo	Normannsgata 42, 231/362 (Kampen)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	29.06.2012	01.06.2022	Pågående
Oslo	Ormsund leir, Ormsundveien 16 A-F	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28.01.2013	14.12.2018	Vedtatt
Oslo	Henrik Ibsens gate 48 – Embassy of the United States	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	04.10.2016	20.06.2018	Vedtatt
Oslo	Lallakroken 6 - Villa Gro-Gro	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.12.2015	18.06.2018	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Oslo	Wergelandsveien 2 (Grotten)	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Oslo	Marienlyst	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Oslo	To statuer utenfor Nationaltheatret	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Oslo	Møllergata 49, Møllergata skole	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	31.05.2013	02.05.2017	Vedtatt
Oslo	Normannsgata 48, 231/336 (Kampen)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	07.09.2012	09.01.2017	Vedtatt
Oslo	Bøgata 3, 231/581 (Kampen)	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	05.09.2012	09.01.2017	Vedtatt
Oslo	Harry Fetts vei 10, 12 og deler av Østensjøveien 81 (Christinedal)	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	18.12.2009	12.10.2016	Vedtatt
Oslo	Bankplassen 2 - Museet for samtidskunst	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	08.04.2016	19.06.2016	Vedtatt
Oslo	Johan Throne Holst plass 1 (Freia), 227/405	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	29.06.2012	19.08.2015	Vedtatt
Oslo	Bogstad gård	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	13.03.2014	28.11.2014	Vedtatt
Oslo	Rytterkorpset	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	08.09.2014	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Høyesteretts hus, Oslo	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Oslo fengsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Politihøgskolen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Grefsenkollen alarmplass	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.12.2011	18.11.2014	Vedtatt
Oslo	Blindern	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Bredtvetveien 4-6-8-10, Oslo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Kunsthøgskolen i Oslo, St.Olavsgt 32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Norges idrettshøgskole	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Norges veterinærhøgskole	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Sentrum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Oslo	Kristian Augusts gate 21, Treider	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28.02.2013	25.06.2013	Vedtatt
Oslo	Veterinærinstituttet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Oslo	Operaen	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	14.09.2012	15.11.2012	Vedtatt
Rogaland	Folkets hus	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	21.12.2020	01.06.2022	Pågående

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Rogaland	Snøuten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Rogaland	Synesvarden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Rogaland	Sauda III kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Rogaland	Hylen kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	10.04.2018	31.08.2020	Vedtatt
Rogaland	Saurdal pumpekraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	10.04.2018	31.08.2020	Vedtatt
Rogaland	Haugesund folkebibliotek	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	08.06.2012	15.11.2019	Vedtatt
Rogaland	Skudeneshavn sentrum	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	27.02.2015	30.11.2018	Vedtatt
Rogaland	"Villaen" på gården Øverland, Nedstrand	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2012	16.10.2018	Vedtatt
Rogaland	Øyna, Øyaveien 48, Helleland (Gården Øen på Helleland)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.11.2011	02.10.2018	Vedtatt
Rogaland	Haraldsgata 37, Knut Knutsens hus	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	19.02.2007	02.10.2018	Vedtatt
Rogaland	Auglend- Vandringshavn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Rogaland	Holmen i Skudeneshavn: sjøhusrekke og tre sjøtun	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2012	23.03.2015	Stoppet
Rogaland	Villa Rød	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Troms og Finnmark	Storgata 62/ Grønnegata 59 (Moritz Kleins forretning)	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	13.10.2021	05.07.2022	Stoppet
Troms og Finnmark	Fjeldstad gård/ Fjellstad gård	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	25.06.2021	25.06.2022	Vedtatt
Troms og Finnmark	Jordanfoss trallebane	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	17.12.2020	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Blåmannen Store	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Blåtinden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Seilandstuva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Tromsøstinden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Vadsø basis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Alfheim svømmehall	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	11.10.2019	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Hotti-gården (Furulien)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	26.06.2018	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Skogfoss grensestasjon	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30.10.2017	01.06.2022	Pågående

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Troms og Finnmark	Lokstallen, Sydvaranger AS	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	12.05.2009	01.06.2022	Pågående
Troms og Finnmark	Trondenes, 64/flere bnr. (Område med bl.a. AUT, Stiftsgården og rester etter krigsfangeleir med gravplass.)	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	09.12.2011	29.10.2021	Vedtatt
Troms og Finnmark	Fjøs i Repokoski	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	11.12.2018	22.09.2021	Vedtatt
Troms og Finnmark	Tørfoss	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	02.11.2018	15.09.2019	Vedtatt
Troms og Finnmark	Sappen gamle skole	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	02.11.2018	15.09.2019	Vedtatt
Troms og Finnmark	Bjarkøy batteri	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13.02.2012	25.06.2019	Vedtatt
Troms og Finnmark	Pollmak Tollstasjon	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	18.12.2017	21.09.2018	Vedtatt
Troms og Finnmark	Nord-norsk kunstmuseum i Tromsø	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Troms og Finnmark	NRK Karasjøk	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Troms og Finnmark	Fossbua	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Troms og Finnmark	Komsa områdefredning (gnr 27, 29, 30 og 31)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	09.04.2013	22.08.2017	Vedtatt
Troms og Finnmark	Vraket av slagskipet Tirpitz ved Håøya	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.12.2014	25.08.2016	Stoppet
Troms og Finnmark	Hekkingen varde	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Troms og Finnmark	Kjøttvikvarden	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Troms og Finnmark	Vardø bymoloer	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Troms og Finnmark	Nyrud politistasjon	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Sama Harstad kommandoplass	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Sommervann	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Rørbua, inngangen til 1944-tunellen og gruvetunet i Bjørnvatn	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.12.2013	25.10.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Henrik Larsens fjøs, Skjæret	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	14.01.2014	21.09.2014	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Troms og Finnmark	Høgskolen i Finnmark, Alta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Høgskolen i Harstad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Langnesveien 3b, Tromsø	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Nordlysobservatoriet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Tromsø Museum	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Troms og Finnmark	Bæivassgiedde (18/14)	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	03.11.2011	10.04.2013	Stoppet
Troms og Finnmark	Svanhovd, Sør-Varanger kommune	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17.02.2012	15.02.2013	Vedtatt
Trøndelag	Cissi Klein- statuen, Hans Hagerups gate 7	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	14.03.2022	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Blåhøa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Fonnfjellet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Hestgroveia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Rinnleiret basis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Sissihøa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Britannia hotell, Dronningens gate 5	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	18.01.2017	01.06.2022	Pågående
Trøndelag	Spillum Dampsag og Høvləri	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	11.06.2021	Vedtatt
Trøndelag	Lektor Musums gate 15 (snekkermester bolig og verksted)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.03.2020	05.09.2020	Stoppet
Trøndelag	Det gml. sykehusomr. Kongensgt. 93	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.12.2017	21.09.2018	Vedtatt
Trøndelag	Munkholmen	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.12.2017	21.09.2018	Vedtatt
Trøndelag	Erkebispegården	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Trøndelag	Austråttborgen	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Trøndelag	Finnegården med seter Litjtrøa på Sundet - gnr 160/12, 161/116, 41/1 og 42/1	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	20.12.2012	19.02.2018	Vedtatt
Trøndelag	Fautbu	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Fløterbu ved Rismosjøen	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Fløterbu ved Roasten	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Furubakken	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Trøndelag	Klæfthåbua	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Langtjønnebua	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Litjrenbua	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Lortholbua	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Stormoen	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	08.11.2016	24.10.2017	Vedtatt
Trøndelag	Kvalfjord gård (namdalslån), Kvalfjordveien 257	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18.12.2013	17.01.2017	Vedtatt
Trøndelag	Nordøyan fiskerihavn	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Trøndelag	Sognli Forsøksgård	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Kongsvold fjellstue	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Krutthuset	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Malmplassen	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Nedre Storzart	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Olavsgruva	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Øvre Storzart	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Trøndelag	Kriminalasylet i Trondheim	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Trøndelag	Trondheim fengsel, Kongensgate avdeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Trøndelag	Trondheim fengsel, Leira avdeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Trøndelag	Utkikkiosk Kuhaugen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Trøndelag	Vauldalen tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Trøndelag	Gløshaugen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Trøndelag	Høgskolen i Nord-Trøndelag, Røstad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Trøndelag	Høgskolen i Sør-Trøndelag, Bispegata	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Trøndelag	Kalvskinnet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Trøndelag	Vonheim	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.05.2013	04.09.2013	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Bosnuten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestfold og Telemark	Tokke kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Dalsfos kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	10.04.2018	31.08.2020	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Vestfold og Telemark	St. Joseph Hospital og Vår Frue katolske kirke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29.03.2019	27.05.2020	Stoppet
Vestfold og Telemark	Høgefoss kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	13.03.2017	27.06.2019	Stoppet
Vestfold og Telemark	Hagen til Frogner hovedgård	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	18.12.2017	21.09.2018	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Tønsberg Tønne	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Solhaug, Sophus Bugges vei 24 (sveitserstilsvilla)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	16.09.2011	22.09.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Sildevika	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Stangnes	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Portør	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Krossobanen - taubane med tilhørende bygninger	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	03.12.2014	29.05.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Vemork kraftstasjon fra inntaksdam på Skarsfoss til det gamle kraftstasjonsbygget	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	17.10.2014	29.05.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Såheim kraftstasjon, fjellanlegg / aggregat 12	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	11.04.2014	29.05.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Admini Notodden med villa og tennisbaner, Hydros gate 16 og 17	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	10.04.2014	10.04.2015	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Fjøset med boligene i Fjøsgårdene (Fossoveien 1 og Sam Eydes gate 2, 4 og 6)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	02.09.2013	19.12.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Bastøy fengsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Magasin Skien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Sem fengsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Søndre Vestfold fengsel, Berg avdeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Søndre Vestfold fengsel, Larvik avdeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Såheim II (Hydrogenfabrikk: 313-bygget og tidligere kompressorhus)	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	02.09.2013	12.11.2014	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatoriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Vestfold og Telemark	Sandøund tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Årøund tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Rjukan Næringspark (Hydroparken Rjukan) 129/33 og 130/1/3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	01.10.2012	08.09.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Hydroparken Notodden	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	01.10.2012	08.09.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Nedre Gausen, Holmestrand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Iras hus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Vestfold og Telemark	Munk & Klem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Vestland	Bergenske kongeveg galdal	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	17.12.2020	01.06.2022	Pågående
Vestland	Grijetland bru	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	17.12.2020	01.06.2022	Pågående
Vestland	Salthus ferjekai	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	17.12.2020	01.06.2022	Pågående
Vestland	Otternes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	02.11.2020	01.06.2022	Pågående
Vestland	Alden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Dyrhaugstind Store	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Hårteigen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Komparasjonsbasis for stålmålebånd	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Landhevingsmerke på Nordnes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Melderskin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Radøy basis	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Vestland	Botnahytta	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	19.12.2018	01.06.2022	Pågående
Vestland	Hotell Mundal	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	28.09.2017	01.06.2022	Pågående
Vestland	Årbakkasanden og Årbakkavika (gravsted m/bautasteiner)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	17.01.1995	01.06.2022	Pågående
Vestland	Sandviksboder 12-24	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	24.06.1992	01.06.2022	Pågående
Vestland	Klostergaten 28, Stranges stiftelse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16.11.2011	19.05.2022	Vedtatt
Vestland	sjøbruksmiljø på Fagerbakke, Fagerbakkvågen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29.03.2010	01.11.2021	Stoppet
Vestland	Dalheim / Singerheimen	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	20.05.2019	26.10.2021	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatariske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Vestland	Ludwig Wittgensteins hytte i Skjolden	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	20.06.2019	27.09.2021	Vedtatt
Vestland	Lars Hilles gt 27, Mil bensinstasjon	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	28.10.2011	15.04.2021	Vedtatt
Vestland	Salhus Tricotagefabrik	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.08.2018	19.10.2020	Vedtatt
Vestland	Lønningen gård, Lilandsvegen 133	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	05.07.2013	16.04.2020	Stoppet
Vestland	kong Oscars gate 70	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	03.07.2009	29.10.2018	Vedtatt
Vestland	Statsarkivet i Bergen	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Vestland	Parkveien 34	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	19.01.2001	16.01.2018	Stoppet
Vestland	Sandviksboder 3, Haukedalsboden	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.09.2007	26.01.2017	Vedtatt
Vestland	Heimdalsstrand	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	01.10.2015	09.01.2017	Vedtatt
Vestland	Gamle Vossebanen (del av Bergensbanen) - sidesporet Tunestveit-Midttun	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	22.01.2014	15.09.2016	Vedtatt
Vestland	Laagebarden varde	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Vestland	Silda fiskerihavn	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Vestland	Turøyvarden	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Vestland	Baroniet i Rosendal	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.06.2015	20.11.2015	Vedtatt
Vestland	Nygårdsparken	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	29.04.2011	17.08.2015	Stoppet
Vestland	Kjeholmen (Smedholmen)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Vestland	Vingen LVO, Vakthytte	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.03.2015	14.08.2015	Vedtatt
Vestland	Bergen tinghus	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestland	Ravneberget kommandoplass, radiomast, utkikkskiosk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestland	Sjøgarden, Løfthus	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestland	Vik fengsel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestland	Hordaland sivilforsvarsleir Espeland	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Vestland	Adm.avd. Langesgate 1-3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Allégaten 70	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	De kulturhistoriske samlinger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Fastings Minde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Høgskolen i Stord – Haugesund, Rommetveit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatariske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Vestland	Psykologibygget, Bjørn Christiansens hus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Realfagbygget	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Parkveien	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Samfunnsvitenskapelig Fakultet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Sydneshaugen skole	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Sydneshaugkvartalet	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Universitetsadm. Muséplass 1 m.fl.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Universitetsbiblioteket Bergen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Villaveien	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Muséplass 3, De naturhistoriske samlinger Bergen	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Tingvika	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Vestland	Framfjord talkumfabrikk og gruve	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	14.08.2012	07.02.2014	Stoppet
Vestland	Bergen barn- og foreldresenter, avd Bønes	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.09.2012	19.06.2013	Vedtatt
Viken	Kongsberg kirke	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	03.07.2020	01.06.2022	Pågående
Viken	Tollbugata 97 og 99	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	17.02.2020	01.06.2022	Pågående
Viken	Nystølvarde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Viken	Ustetind	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	04.11.2019	01.06.2022	Pågående
Viken	Mikkelrud	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	04.02.2019	01.06.2022	Pågående
Viken	Kjeller flyplass	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	04.10.2018	01.06.2022	Pågående
Viken	Haldenkanalen	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	31.08.2018	01.06.2022	Pågående
Viken	Engene gamle dynamittfabrikk, Sætre	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	30.04.2018	01.06.2022	Pågående
Viken	Solstua	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	17.01.2018	01.06.2022	Pågående
Viken	Hakavik kraftverk	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	08.10.2018	31.08.2020	Vedtatt
Viken	Tranduskogen	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	06.02.2020	08.05.2020	Vedtatt
Viken	Blaker Skanse	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	03.02.2017	21.09.2018	Vedtatt
Viken	Roald Amundsens hjem, Uranienborg	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	16.10.2017	25.05.2018	Vedtatt
Viken	Oscarsborg festning - Husvik og Kopås batterier	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.09.2013	13.11.2017	Vedtatt

Fylke	Fredningssak	Forsvars- og krigshistorie	Nasjonale minoriteter	Kulturminner i utmark	Handel	Fellesskap og demokrati	Rekreasjon, fritid og folkehelse	Ferdse	Industri	Bosetting etter industrialisering	Etter-reformatriske, arkeologiske kulturminner	Første dato	Siste dato	Status
Viken	Heia varde	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Viken	Papperhavn fyrlykt	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Viken	Brattestø fiskerihavn	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	08.03.2016	08.08.2016	Vedtatt
Viken	Blücher - Tysk krysser - Skipsvrak ved Oscarsborg, Drøbaksundet	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19.12.2014	16.06.2016	Vedtatt
Viken	Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	27.11.2013	18.11.2014	Vedtatt
Viken	Gravningsund tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Viken	Herføl tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Viken	Larkollen tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Viken	Orteid tidligere tollstasjon	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	03.03.2014	15.09.2014	Vedtatt
Viken	Eidsvoldsbygningen	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	23.09.2013	01.09.2014	Vedtatt
Viken	Løkkebergveien 4, Bragernes	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	23.09.2013	03.07.2014	Stoppet
Viken	Andre Bygg UiO	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Viken	Sem Øvre	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Viken	Universitetet for Miljø- og Biovitenskap	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.05.2013	18.06.2014	Vedtatt
Viken	Numedalsbanen fra Rollag kommune til Rødberg	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	11.07.2008	16.09.2013	Vedtatt
Viken	Kjørbo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28.02.2013	25.06.2013	Vedtatt

Vedlegg B Survey

Sak	Fylke	Første dato	Siste dato	Saksbehandlingstid i år	Status i dag	Antall intervjuobj.
Sjølingstad Uldvarefabrik	Agder	11.09.2018	10.12.2019	1,2	Vedtatt	1
Askosberget, øvre	Innlandet	14.11.2018	15.04.2021	2,4	Vedtatt	1
Hytjanstorpet	Innlandet	9.11.2018	1.10.2021	3	Vedtatt	1
Sollien	Innlandet	9.11.2018	1.10.2021	3	Vedtatt	1
Orala Åranstorpet Aronstorp	Innlandet	14.11.2018	19.10.2019	0,9	Vedtatt	1
Bagnsbergene gard	Innlandet	26.03.2021	august 2022	1,5	Pågående	2
Klevfos Cellulose og Papirfabrik	Innlandet	30.08.2018	august 2022	4	Pågående	1
Friluftsmuseet Steinberg	Innlandet	06.06.2019	august 2022	3,3	Pågående	1
Neptun Sildøliefabrik	Nordland	30.08.2018	26.11.2019	1,2	Vedtatt	1
Krigsminnelandskap Narvikfjellene	Nordland	04.10.2018	08.06.2020	1,7	Vedtatt	2
Henrik Ibsens gate 48 - Tidl. USAs ambassade	Oslo	04.10.2016	20.06.2018	1,7	Vedtatt	1
Lallakroken 6 - Villa Gro-Gro	Oslo	16.12.2015	18.06.2018	2,5	Vedtatt	1
Drammensveien 78 - Det Norske Videnskabs-Akademi	Oslo	18.01.2019	august 2022	3,6	Pågående	1
Repokoski	Troms og Finnmark	11.12.2018	22.09.2021	2,8	Vedtatt	1
Høgefoss kraftverk	Vestfold og Telemark	13.03.2017	27.06.2019	2,3	Stoppet	1
Ludwig Wittgenstein sitt hus	Sogn og Fjordane	20.06.2019	27.09.2021	2,3	Vedtatt	1
Dalheim - Singerheimen	Sogn og Fjordane	20.05.2019	26.10.2021	2,4	Vedtatt	1
Haldenkanalen	Viken	31.08.2018	august 2022	4	Pågående	1
Kjeller flyplass	Viken	04.10.2018	august 2022	3,9	Pågående	2
Mikkelrud	Viken	04.02.2019	august 2022	2,2	Pågående	2
Solstua	Viken	17.01.2018	august 2022	4,6	Pågående	1
Odals værk	Innlandet	24.06.2020	august 2022	2,2	Pågående	1
Jernbanetorget 2 - Den norske Amerikalinje	Oslo	04.05.2017	august 2022	5,4	Pågående	1
Alfheim svømmehall med parkeareal	Troms og Finnmark	11.10.2019	august 2022	2,9	Pågående	1
Tørfoss kvengård - Kuivakoski	Troms og Finnmark	02.11.2018	15.09.2019	0,9	Vedtatt	1
Lektor Musums gate 15 (snektermester bolig og verksted)	Trøndelag	30.03.2020	05.09.2020	0,4	Stoppet	1
Salhus Tricotagefabrik	Vestland	30.08.2018	19.10.2020	2,1	Vedtatt	1
Totalt						31

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo